STRIPSCHRIFT

JOOST POLLMANN
SERGE CLERC

NUMMER 424 * €8,00

PHILIPPE BERTHET

→ REDACTIO

Stripuitgevers hebben 'augmented reality'-technologie ontdekt. Dat is een techniek waarmee extra informatie ('toegevoegde realiteit') aan producten kan worden meegegeven. Zo gebruikt stripblad *Eppo* de softwareoplossing Layar om in pagina's verborgen, gecodeerde informatie zichtbaar te maken. Wie een pagina voor zijn smartphone of tablet houdt ziet op zijn scherm schetsmateriaal, extra informatie of links naar YouTube-filmpjes met animaties of interviews met auteurs. Op het kleine schermpje van een smartphone is het echter allemaal niet groot genoeg te zien, en bij het gebruik van een tablet ben je genoodzaakt om *Eppo* rechtopstaand boven je tafel te bekijken omdat zo'n tablet op flinke afstand van het blad moet worden gehouden.

Ook uitgeverij Casterman laat zich gelden. Het bracht in samenwerking met het Franse technologieconcern Dassault Systèmes het stripalbum *Schoonheid* uit. Het is een avontuurlijk, poëtisch eerbetoon aan de legendarische Belgische stoomlocomotief 12.004 uit de jaren 1930, bedacht en getekend door François Schuiten. In de schutbladen zitten 3D-codes verwerkt. Die komen visueel tot leven wanneer de schutbladen voor een webcam worden gehouden. Dan zijn er filmpjes, foto's en illustraties te zien.

Het zijn leuke gimmicks om aan lezersbinding te doen, maar dan moet je als uitgever wel zorgen dat ze werken. Dat levert bij de Casterman-gimmick een hoop ergernis op. Zo maar je schutbladen voor een webcamera hangen is namelijk zinloos. De noodzakelijke informatie, je moet kennelijk een softwaretool downloaden, ontbreekt echter in het bijgestoken foldertje bij de Nederlandse uitgave. En de noodzakelijke informatie op de door Casterman aanbevolen website *www.12-ladouce.com* is natuurlijk alleen in het Frans beschikbaar.

Zo sterft de volgens Casterman *3D Experience* van *Schoonheid* in schoonheid.

FOTO BENJAMIN CHELLY

INHOUD

2 ACTUA

10 STARS & STRIPS
Olav Beemer

12 PHILIPPE BERTHET
Michel van Merriënboer

16 GLEN BAXTER
Erik van der Hoeven

20 JOOST POLLMANN
Rik Spanjers

26 SERGE CLERC
Rik Sanders

30 JEAN-LUC FROMENTAL & STANISLAS
Erik van der Hoeven

36 AIMÉE DE JONGH
Peter Moerenhout

38 DE BOVENTOON

49 HEINZ SERVICE SPREAD

→ OMSLAG

De omslagtekening van Berthet is gebruikt als ex libris van stripwinkel Boulevard des Bulles in Parijs. Berthet stuurde ook nog een andere ex libris-tekening op als mogelijk omslag. Die maakte hij voor stripwinkel Durango in Brussel en verscheen naar aanleiding van de publicatie van *Het dossier Alfred H.* in 2011.

Rik Ringers krijgt klappen

Volgens samensteller David Vandermeulen barstte Tibet in schaterlachen uit toen hij het idee las voor *Rik Remix* (Lombard, ISBN 978-90-5581-775-7, kleur, hk, €11,95). Vandermeulen stelde voor de plaatjes uit de albums van *Rik Ringers* op een hoop te gooien om daar vervolgens het principe van detournering op los te laten. Dat wil zoveel zeggen als het toekennen van een nieuwe betekenis aan bestaande beelden. Het leidt in deze remix tot een selectie hoofdstukken waarin Rik Ringers het overwegend zwaar te verduren heeft. In het hoofdstuk 'Rake klappen' zien we een aaneenschakeling van plaatjes uit verschillende albums achter elkaar geplakt waarin hij de ene na de ander klap of stomp oploopt. Met de vuist, met knuppels of met de achterkant van een pistool. Eerst frontaal, daarna verraderlijk van achteren. De serie platen eindigt met een vallende Rik door valluiken en van trappen en rotsen waarna hij de nodige tegenstanders van het lijf moet houden. Tot slot wordt hij meerdere malen gewurgd, met giftige vloeistoffen bespoten en geëlektrocuteerd. In de soortgelijke hoofdstukken 'Onverwachte ommekeer' en 'R.I.P. Rik' wordt dat nog eens dunnetjes overgedaan terwijl in 'Harde maatregelen' het dan voornamelijk weer Ringers zelf is die uitdeelt.

De detournering resulteert niet in een nieuw avontuur. Het is vooral een bonte verzameling plaatjes die per thema logisch achter elkaar zijn gezet. De begin 2010 overleden Tibet, die het eindresultaat nooit heeft gezien en aan wie het album is opgedragen, zal er vast om gegrinnikt hebben. TdK

→ FLITSEN

➲ Uitgeverij Sherpa verwent liefhebbers van het werk van Andreas in 2012 en 2013. *Capricornus* wordt (her)uitgebracht en Sherpa gaat *Rork* in fraaie gekleurde bundelingen uitbrengen. ➲ Sherpa is verder toe aan het veertiende deel van *Arman & Ilva. De bewonderenswaardige Labritta* is als enige verhaal door Thé Tjong-Khing geschreven. ➲ Op 2 mei verscheen het *NRC Handelsblad* in een versie waarbij alle foto's waren vervangen door striptekeningen en cartoons. Onder meer Jean-Marc van Tol en Kamagurka droegen bij. Tevens startte die dag – de honderdste geboortedag van Toonder – het Bommel-verhaal *De bovenbazen* in de krant. Het bijzondere daaraan is dat twintig Nederlandse tekenaars ieder vijf stroken tekenen. ➲ Jean Dufaux is als scenarioschrijver onvermoeibaar. Recent perste hij er weer twee nieuwe reeksen uit. In juni verschijnt het eerste deel van het tweeluik *Conquistador* met tekeningen van Philip Xavier. Bij Lombard staat *Saga Valta* aangekondigd, een reeks met tekeningen van Xavier Dorison. ➲ Over Dufaux gesproken: in augustus verschijnt een integrale editie van de eerste cyclus van *De klaagzang van de verloren gewesten* met tekenaar Rosinksi. ➲ Uitgeverij 12bis heeft haar productie vanwege tegenvallende verkoopcijfers teruggedraaid. Wel verschijnt er nog een integrale versie van Boucqs *De cyclus van Cyann*. Gek genoeg zijn de delen drie en vier die een paar jaar geleden nog bij Glénat verschenen, al weer moeilijk verkrijgbaar. De bundeling van 12bis is een lekkermakertje voor het losse deel 5 dat in het najaar verschijnt. ➲ Volgend jaar bestaat Robbedoes 75 jaar. In ieder geval zijn al een nieuw album van het duo Marc Hardy en Zidrou en een deel in de nevenreeks van Téhem en de broers Makyo en Toldac aangekondigd. ➲ Marc Bourgne *(Roodbaard, Frank Lincoln)* zal de nieuwe verhalen van *Michel Vaillant* gaan tekenen. Het eerste nieuwe album wordt in november dit jaar verwacht. ➲ In mei verscheen *De vechters van Shar-Yaban* van Bert Bus in een kleine oplage van honderd stuks. De strip verscheen eerder in het sciencefictionblad *Essef* maar werd nooit afgetekend omdat het blad de stekker eruit trok. Bus, die tekende onder het pseudoniem Max Mutesius, heeft het (onafgemaakte) verhaal nu als album laten uitbrengen bij huisuitgever Amor Vincit Omnia. ➲ Met enige vertraging verscheen in mei het album *Gringos Locos* van Olivier Schwartz en Yann over het bezoek van Jijé, Franquin en Morris aan Amerika. Het album is voorzien van een bijlage waarin de erven een en ander nuanceren.

→ SUVAAL

OVER DAT 'GRINGOS LOCOS' BOEK IS NOGAL WAT TE DOEN, HE?
JA, MORRIS, FRANQUIN EN JIJÉ SPELEN DAAR DE HOOFDROL IN, GETEKEND IN EEN CHALAND-STIJL
DE ERVEN DREIGEN MET RECHTZAKEN OMDAT DE DRIE TEKENAARS NIET ALTIJD EVEN POSITIEF OVERKOMEN
DUPUIS HEEFT HET BIJNA WEER UIT DE HANDEL MOETEN HALEN...
EEN BESTSELLER, DUS?
JUIST...

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIPCOLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

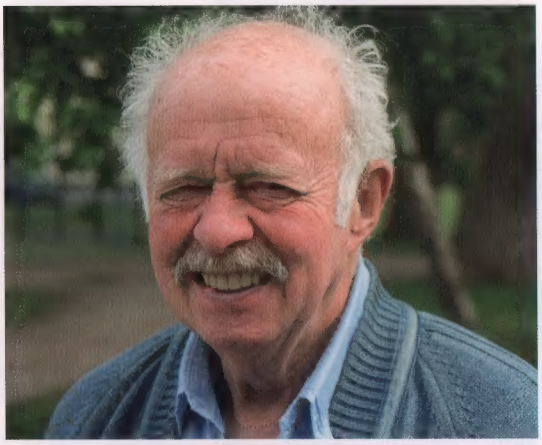

FOTO RUDY VROOMAN

Dik Bruynesteyn
1927 - 2012

Op zaterdag 28 april overleed in het Westfriesgasthuis in Hoorn striptekenaar en cartoonist Dik Bruynesteyn. De op 7 juli 1927 in Rotterdam geboren Dick Bruijnesteijn, die in zijn artiestennaam de 'ij'tjes'door 'y-tjes' verving en de 'c' uit zijn voornaam wegliet, was een gepassioneerd sporter. Het wekte dan ook geen verwondering dat hij vooral sporters portretteerde in zijn strip- en cartooncarrière. Zijn professionele loopbaan begon in 1947 nadat een eerste tekening van hem werd geplaatst in het *Dagblad van het Noorden*. Tijdens militaire dienst een jaar later volgde hij Bob Uschi op als sportcartoonist bij *Haagsche Courant* en *Sportwereld*. In 1953 werd hij als illustrator door *Het Vrije Volk* aangetrokken. In 1959 was Bruynesteyn mede-oprichter van het blad *Sport-Toto* waarvoor hij de voetbalstrips *Kris Krek* en *Otto* (1959-60) maakte.

Zijn grootste bekendheid verwierf hij door de stripheld *Appie Happie*. De reeks startte als *Appy Happy* in 1967 in *Het Vrije Volk* en verscheen ook nog enige tijd als *Chris Crack*; pas in 1970 werd het definitief *Appie Happie*. Deze bananenetende voetballer speelde bij *De Taaie Tijgers* en verkeerde in een bont gezelschap teamgenoten en aanverwante vreemde personages. Hij beleefde avonturen in vele landen. Fameuze bijfiguren zijn sponsor en tuinkabouterfabrikant Simon S. Smakeloos en de spelers Pietje Pelee, Sjakie Strijkijzer en keeper Lange Jan met de pet. Bekende uitspraken zijn het 'Pop-pul-lup-pee' van Appie zelf en de toeschouwer op de tribune die als *running gag* constant vraagt: 'Ben ik hier bij de zaaduientelers?'

Toen Bruynesteyn 80 jaar werd, in 2007, verscheen nog een fonkelnieuw album bij uitgeverij Stripstift – *Appie Happie terug van weggeweest* – en werd een tentoonstelling aan zijn werk gewijd in het Nederlands Stripmuseum in Groningen.

In de reeks *Nederlandse stripparels* van uitgeverij Stripstift verschijnen regelmatig delen van *Appie Happie* met verhalen die niet eerder in boekvorm zijn uitgebracht.

Verder verkreeg Bruynesteyn bekendheid door zijn live getekende karikaturen tijdens het tv-programma *Sport in Beeld*, later *Studio Sport*. Ook is zijn werk in vele publicaties terug te vinden en verschenen zijn tekeningen ook in het buitenland, onder meer in het bekende Duitse voetbalblad *Der Kicker*. Hij reisde in zijn carrière over de gehele wereld en sportte zelf ook fanatiek, met wisselend succes. Zo heeft hij geroeid, aan atletiek gedaan, voetbalde hij in het Nederlands perselftal, deed hij als sulky mee bij de paardenraces op Duindigt, tenniste hij, kroop hij op de fiets in wedstrijden tussen artiesten en was hij actief in het plaatselijk pubcricketteam. Dik Bruynesteyn werd 84 jaar. TdK

Eigenlijk (bijna) zijn stukje

Op 6 februari 2007 om elf uur precies parkeerde ik mijn auto op de dijk tegenover het huis van Dik Bruynesteyn. Buurt 1, Midwoud. De tekenaar verwelkomde mij hartelijk en ging mij voor naar de woonkamer die was bezaaid met papierstapels, krantenknipsels en fotokopieën. Uit deze chaos moest een ordening onstaan en daaruit weer een verzameld werk.

Daar zaten we, aan weerszijden van de langwerpige tafel, de karikaturist en zijn bewonderaar. Want dat was ik, vanaf de lagere schoolbanken al. Later, toen ik mij als middelbaar scholier aan zijn métier waagde, werd ik zijn schaamteloze imitator. Na het interview voor het artikel dat in Stripschrift *385 gepubliceerd zou worden (door Dik, de tekst op de voet volgend, schitterend geïllustreerd) toonde ik hem enkele voorbeelden van mijn jeugdwerk: 'Kijkt u maar, deze zijn nog helemaal 'Dik', hier wordt het al wat meer 'eigen'.'*

'Je had talent,' peinsde hij hardop, 'je ontwikkelde een eigen stijl, dat zeker, maar ik bleef er toch in *zitten.' Hij zag het goed.*

Om een uur of één verontschuldigde hij zich. Op de televisie zou er iets over Jonathan de Guzman komen en een krant had een karikatuur van deze Feyenoord-speler opgevraagd. Het programma-onderdeel was al begonnen en al te gehaast drukte Dik de opnameknop van de videorecorder aan. 'O help, het verkeerde videokanaal!' Bij de volgende poging ging het goed. Na twee minuten De Guzman drukte Dik de stop-knop in, spoelde de tape terug, liet hem vervolgens spelen en bevroor het beeld bij een close-up van de speler. De schets stond in dertig seconden op papier. 'Die werk ik straks wel uit.'

Ik vroeg hem of ik daar bij mocht blijven. Dat mocht. Het werd 'De Guzman', maar iets van de oude Dik-stijl ontbrak. De choreografie, de veelzeggende details, de humor. Alsof hij mijn gedachten raadde, mompelde hij: 'Ach ja, van televisie werken is niet alles. Je mist de dimensies van de werkelijkheid, de oogopslag van de spelers, hun lach, hoe ze hun bovenlip optrekken, waardoor hun gebit zichtbaar wordt. Televisie is plat. Maar wat moet ik? Ik kom nog zelden in stadions. Die zijn me allemaal wat vreemd geworden.'

Voordat ik afscheid nam van mijn gastheer vroeg ik hem of hij mijn Dik-knipselboek wilde signeren. Dat deed hij, met een zelfportret erbij en deze opdracht: 'Eigenlijk is dit (bijna) mijn boek'. Mijn boek is zijn boek. Natuurlijk! En hoe zit het met mijn tekenkunst van weleer? Wat daarvan was van mij *en wat was* van Dik? *Heel soms krabbel ik, uit verveling of balorigheid, nog wel eens een karikatuur op papier en als ik zo'n tekening bekijk, dan denk ik:* dat *is Dik en* dat *ben ik.*

Dik is dood, maar leeft voort in mijn tekenhand. Eigenlijk (bijna) de zijne.

Cor Gout

FLITSEN

In juni verschijnt in Frankrijk een integrale editie van *Boerke* van Pieter de Poortere. Tien jaar *Boerke*-grappen in een boekwerk. Het album dat in het Frans *Le Petit Dickie Illustré* heet, bevat tekstloze strips: een makkie dus voor de vertaler en een buitenkansje voor de Nederlanders. Nederland is weer een nieuw stripbier rijker. Tijdens de beurs Strips op de Markt in Gouda werd het Goudse Stripbier editie 2012 met een speciaal gemaakt etiket van Jan Kruis geserveerd. Proost! In het nieuwe *Suske en Wiske*-verhaal *Het bizarre blok* is een gastrol voor Amsterdammer Jeroen van Rooij. Hij bood het hoogste bedrag (€5700) op een veiling in 2010 die Radiozender 3FM voor Serious Request had georganiseerd. De film *The Avengers* is succesvol in Amerika. Dat succes lijkt vooral voor *De Hulk* vruchten af te werpen. Marvel kondigt aan dat er volgend jaar een nieuwe tv-serie over het groene monster is gepland. In 2015 verschijnt mogelijk een nieuwe film. Altijd leuk om te melden. Op een Franse veiling werd een Franstalige *Kuifje in het land van de Sovjets* voor ruim €37.000 afgetikt. Wie biedt meer? Het stripboek *De laaiende linies* van *Suske en Wiske* is vanaf eind april gratis verkrijgbaar bij de Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland in Middelburg. Deze editie uit 2011 heeft de Tachtigjarige oorlog en de daarvoor opgezette Staats-Spaanse linies, zestiende- en zeventiende-eeuwse militaire verdedigingswerken, als onderwerp. Wel zelf even ophalen in Middel-burg. Dagblad *Metro* en Toon van Driel hebben de website *www.gijpvogel.nl* opgestart. De gijpvogel is een knipoog naar René van der Gijp die in het programma *Voetbal International* voetbalgrappen en -grollen maakt. Een kolfje naar de hand van Van Driel de hem ook regelmatig in zijn *FC Knudde*-strips opvoert. De website bevat cartoons, nieuws, video's en zelf af te maken strips. Erik Bindervoet en Robert-Jan Henkes vertaalden Shakespeare's King Lear voor uitgeverij De Harmonie. In dit vijfde deel in de reeks Klassiek Geïllustreerd (€16,90) zijn de illustraties van de hand van Aart Clerkx, die op de omslag overigens wordt aangeduid als Derbé. Blijkbaar is het eerste deel goed aangeslagen, want uitgeverij Bis verraste vriend en vijand met een tweede luxe boek *Pro Stress* van webcomickunstenaar Han Hoogerbrugge. Het bundelt webcomics die in de jaren 2009 en 2010 verschenen op de website *prostress.com* Uitgeverij Dupuis is onder de imprint Graton gestart met een integrale heruitgave van *Michel Vaillant* in hardcover. Twee delen zijn inmiddels verschenen; vier andere staan aangekondigd. Ieder deel heeft een meegelijmde ex libris als extraatje. Slechts €11,95 per deel. Uitgever Oog & Blik/Bezige Bij presenteerde 'de eerste grafische roman' van Mark Retera: *De foto & De Mandarijn* (€12,90). 'Voor het gemak' wordt in het boekje niet vermeld dat het verhaal *De foto* reeds 13 jaar geleden werd gepubliceerd in de *Pincet Reeks* van Hanco Kolk en Peter de Wit. *De Mandarijn* is een vervolg, waarin Retera veel clichés uit grafische romans (simpele handelingen over meerdere plaatjes uitsmeren, gebruik van 'verstilde plaatjes', enzovoorts) inzet. Of het als pastiche bedoeld is, of als een serieuze poging een èchte grafische roman te maken blijft onduidelijk. En waarom staat er niet op het boekje dat het *Dirkjan*-verhalen zijn? Romano Molenaar gaat de eerste *Detective Comics Annual* van DC Comics tekenen. Molenaar is buiten *Storm* al langere tijd actief in de Amerikaanse comicwereld. Het scenario voor het jaarboek is van Tony Daniel, de scenarist van de lopende reeks *Detective Comics*. Molenaar werkte eerder al samen met Daniel voor *The Tenth* (Dark Horse). De tegenstander voor de Dark Knight in dit nummer wordt Black Mask. *Detective Comics Annual 1* verschijnt op 29 augustus, meldt de site *Brainfreeze.be* Bij uitgeverij De Fontein is het boek *Een andere wereld* van Monique Polak verschenen. Het boek is geïnspireerd op het leven van de joodse tekenaar Jo Spier (1900-1978) die in de Tweede Wereldoorlog met zijn gezin naar Theresienstadt werd gedeporteerd. In het Stedelijk Museum Zutphen is nog tot en met 17 juni de tentoonstelling te zien, getiteld *Peter van Straaten & Jo Spier – Virtuoze tekenaars van het Nederlandse leven*. Daarna gaat de expo naar het Persmuseum. Maurice Sendak (1928) is op 83-jarige leeftijf overleden. Deze Amerikaanse schrijver en illustrator was beroemd om zijn prentenboek *Where the Wild Things Are* uit 1963, in Nederland uitgeven onder de titel *Max en de Maximonsters*. Bij Oog & Blik/Bezige Bij zijn weer drie themaboekjes met oude grappen van *Heinz* verschenen: *Niks mis met koken*, *Niks mis met klussen* en *Niks mis met voetbal*. Onder de noemer: *100 Heinz hoogtepunten*. AFDH uitgevers heeft een vijfde bundel met zeer korte verhalen (zkv) van schrijver A.L. Snijders uitgebracht. *Brandnetels & verkeersborden* is geïllustreerd door Gummbah.

ADVERTENTIE

Heer Bommel & Tom Poes
1000
Distributie Puzzelman in NL...
"Boosterbox" "Strips in Voorraad"
PUZZELMAN
Je eigen puzzel vanaf 252 ex?
voor alle info eric@dilles.be
Heer Bommel & Tom Poes
1000
Verwacht: 2 mini puzzeltjes Bommel (lancering Valkenswaard)
wenst u op de hoogte gehouden te worden van deze nieuwe 'Bommel' puzzels, stuur dan een e-mail naar eric@dilles.be

ADVERTENTIE

Stripdagen Haarlem in Arabische sferen

Teus de Kruijf

Zaterdag 2 en zondag 3 juni vindt Stripdagen Haarlem voor de elfde keer plaats. Maar ook ervoor en erna zijn er diverse aan het evenement gerelateerde activiteiten te bezoeken. Het thema dat organisator Stichting Beeldverhaal Nederland dit jaar heeft gekozen is *Ver weg en dichtbij*, waarbij 'Ver weg' symbool staat voor de aandacht voor de Arabische beeldcultuur en 'dichtbij' te maken heeft met de lancering van de Nederlandse Stripatlas. Op een kleine veertig locaties is iets te doen of te zien. Een impressie.

Ver weg

Onder de titel *Chouf! Qra!* (Kijk! Lees!) is in Galerie 37 een tentoonstelling te zien van tien Arabische tekenaars uit onder meer Egypte, Syrië, Bahrein, Marokko en Soedan. Ook biedt het een overzicht van stripboeken en tijdschriften uit de Arabische regio. Er is sprake van een rijke strip- en beeldcultuur die al meer dan honderd jaar terug gaat. Zo werd in 1877 al het satirische tijdschrift *Abu Naddara* opgericht in Egypte. Opmerkelijk is de hedendaagse populariteit van manga; er bestaan meerdere mangabladen. Bekender zijn de politieke cartoonisten. Joost Pollmann, tevens samensteller van de expositie, schreef daarover een boek. Op zaterdag 2 juni om 16 uur geeft hij een lezing in de Stadsbibliotheek.

Andere opvallende festivalonderdelen

- Nieuwe Vide (Minckelersweg 6) presenteert een tentoonstelling waarbij Arabische cartoonisten in dialoog gaan met 'smiling politicians'.
- De Vishal (Grote Markt 20) geeft een presentatie van een 'Arabische Windroos'; als reactie op de windroos die te vinden is voor het stadhuis.
- In Hotel Lion D'or (Kruisweg 34) is de reizende tentoonstelling *Turkatoon* van het Utrechts collectief De Inktpot te zien. Onderwerp: de hedendaagse Turkse stripcultuur.
- *Zone 5300* komt met een Turkije-zomerspecial. Hierin specifiek aandacht voor een zestal Turkse cartoonisten, waaronder MK Perker die ook voor *The New Yorker* tekende. Ook staat er een uitgebreid artikel in over de geschiedenis van de strip in Turkije en een interview met illustrator Gijs Kast over zijn in september te verschijnen boek met illustraties over Turkije.
- Poptempel Het Patronaat organiseert zaterdagavond een Zone 5300 Festival met *Eefje Wentelteefje* (Jeroen de Leijer) in een gloednieuwe show en een optreden van de *Cartoonjocks* met onder andere Ckoe, Nozzman en Floor de Goede.

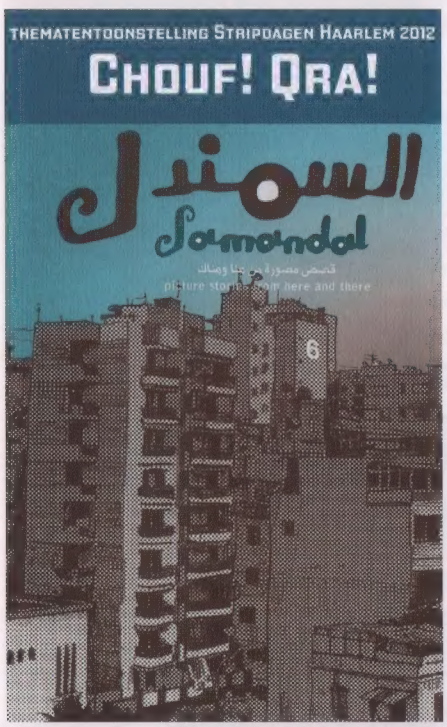

Dichtbij

Stichting Beeldverhaal Nederland heeft onderzoek gedaan naar de geografische spreiding van striptekenaars, striporganisaties en stripwinkels in Nederland. Op basis van dat onderzoek is de Nederlandse Stripatlas, met illustraties van Roel Smit, ontstaan. Dit is een website waar op een digitale landkaart van Nederland de belangrijkste gegevens terug te vinden zijn. Het beheer van deze Stripatlas, die tijdens Stripdagen Haarlem officieel wordt gepresenteerd, gaat na het evenement over naar Stichting Uitgeverij Stripstift, ook uitgever van *Stripschrift*.

De beurzen

Er is een drietal beurzen:

- De Stripverzamelbeurs aan de Grote Markt
- De Small Press Beurs aan de Oude Groenmarkt
- De Uitgeversbeurs in de Philharmonie aan de Lange Begijnestraat 11.

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

IK OOK VAN JOU

BAKSTENEN EN BALLONNEN

En daarnaast...

- De rondreizende expositie *Orient X Press*, met stripkrant, doet Haarlem aan. Het is een overzicht van tien Amsterdamse tekenaars die een band hebben met Amsterdam Oost.
- Van huisstijlontwerper Peter van Dongen is werk te zien bij Brandmeester (Schagchelstraat 29) en bij Mark Keppel Lijstenmakerij (Schagchelstraat 5)
- Stripcollectief Lamelos bestaat 15 jaar. Tijd voor de tentoonstelling *Ontdekkingen van deze Intergallactische Ruimte Ambassadeurs* in Galerie Anneé II (Nieuwe Gracht 90 bg).
- In de Refter van het Stadhuis aan de Grote Markt hangt werk van Michiel van de Pol, naar aanleiding van het winnen van de Willy Vandersteenprijs met zijn album *Terug naar Johan*.
- Op de Bakenessergracht 50, in het atelier van de Hartekamp Groep, is stripwerk te zien en te koop van tekenaars met een verstandelijke of meervoudige beperking.
- Bij de gemeente Haarlem (Gedempte Oude Gracht 45a-47) toont Rudolf Valster in *The Art of Communication* een reeks affiches, geïnspireerd op onder andere reclameborden.
- Werk van Joost Swarte dat niet in zijn bundel *Bijna compleet* staat, is wel te zien in Tipitina, Schagchelstraat 12.
- Bij Horizonverticaal (Houtmarkt 7) is Milan Hulsings *Stad van klei* nader te ontleden. Dit gaat gepaard met een *Artist Talk* waarbij de auteur een en ander uitlegt.
- In het ICM (Nieuwe Kruisstraat 19) laten kunstenaars, onder de noemer *DAT – Drawing Apart Together*, zien hoe zij elkaars tekeningen gebruikten. Met Thé Tjong-Khing.
- Galerie KZOD / De Waag aan het Spaarne 30 organiseert de tentoonstelling *HD Artstonelimited* met cartoons over recente en historische gebeurtenissen. Ook belicht beeldend kunstenaar Peter Brunsmann er de schaduwkanten van het menselijk bestaan.
- In de expositieruimte van de nieuwe stripwinkel van Silvester (Kleine Houtstraat 11a) is werk van Cydril Pedrosa te zien. Zijn nieuwe album *Portugal* wordt hier uitgelicht.
- Het Noord-Hollands Archief (Jansstraat 40) staat stil bij het thema van Haarlem Roze Stad 2012: *Vier de verschillen*. Naar aanleiding hiervan is een stripexpositie te zien met als titel *Ik ook van jou!* Met werk van Gerrie Hondius, Jan Kruis, Floor de Goede en Margreet de Heer.
- PK37 (Groot Heiligland 37) exposeert werk van tekenaars die meededen aan de Benelux Beeldverhalenprijs 2012. Jan van Doornspeek, winnaar van de eerste editie van deze stimuleringsprijs, tekende de flyer en affiche van de wedstrijd van dit jaar.
- Het boek *Bakstenen & Ballonnen* behandelt projecten waarin architecten de brug slaan naar strips. De expositie is in het ABC Architectuurcentrum (Groot Heiligland 47).
- Schrijver Hildebrand (Nicolaas Beets) werkte in een Haarlems pand aan zijn *Camera Obscura*. Op 1 juni 2012 is het vijftig jaar geleden dat het Hildebrandmonument werd onthuld in de Haarlemmerhout. De Cultuurtempel van Duivenboden (Gedempte Oude Gracht 88/94) brengt hierover de expositie *Camera Obscura* met illustraties, objecten en gedichten.
- De stadsbibliotheek (Gasthuisstraat 32) heeft de expo *Quo Valies: 15 Gr'nn* (het Gronings stripblad *Gr'nn)*. Met tekenaars als Herman Roozen, Roelof Wijtsma en Jeroen de Leijer.
- De Illustratie Biënnale is op 2 en 3 juni te zien in de Toneelschuur (Lange Begijnestraat 9). Het betreft een digitale expositie van honderd illustratoren uit binnen- en buitenland.
- In De Hallen (Grote Markt 16) is de solotentoonstelling *La Vache Qui Rit* van de Nederlands-Marokkaanse kunstenaar Hamid el Kanbouhi te zien.
- Pim Scheelings, gitarensloper en punkschrijver, stelt in restaurant Pannenkoek in de Smedestraat 41 levensgrote tekeningen van zijn ex'en ten toon *(Ex-vriendinnen)*. Ook treedt hij in Café Stiels (nr.21) op met de volledig uit vrouwen bestaande band X-Girlfriends.
- In De Lift (Grote Markt 29) is een kleine expositie te zien van de figuren van Marten Toonders *Heer Bommel* en *Tom Poes* tegen de achtergrond van het lerse landschap.

Meer info: ***www.stripdagenhaarlem.nl***

ADVERTENTIE

UNIEK!
Chickenfeed-CD

De laatste exemplaren van deze professioneel gedigitaliseerde LP van Martin Lodewijk en zijn band zijn te koop op de *Stripschrift*-stand tijdens Stripdagen Haarlem. Slechts 50 exemplaren, genummerd en gesigneerd.
Geen zin om te wachten?
Maak €27,50 (€25 + €2,50 verzendkosten) over op girorekening 9347590 t.n.v. Stripstift te Rotterdam o.v.v. 'Chickenfeed-cd'. Lezers uit andere Europese landen gebruiken IBAN NL07 INGB 0009 3475 90 en SWIFT/BIC INGBNL2A, want we accepteren geen bankkosten.

ADVERTENTIE

De Turken, Geert? Laat maar komen! Zes topauteurs maken hun Nederlandse debuut in Zone's zomernummer. Vanaf juni in boek-, strip- en tijdschrifthandel en in www.zone5300.nl/webshop.

Eddy Paape 1920 - 2012

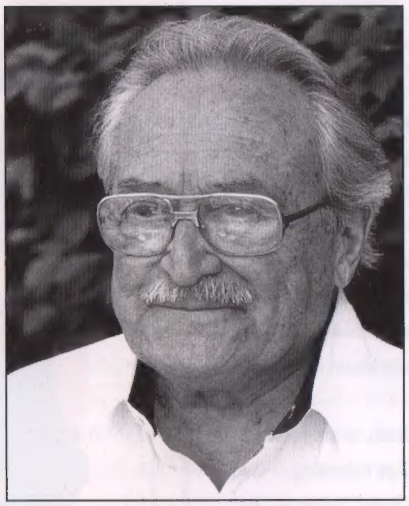

FOTO J.J. PROCUREUR

Op zaterdag 12 mei overleed de in Luik geboren Belgische striptekenaar Edouard (Eddy) Paape. Hij werd het meest bekend dankzij de stripreeksen *Flip Flink* (dertien albumtitels tussen 1960 en 1976) en *Luc Oriënt* (18 titels tussen 1969 en 1994).

Paape leerde André Franquin kennen tijdens zijn studie aan de Sint Lukas-academie in Brussel. Na zijn studie, toen hij in de oorlogsjaren met onder meer Morris en Peyo werkte bij de tekenfilmstudio CBA, zorgde hij ervoor dat ook Franquin daar emplooi vond. Toen Franquin en Morris later bij uitgeverij Dupuis werkten, konden zij andersom voor een baan voor Paape zorgen.

Zijn eerste grote werk was het overnemen van de serie *Jan Kordaat* van Jijé. Paape tekende verschillende verhalen in het weekblad *Robbedoes* waarvan er drie in albumvorm zouden verschijnen. Ook assisteerde hij Victor Hubinon bij de reeksen *Surcouf* en *Buck Danny*. Paape tekende een hele reeks korte verhalen die terecht kwamen in de verhalenboeken van *Oom Wim*.

Op scenario van Jean-Michel Charlier startte hij in *Robbedoes* in 1958 zijn eerste eigen reeks: *Flip Flink*. In 1966 stapte hij over naar weekblad *Kuifje* waar hij korte verhalen van Yves Duval illustreerde en de serie *Luc Oriënt* startte op scenario van Greg.

Medio jaren 1960 illustreerde hij voor koffieproducent Douwe Egberts nog een serie stripboekjes in de reeks *Beroemde mannen*.

In de jaren 1970 gaf hij zeven jaar striptekenles aan het Sint Lukas; daar leerde hij onder andere Andreas, Wurm en Philippe Berthet de fijne kneepjes. Andere reeksen van zijn hand zijn *Tommy Banco* en *Johnny Congo* (met Greg), *Yorik* en *Carol – detective* (scenarist: André-Paul Duchateau), en *Les Jardins de la Peur* (tekst: Jean Dufaux).

Recenter zijn de one-shots *Les Misèrables (De ellendigen)* op scenario van Michel Deligne en *Val verovert de ruimte* (Yves Duval).

Vorig jaar verschenen bij uitgeverij Bonte nog drie albums met het beste van Paape en Duval. Eddy Paape werd 91 jaar. TdK

Meermanno ontdekt originelen Toonder en Phiny Dick

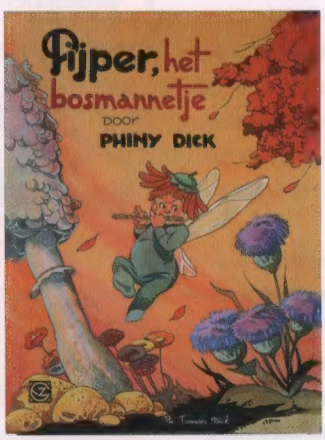

GOUACHE PHINY DICK. ±1940

Van Marten Toonder en Phiny Dick zijn honderden originele tekeningen en tien gouaches gevonden in het archief van uitgeverij Van Goor dat berust in het Haagse Museum Meermanno. Werk dat tot nu toe als verloren werd beschouwd.

De ontdekking werd gedaan tijdens het onderzoek voor een bescheiden tentoonstelling over Phiny Dick (1912-1990), kinderboekenillustrator en -schrijfster en echtgenote van Marten Toonder, in Museum Meermanno. In de archiefmappen met werk van Phiny Dick werden originele gouaches van Toonder voor onder andere de omslagen voor haar kinderboeken *Olli Fant uit Poppelo* (1940) en *Pom van de Pom-heuvel* (1943) aangetroffen. Van Phiny Dick werden originelen teruggevonden voor onder meer de omslagen van *Miezelientje en Wol, de beer* (1949), *Pijper, het bosmannetje* (1940) en *Versjes uit de oude doos* (1941) die zij samen met Toonder illustreerde.

Toonderkenner en -uitgever Hans Matla, die bij de vondst betrokken was, is opgetogen: 'Dit is een ongelofelijke ontdekking, en dat in het Toonderjaar. We hebben het niet over één originele tekening, maar over vijfhonderdvijftig! Het prachtige werk is ruim 60 jaar oud en nog helemaal in topstaat; fantastisch!' Van de originelen is ongeveer de helft van Toonder en de andere helft van Phiny Dick.

De souterraintentoonstelling over haar, die wordt georganiseerd in het kader van het Toonderjaar, is te zien tot en met 16 september 2012 in Museum Meermanno in Den Haag. RS

ADVERTENTIE

Meer dan alleen een kabouter

De kunst van Jean Dulieu

Het oeuvre-overzicht van de tekenaar van *Paulus* is herdrukt! Nu verkrijgbaar, de compleet herziene tweede druk. Overzichtelijker, duidelijker, kleurrijker!

www.demeulder.nl

SHERPA PRESENTEERT:

De zomer van de terugkeer

MEI : DE TERUGKEER VAN DE VLIEGENKONING!

De oorsprong van de wereld (Mezzo-Pirus)
Damien stierf op een ruige rave, maar keert nu terug onder de levenden... Seks & drugs &...
Luxe hardcover, kleur, 64 pagina's, € 19,95

Koma (Peeters-Wazem)
Een meisje raakt regelmatig in een bizar coma. Niemand begrijpt wat er aan de hand is...
Ik ben jaloers op Peeters' tekenwerk, zegt Thé Tjong-Khing.
Luxe paperback, kleur, 280 pagina's, € 19,95

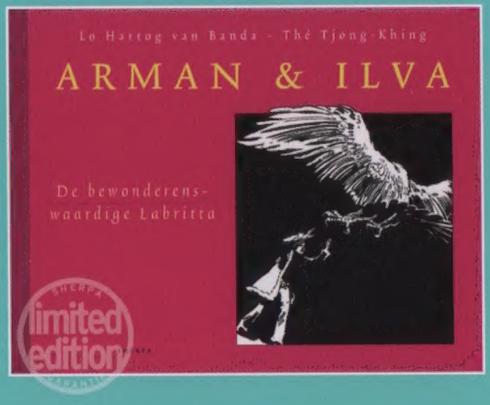

Arman & Ilva 14: De bewonderenswaardige Labritta (Khing-Banda)
Een almachtige huiscomputer zet bewoners tegen elkaar op, met fatale gevolgen...
Luxe hardcover, zwart-wit, 96 pagina's, € 24,95.

JULI : DE TERUGKEER VAN CAPRICORNUS!

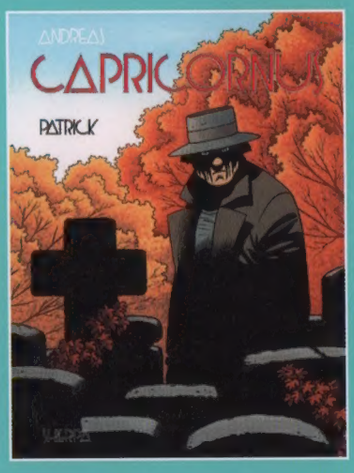

Capricornus 11: Patrick (Andreas)
Capricornus keert terug, na jaren van afwezigheid, met een frequentie van 2 delen per jaar!
Hardcover, kleur, 48 pagina's, € 24,95

Capricornus 12: (Andreas)
Een experiment à la Andreas: Capricornus in een woordloos verhaal (en zonder titel of voorplaat!)
Hardcover, kleur, 56 pagina's, € 24,95

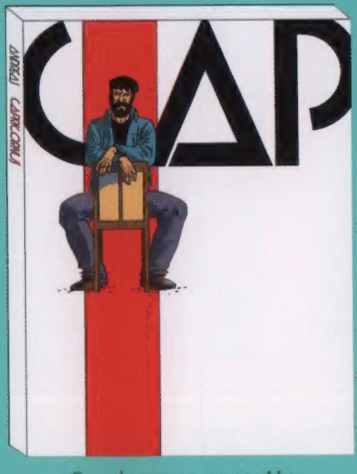

Capricornus-cassette
Je hele Capricornus-verzameling in een harde kaft! Verzamelcassette voor de softcover (Lombard) uitgaven van Capricornus 6 t/m 10.
Schuifbox, beperkt leverbaar!

SEPTEMBER : DE TERUGKEER VAN RORK!

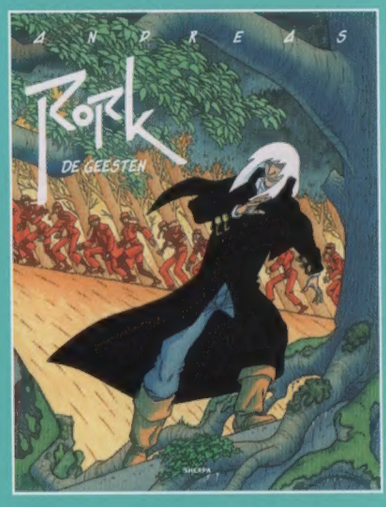

Rork 0 - De geesten (Andreas)
Rork ontmoet een man die met geesten kon praten, tot het noodlot toesloeg... Prachtige one-shot!
Luxe hardcover, kleur, 56 pagina's

Rork 1: Doorgangen (Andreas)
Rork leert de geheime en gevaarlijke kunst van het overgaan naar andere werelden... Eerste integraalbundeling!
Luxe hardcover, kleur, 256 pagina's

(NB: Verschijnt in december)

Blueberry: Chihuahua Pearl / De man die $500.000 dollar waard was (Giraud-Charlier)
De jacht op het goud van de federatie begint...
Grote luxe hardcover, zwart-wit, 104 pagina's, € 49,95

LEES DE SNEAK-PREVIEWS OP WWW.SHERPA.NU

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de Tom Poes-verhalen uit de weekbladen Donald Duck en Revue, in luxe banden.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 25 delen verschenen. Prijs per deel € 60.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 24 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 55/ € 59.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 17 delen verschenen. Prijs per deel € 55.

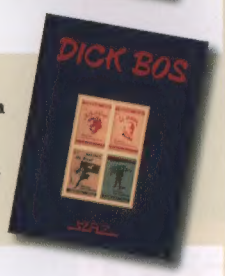

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
WONDERLAND

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

Before Watchmen gaat door.

→ TERUGKEER

De door Alan Moore *(League of Extraordinary Gentlemen)* geschreven en door Dave Gibbons *(Give Me Liberty)* getekende twaalfdelige miniserie *Watchmen* uit 1986 wordt algemeen beschouwd als een van de beste stripverhalen aller tijden. Enkele niet al te voordelige contractbepalingen zorgden naderhand echter voor veel wrijving tussen de uitgeverij en Moore, met als het eindresultaat dat Moore nooit meer voor DC Comics wil werken en altijd een groot tegenstander is geweest van verdere uitbating van de door hem en Gibbons bedachte personages.

Dat status-quo is enkele decennia gehandhaafd. Tot een paar jaar geleden bij DC nieuw management aantrad dat er geen geheim van maakte dat eventuele prequels van *Watchmen* commercieel interessant zouden zijn. Deze zomer is het zover. In zeven miniseries plus epiloog wordt het verhaal van vóór *Watchmen* verteld, geschreven en getekend door een handjevol grote namen, waaronder Brian Azzarello *(100 Bullets)* en Darwyn Cooke *(Parker)*.

In juni wordt afgetrapt met het zesdelige *Before Watchmen: Minutemen* door Darwyn Cooke, het vierdelige *Before Watchmen: Silk Spectre* door opnieuw Cooke en Amanda Conner, het zesdelige *Before Watchmen: Comedian* door Azzarello en J.G. Jones en *Before Watchmen: Nite Owl* door J. Michael Straczynski en Andy Kubert. Een maand later is het de beurt aan het zesdelige *Before Watchmen: Ozymandias* door Len Wein en Jae Lee en in de maanden erna volgen ook nog *Before Watchmen: Rorschach* (Azzarello en Lee Bermejo), *Before Watchmen: Dr. Manhattan* (Straczynski en Adam Hughes) en de afsluiter *Before Watchmen: Epilogue*.

■ **PUNK** Bij imprint Vertigo van DC Comics verschijnt in juli het eerste nummer van de nieuwe zesdelige miniserie *Punk Rock Jesus*. Sean Murphy *(Joe the Barbarian)* neemt zowel de tekst als de tekeningen voor zijn rekening en de in zwart-wit uitgegeven reeks verhaalt over een soap met in de hoofdrol een kloon van Jezus Christus.

■ **KLEURTJES** Bryan Lee O'Malley's *Scott Pilgrim*, een zesdelige reeks

Thunderbolts wordt Dark Avengers.

Before Watchmen: Minutemen.

Moore, die altijd een uitgesproken mening heeft, weigert intussen alle betrokkenheid en noemt het project 'volstrekt schaamteloos'. Sommigen zetten hem daardoor weg als oude zeur, maar enkele collega's kiezen zijn kant en roepen op tot een boycot van niet alleen *Before Watchmen*, maar zelfs van heel DC Comics. Het mag duidelijk zijn dat het laatste woord over dit onderwerp nog niet is gesproken.

AANKONDIGING

Een goede aankondiging is het halve werk, ook in de stripwereld. Een sterk concept of een bekend personage trekt de aandacht, maar zeker ook makers van naam zijn bijna onmisbaar wanneer een uitgeverij een nieuw project op de kaart zet. Helemaal in een zomer die in het teken staat van superheldenfilms en crossovers.

In juni lanceert Dark Horse Comics de serie *The Massive*, het nieuwe project van Brian Wood *(DMZ* en *Conan the Barbarian)* en Kristian Donaldson. De titel slaat op de naam van een vermist vissersschip in een postapocalyptische wereld en het verhaal stelt de vraag wat milieuactivisten nog kunnen doen als de wereld al is vergaan. In dezelfde maand trapt Gilbert Hernandez *(Love and Rockets)* af met het eerste deel van *Fatima: The Blood Spinners*, ook een postapocalyptisch avontuur, zij het met een andere insteek. Peter Bagge *(Hate)* verzorgt de variant cover.

Marvel Comics viert het vijftigjarig bestaan van superheld Spider-Man met de miniserie *Spider-Men*, door Brian Michael Bendis *(Powers)* en Sara Pichelli *(Ultimate Spider-Man)*. De vijfdelige reeks, die lang angstvallig geheim werd gehouden, begint in juni en gaat zoals werd gespeculeerd over de Spider-Man uit het Ultimate-universum en de Spider-Man uit het reguliere universum. Of deze ontmoeting tussen Miles Morales en Peter Parker het begin is van meer crossovers tussen beide superheldenwerelden moet worden afgewacht.

Twintig jaar na het plotselinge en kortstondige succes van Valiant Comics is het deze zomer tijd voor een revival. Met nieuwe schrijvers, tekenaars en een handvol bekende titels moeten de gouden tijden herleven. *X-O Manowar* (door Robert Venditti en Cary Nord) is inmiddels verschenen en de komende maanden wordt het rijtje uitgebreid met *Harbinger* (Joshua Dysart en Khari Evans), *Bloodshot* (Duane Swierczynski en Manuel Garcia) en *Archer & Armstrong* (Fred van Lente en Clayton Henry).

olav.beemer@stripschrift.nl

The Massive and Wael.

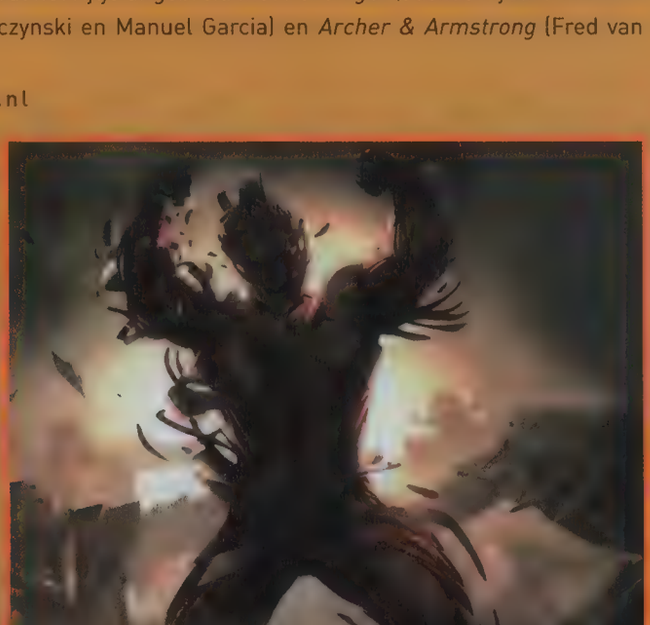

Valiant is terug met X-O Manowar.

graphic novels van uitgeverij Oni Press die in 2010 met succes werd verfilmd, verschijnt nu voor het eerst in kleur. De hardcover bevat niet eerder vertoonde extra's en speciaal bonusmateriaal. Ook de overige delen van de reeks verschijnen uiteindelijk in kleur.

TITELSTRIJD Het is weer zover: Marvel Comics laat een serie van titel veranderen terwijl de nummering gewoon doorloopt. In juni is het de beurt aan de reeks *Thunderbolts*, die met ingang van nummer 175 *Dark Avengers* heet. Schrijver Jeff Parker en tekenaars Kev Walker en Declan Shalvey blijven de vaste makers.

TRADITIE Deze zomer bereikt *The Walking Dead* van Image Comics een mijlpaal. Begin juli verschijnt namelijk het honderdste nummer van de door Robert Kirkman geschreven en door Charlie Adlard getekende serie. Speciaal voor die gelegenheid krijgt het dubbeldikke nummer liefst acht verschillende variant covers.

FOTO MICHEL VAN MERRIËNBOER

Philippe Berthet
Mooie vrouwen als handelsmerk

MICHEL VAN MERRIËNBOER

Het duurde zes jaar voordat er weer een nieuw album verscheen van *Pin-up*, de *film noir*-reeks van tekenaar Philippe Berthet (1956). In dit tiende deel, *Het dossier Alfred H.*, gaan Berthet en scenarist Yann in op de eerste schreden die hoofdpersoon Dottie zet in haar loopbaan als privé-detective. Berthet heeft daarnaast nog een serie lopen met opnieuw een sterke vrouw in de hoofdrol: *Nico*. Hij hoopt hiermee op revanche na de eerder geflopte sciencefictionserie over geheim agente *Yoni* en de niet erg geslaagde *Pin-up*-parodie *Poison Ivy*.

Philippe Berthet zegt erg gespannen te zijn geweest nadat Dargaud het tweede deel van Nico, *een futuristische avonturenstrip op scenario van Fred Duval, uitbracht. Zou de serie aanslaan? Tot zijn opluchting is de strip opgepakt door het publiek en mogen de makers van de uitgeverij verder met het derde deel. Een deceptie als de samen met Yann opgezette sciencefictionserie* Yoni, *die in 2004 na twee delen en tegenvallende verkopen door uitgeverij Dupuis werd stopgezet, is hem bespaard gebleven.*

RECHTS - Nico, in potlood en stift.

ONDER - De naam Poison Ivy wordt verklaard in het eerste deel van de serie. Ze ziet er plots een stuk volwassener uit dan in het begin van het album. Berthet had een andere Poison Ivy voor ogen dan Yann.

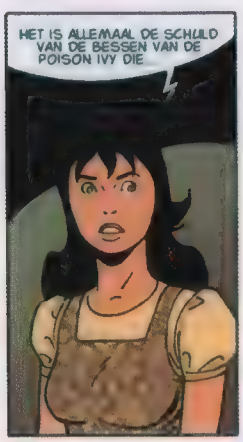

Van *Nico* zijn in 2010 de delen *Atomium-Express* en *Operatie Caraïben* verschenen. Waar gaat de strip over?

Philippe Berthet: Over een vrouw die in de jaren 1960 als spionne wordt opgeleid. Niet in de wereld zoals wij die kennen, maar zoals het had kunnen verlopen. De eerste twee delen hebben Fred Duval en ik gebruikt om de personages te introduceren en het universum van Nico te ontvouwen. Het derde deel is een verhaal dat op zichzelf staat.

Hoe komt het, denk je, dat je met *Nico* wèl succes hebt en met *Yoni* niet?

Tja, dat is gissen, maar ik denk dat het komt door de *vintage*-stijl en de *James Bond*-achtige sfeer van de strip. Bij *Yoni* dacht ik dat het publiek deze sterke vrouwelijke hoofdpersoon ook zou willen volgen, maar daarin heb ik me vergist. De strip was qua sfeer donkerder dan *Nico* en had zwartgallige humor. Misschien heeft dit meegespeeld in het feit dat *Yoni* niet werd opgepakt door het grote publiek.

Waar kwam het idee voor Nico vandaan?

Van mij. Ik had het idee aan Dargaud voorgelegd. Oorspronkelijk zou ik het met Yann maken, met wie ik al heel lang samenwerk en met wie ik het goed kan vinden. Alleen, het risico bestond dat *Pin-up* en *Nico* te veel in elkaars vaarwater zouden komen. Dat de ene serie te veel zou worden beïnvloed door de andere of, als we het druk hadden met de ene serie, de andere te weinig aandacht zou krijgen. Daarom stelde Dargaud voor om met een andere scenarist te werken: Fred Duval. Ik vroeg hem specifiek een retroachtige wereld te scheppen. Ik hou van de futuristische beelden die mensen in de jaren 1950 en 1960 hadden van de toekomst.

Realistische atoomstijl

Wordt van te voren bepaald hoeveel delen er van je series uitkomen?

Ja, in het geval van *Yoni* was met Dupuis besloten eerst

RADIO MANHATTAN, MET JE VANDAAG TE AUGUSTUS 1966. WE ZITTEN DUS NOG STEEDS IN DE NOSTALGIE. ZOALS IEDERE OCHTEND IS DIT ONS SPECIALE POPMUZIEKPROGRAMMA!
ER IS NOG STEEDS GEEN NIEUWS OVER BOB DYLAN. HET WRAK VAN ZIJN TRIUMPH BONNEVILLE MOTOR IS TERUGGEVONDEN IN DE OMGEVING VAN ZIJN WOONPLAATS WOODSTOCK.
THE VELVET UNDERGROUND NEEMT ZIJN EERSTE ALBUM OP SAMEN MET TOPMODEL AMANDA AND WARHOL ONTWERPT DE HOES.
THE BEATLES ZIJN MORGENAVOND IN NEW YORK VOOR EEN BIJZONDER CONCERT TER ERE VAN MARILYN MONROE DIE OP 1 JUNI VEERTIG LENTES JONG IS GEWORDEN.
PRESIDENT KENNEDY EN ZIJN VROUW JACKIE ZULLEN LITERAIRD OP HET FEEST AANWEZIG ZIJN.
VANAVOND KRIJGT U VAN ONS EEN EXCLUSIEF INTERVIEW MET RALPH EN FLORIAN, DE TWEE MUSICUS DIE VOORTAAN DE VIER UIT LIVERPOOL BEGELEIDEN.
DE BEIGE KLAVIER- EN KEYBOARD-VIRTUOZEN ZULLEN ONS HET EEN EN ANDER VERTELLEN OVER HUN NIEUWE SYNTHESIZER.
DIT HIGHTECHINSTRUMENT, DAT IN STAAT IS EEN SYMFONIEORKEST TE VERVANGEN, ZAL MORGEN VOOR DE EERSTE KEER WORDEN GEBRUIKT TER ERE VAN MARILYN EN HAAR ECHTGENOOT ISAAC ASIMOV.
NOG VIJFTIEN SECONDEN OM HEM TE ONTWAPENEN, DALLAS! MAAR BIJ JE MET JE INSTRUCTIES? WELKE DRAAD MOET IK DOORKNIPPEN, DE RODE OF DE BLAUWE?
WACHT EVEN!
WELKOM IN PROTOCOL SHAMB STREEPJE 35A.

twee albums te maken. Toen de verkoop tegenviel werd in overleg de serie gestaakt. Ook Dargaud koos bij *Nico* voor twee albums om te kunnen bepalen of er een markt is voor de strip. Bij de start van een reeks is zoiets gangbaar. Het eerste contract bij *Pin-up* ging bij voorbeeld om drie albums, met een optie op meer.

Jouw tekentechniek wordt ook wel de klare lijn of atoomstijl genoemd, in de traditie van Hergé. In je werk lijk je te balanceren tussen het humoristische en realistische.

Dat is geen bewuste keuze maar een ontwikkeling die ik heb doorgemaakt. Mijn stijl was aan het begin van mijn loopbaan meer humoristisch. Pas voor de *Vrije vlucht*-reeks van Dupuis ben ik in *Halona* en *De weg naar Selma* realistischer gaan tekenen. Sindsdien is mijn benadering zo realistisch mogelijk; ik denk nog het meest in mijn bijdrage voor de *XIII Mystery*-reeks waarvoor ik in 2009 *Irina* tekende. Voor *Nico* vind ik deze aanpak ook heel geschikt. Maar, echt realistisch kun je mijn werk nog steeds niet noemen.

Andere tekenaars die voor een deel van *XIII Mystery* zijn gevraagd, werken hyper-realistisch. Waarom vroegen ze jou eigenlijk? Sommigen vinden jouw werk te clean.

De exacte reden weet ik niet, maar ik was vereerd. Ik vind mijn stijl eigenlijk ook niet geschikt voor deze serie. Ik kan alleen maar vaste lijnen tekenen. Ik vind het moeilijk om bij voorbeeld allemaal kleine lijntjes in gezichten te tekenen of gedetailleerde achtergronden.

Je hebt samen met Yann inmiddels ook drie delen van de reeks *Poison Ivy* gemaakt. Die strip over de jeugd van Poison Ivy leek vooral een persiflage op *Pin-up*. Was dat de bedoeling?

Het doel was een spin-off van *Pin-up* te maken in een andere, humoristischer setting. Het karakter van Poison Ivy in *Pin-up* leek mij het meest geschikt voor een eigen serie. Ze is gemodelleerd naar Betty Page die in 1950 als pin-up doorbrak. Ik wilde in die spin-off een nadrukkelijke rol voor die sexy vamp in het zwart. Maar het uiteindelijke karakter is niet echt sexy geworden en te jong.

Achteraf bezien was het project een mislukking. Ik had niet verwacht dat Yann de opzet van de spin-off meer in het belachelijke zou trekken, zoals hij ook met *De onnoembaren* heeft gedaan. Na het tweede deel vloog het helemaal uit de bocht.

BOVEN - *Nico* speelt zich af in 1966, in een modernere samenleving dan vandaag de dag.

IDENTIFICATIE CAPSULE NC 22.654! HET IS AGENTE YONI OWENS!
NEEM CONTACT OP!
'OPDRACHT VOLBRACHT, SUGAR' EN 'HONEY' WERDEN GENEUTRALISEERD DE JONGEN IS ONGEDEERD
M'N VERWONDING? DIE VALT MEE. EEN PROJECTIEL HEEFT M'N BEIL VERNIELD EN RAAKTE M'N WIJSGEBIED
GEFELICITEERD, AGENT OWENS!

ONDER - De science-fictionstrip *Yoni* die te zwartgallig was voor het grote publiek.

BOVEN - **Het duurde zes jaar voordat er eind 2011 weer een nieuw album verscheen van *Pin-up*, de film noir-reeks van Yann en Berthet.**

Te oud

Na zes jaar stilte kwam er in 2011 een nieuw deel van *Pin-up* uit, *Het dossier Alfred H.* Gaan jullie na dit tiende deel verder?

Ja, we kunnen niet meer zonder Dottie en hebben voor een fase in haar leven gekozen die je kan plaatsen tussen deel drie en vier, vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het is een los deel dat apart van de andere delen kan worden gelezen. De komende verhalen zullen op dit deel aansluiten. Er is aan dit tiende deel, een jubileumalbum, in commerciële zin veel aandacht besteed. Er verscheen een speciale uitgave in zwart/wit en ook een grote pin-upkalender, ongeveer een meter lang, in kleur, waarin Dottie zich iedere maand een stukje verder uitkleedt.

Waarom gaan jullie niet verder met haar leven waar jullie aan het eind van deel negen zijn gestopt?

We kunnen geen goede invalshoeken meer vinden. Bovendien wordt Dottie ouder en kan ze de rol van pin-up niet langer spelen. De pin-up is echt een verschijnsel uit de decennia 1950-1960. We vinden het niet gepast om met haar de jaren 1970 in te stappen.

Wat is dan jullie invalshoek geworden?

Dottie gaat voor een goedkoop bureautje werken. Op een avond komt ze terecht op de set van Alfred Hitchcock en hij veronderstelt dat zij één van de actrices is. Ze ontmoet Hitchcock en raakt door de glamour van de filmwereld geïnspireerd. Ze begint een eigen detectivebureau voor de filmindustrie.

In *Pin-up* komt een krantenstrip voor met *Poison Ivy* in de hoofdrol. Heeft die strip echt bestaan?

Nee, dat was ons eigen verzinsel. Het is een verwijzing naar Milton Caniff en zijn personages, zoals Steve Canyon en Miss Lace. We houden van zijn werk en toen we een fictieve tekenaar in *Pin-up* opvoerden moesten we gelijk aan hem denken. In *Pin-up* werkt die striptekenaar met een model, Dorothy Partington. Dat is onze Dottie, die in de strip Poison Ivy wordt.

Je vrouw Dominique David doet de inkleuring van *Pin-up*. Zij heeft ook strips gemaakt en heeft een vergelijkbare stijl als die van jou. Hebben jullie wel eens met het idee gespeeld dat zij ook delen van *Pin-up* kan tekenen?

Nee, dat is geen optie. *Pin-up* is het kindje van Yann en mij. Vroeger hielp ze wel eens mee met het storyboard, maar daar is ze mee gestopt. Dominique is een andere weg ingeslagen en maakt geen strips meer. Ze schildert vooral modellen. We werken vaak tegelijk in ons ruime zonnige atelier in de tuin, vlakbij het centrum van Brussel. Soms helpt ze me nog met het verzamelen van documentatie voor nieuw verhalen. En ze doet de inkleuring, digitaal tegenwoordig. Dat is handig omdat ze weet hoe ik het wil.

Zou je weer eens een 'one shot' willen doen, zoals voor de *Vrije vlucht*-reeks van Dupuis? Voor *Halona* heb je toen zelfs je eigen scenario geschreven.

Dit wordt me vaker gevraagd, maar ik heb niets klaar liggen, zelfs geen idee. Vergis je niet, het is een flinke kluif om een goed verhaal te schrijven. Ik vond het een prachtige ervaring, maar ik voel geen aandrang het nog eens te doen.

michel.van.merrienboer@stripschrift.nl

ONDER - **Schetsen voor de *Pin-up*-kalender op groot formaat. Elke maand stript Dottie langzaam verder.**

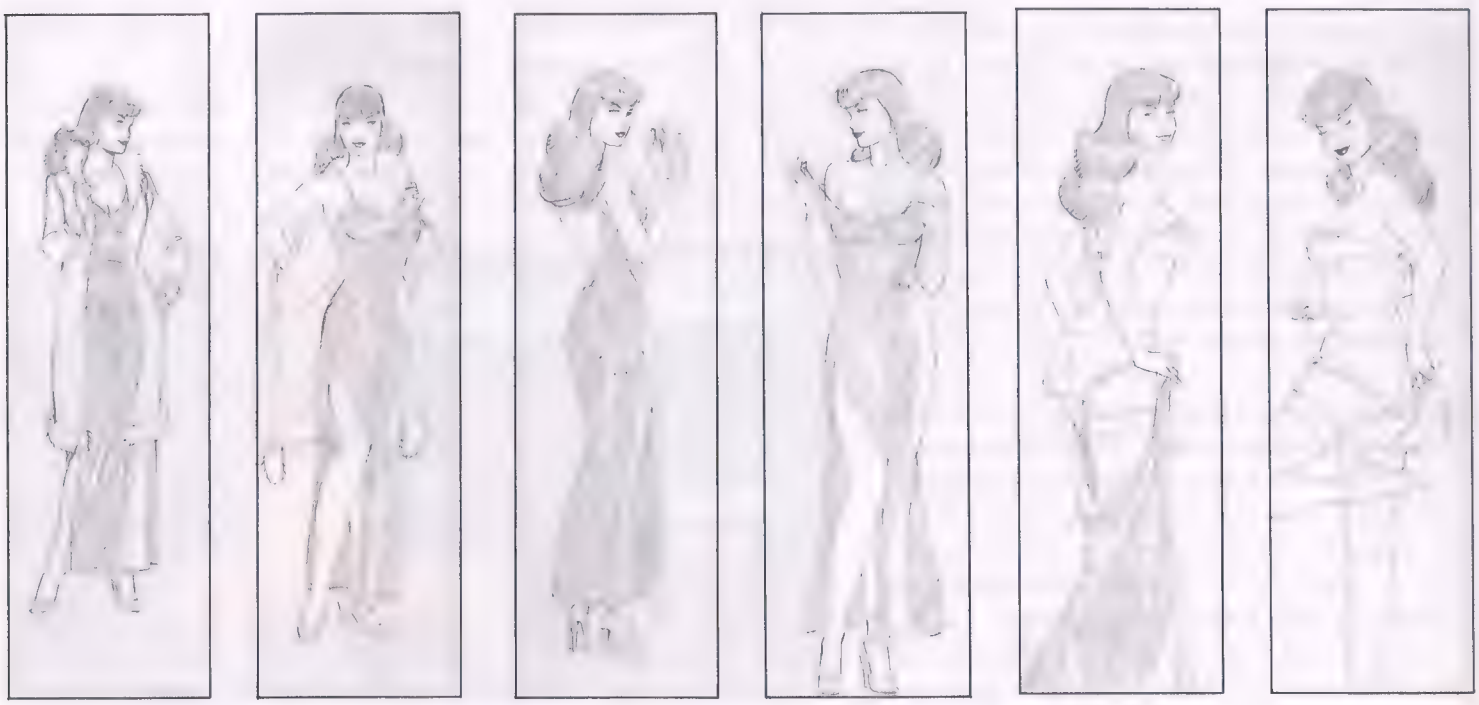

Berthet en Poison Ivy

Philippe Berthet werd op 22 september 1956 geboren in het Franse Thorigny sur Marne. Zijn opleiding volgt hij aan grafische academie Saint-Luc in Brussel in de periode 1974-1977. Daar ontmoet hij medestudenten Antonio Cossu, Andreas Martens, Philippe Foerster, François Schuiten en Alain Goffin die net als hij een loopbaan als striptekenaar starten. In 1980 breekt hij in *Spirou* door met de strip *Couleur Café*, op scenario van Antoine Andrieu. Een strip die pas in 1983 in het Nederlands in albumvorm bij Dupuis verschijnt als *Koffiekleurtje*.

Op de Nederlandse markt valt hij pas echt op in 1985 wanneer *De P.I. van Hollywood* verschijnt, met José Louis Bocquet en François Rivière als scenaristen. Dat is voor uitgeverij Dupuis het startsein om een 'Berthet-reeks' te beginnen waarbij naast Bocquet en Rivière (die ook *Amerika* en *Koud vuur* schrijven) ook andere scenaristen als Andreas *(Dreigende jaargetijden)*, Foerster *(Het oog van de jager)* en Dominique David *(De dame, de zwaan en de schaduw)* hun bijdrage leveren.

In de befaamde *Vrije vlucht*-reeks van Dupuis publiceert Berthet in 1991 *De weg naar Selma* (scenario: Philippe Tome) en in 1993 *Halona* (op eigen scenario). In 1994 vestigt hij definitief zijn naam als strakke klare-lijntekenaar met de suspense-reeks *Pin-Up*, waarvoor Yann de verhalen schrijft.

Pin-up is afgeleid van de pin-ups, zoals vrouwen of animatiehelden, die de vliegers aan lieten brengen op de kisten waarin ze vlogen. In de strip zwaait Dorothy 'Dottie' Partington haar geliefde uit wanneer die wordt uitgezonden om in de Tweede Wereldoorlog te vechten. Via een vriendin, die voor haar vriend (Milton) poseert, wordt ze aan Milton voorgesteld. Ook Dottie gaat naakt voor hem poseren. Zij is een 'Poison Ivy' volgens Milton: een mysterieuze en krachtige naam die de G.I. Joe's door de oorlog moet helpen. Poison Ivy wordt in *Pin-up* een personage in een strip. Ze wordt razend populair; iedereen is idolaat van haar. Ook haar geliefde krijgt de strip te zien. Van Dottie worden in de strip Betty Page-achtige tekeningen gemaakt, al is Betty Page pas een beroemde pin-up rond 1950. In de strip staan nog allerlei andere verwijzingen, zoals een hommage aan de beroemde Amerikaanse striptekenaar Milton Caniff *(Terry and the Pirates)*. Caniff wist ook succes te boeken met *Male Call*, een krantenstrip die in de oorlog de soldaten wist te vermaken. In de strip was één van de hoofdrollen weggelegd voor Miss Lace, een 'vriendin' voor elke soldaat met heimwee.

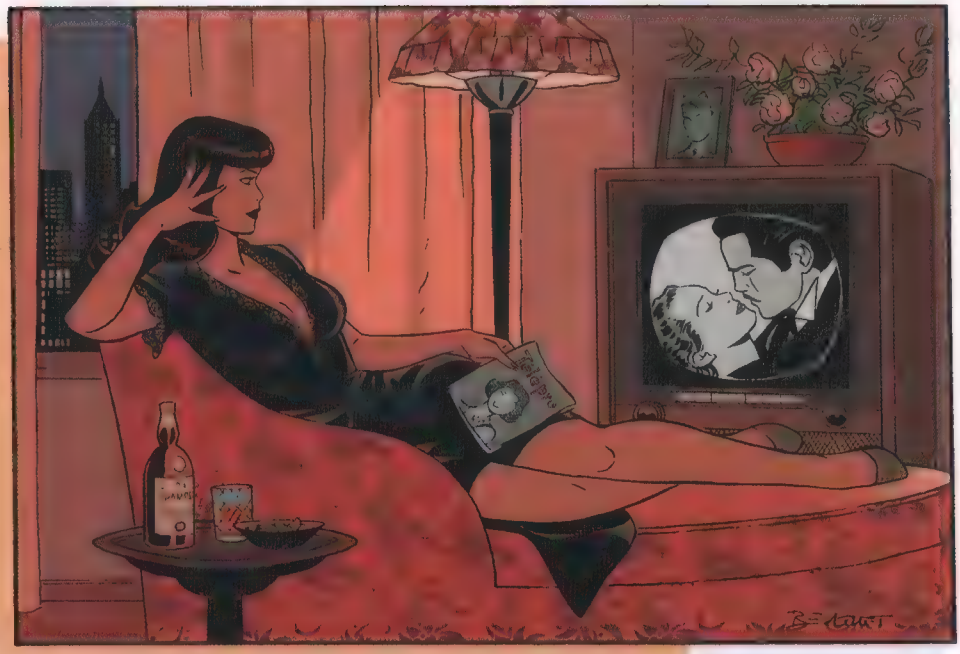

BOVEN - Opdracht voor een tv-gids.

FOTO ERIK VAN DER HOEVEN

Glen Baxter 'Mijn humor moet je zoeken'

ERIK VAN DER HOEVEN

Glen groeide op in een arbeidersgezin. Zijn vader was fabrieksarbeider. Thuis was er één boek: *The Mill on the Floss*. Geen streekroman, maar een standaardwerk van de Victoriaanse schrijfster George Eliot. Haar meest geciteerde uitspraak is: *'It is never too late to be what you might have been'* (Het is nooit te laat om te zijn wat je had kunnen zijn). Het zou een levensmotto van Glen Baxter kunnen zijn.

Van Leeds naar Londen

'Leeds was in de jaren 1950 een saaie stad. Ik haatte school. Gelukkig kon je er toen al vanaf op je 16e.' Baxter ging naar de kunstacademie, the College of Art School. Die stond goed bekend. Of er belangrijke kunstenaars les gaven? 'Neuh, de school stond in Leeds.' Zijn docenten waren adepten van het Amerikaanse abstracte surrealisme. 'Zij wilden dat wij de Amerikanen nadeden, pastiches maakten van Jackson Pollock en Willem de Kooning. Terwijl ik figuratief en realistisch wilde leren schilderen. Ik schreef gedichten en korte verhalen en zocht een manier om als schilder uit te drukken hoe ik dacht over het Engeland waarin ik leefde. Met dat abstracte gedoe kon ik niks.'

Halverwege de jaren 1960 verliet Baxter zijn geboortestad en vestigde zich in Londen. 'Ik keek op de kaart en koos voor Leytenstone, de wijk waar Alfred Hitchcock was geboren.'

Om aan het 'grijze bestaan' in Leeds te ontsnappen las hij veel avonturenboeken en ging, vaak drie keer per week, naar de bioscoop.' Het programma bestond uit tekenfilms, nieuws, een B-film en een A-film. Ik kwam voor de B-film, dat waren westerns in zwart/wit met cowboys als Randolph Scott, George 'Gabby' Hayes en Hopalong Cassidy. De A-film, meestal een Hollywood-productie in kleur, was een romance of een verhaal over Amerikanen met problemen. Die hoofdfilms waren saai.'

Ook in Londen bleef Baxter gedichten en korte verhalen schrijven. Zijn brood verdiende hij als onderwijzer. Eerst twee jaar als leraar voetballen en pottenbakken, aan een openbare lagere school in Leytonstone. Daarna vijf jaar als leraar tekenen en pottenbakken op een middelbare meisjesschool met een grote kunstafdeling.

Franse surrealisten

Baxter ontdekte het gevoel dat hij zocht bij het Franse

ONDER - De afbeelding van Festive Ordeal komt uit een nieuwjaarsgeschenk van De Harmonie (1985/1986).

Glen Baxter (Leeds, 1944) zet mensen graag op het verkeerde been. De Brit tekent al van jongs af aan in dezelfde stijl. De combinatie van tekening en tekst, die op het eerste en ook het tweede gezicht weinig met elkaar te maken hebben, is zijn specialiteit. Bij uitgeverij De Harmonie verscheen een nieuw boek met tekeningen die uitsluitend over Nederland gaan: ***Colonel Baxter's Dutch Safari.***

surrealisme. Bij de dichters rond Guillaume Apollinaire en in de muziek van Erik Satie. 'Dat waren gekke mensen die vreemde muziek en poëzie maakten en hun eigen wereld schiepen. In Engeland was niets wat daar ook maar op leek.' In New York, ontdekte hij, bestond iets vergelijkbaars. Zo had je Frank O'Hara, de conservator van het Museum of Modern Art, die spannende gedichten schreef. 'O'Hara's gedichten over de stad zaten vol energie. Ze hadden een soort moderniteit die ik eerder zag in het werk van Apollinaire.'

Baxter bracht veel tijd door in de boekwinkeltjes rond Charing Cross Road. Daar kwam hij in contact met de Amerikaanse dichters Ron Padgett en Larry Fagin. De laatste gaf een gestencild blaadje uit: *Adventures in Poetry*. Daarin stond van alles wat Fagin interessant vond maar waar geen uitgever voor kwam.

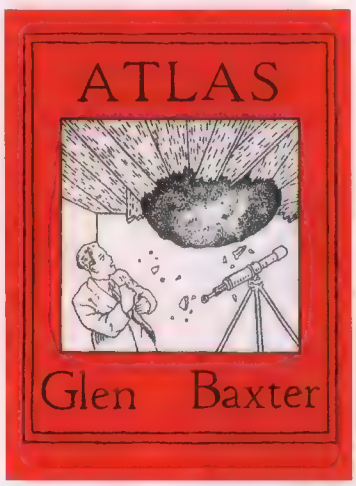

In *Adventures in Poetry* kwamen wat gedichten en tekeningen van Glen Baxter. Frank O'Hara, de conservator van MoMa, zag ze en vroeg hem om meer werk. Baxter ging naar New York. Hij kreeg een expositie in Gotham Bookmarket, in die dagen een trefpunt van kunstenaars. Baxter werd door O'Hara ook gevraagd zijn gedichten voor te dragen in St Mark's Church. 'Dat was een plek waar de bohemiens bijeenkwamen, en waar ook William Burroughs en Andy Warhol op het podium hadden gestaan. Ik kwam als op-en-top Brit compleet met een tweed kostuum. Ze vonden het prachtig. Voor het eerst had ik een publiek.'

Geef mij maar punk

De jaren erna exposeerde hij vaak in New York, maakte veel vrienden en bezocht de stad regelmatig. 'De contacten en het enthousiasme van de Amerikanen voor mijn werk hielpen me eigenlijk te overleven. In Londen leefde ik geïsoleerd en had geen enkel contact met de lokale kunstscene.' Kunst was in die tijd in Londen vooral muziek en mode. Het waren de jaren van The Beatles. Baxter had niets met de middleclass muziek van de vier jongens uit Liverpool. 'John Lennon zong wel over een *'working class hero'*, maar hij kwam uit de middenklasse. De punk die later kwam, sprak me veel meer aan. Die muziek bereikte verschillende bevolkingslagen, ook de arbeidersklasse.'

In de VS bezocht Baxter ook zijn eerste stripevenement. Daar stuitte hij op fantastische, wonderlijke verhalen in sprekende kleuren, waarin kunstenaars hun eigen universum schiepen. Hij genoot van de *Amazing Stories* van uitgever en uitvinder Hugo Gernsback en van de *AC Comics*. 'De kleuren waren briljant, de lettering prachtig, alles drukte kracht uit.' Hij begon daarop met een soort Brits-Amerikaanse serie: *Weird Knittingtales*. 'Een combinatie van het Amerikaanse idee van *'weird'* en een typisch Brits fenomeen als theedrinken of croquet. Èn een serie tekeningen waarop de skyline van Manhattan wordt aangevallen door een reuzenpapegaai. Ik werkte als in een roes, vond het fantastisch om zo te

BOVEN - ***MenzoDefinite*** **is een tekening die ooit is gepubliceerd in het Vlaamse tijdschrift *Menzo*.**

LINKS - **De Harmonie gaf *Atlas*, Baxters allereerste boek met tekeningen uit.**

IN A DESPERATE BID TO HAVE A SEASIDE HOLIDAY, I POSTED MYSELF TO ENKHUISEN

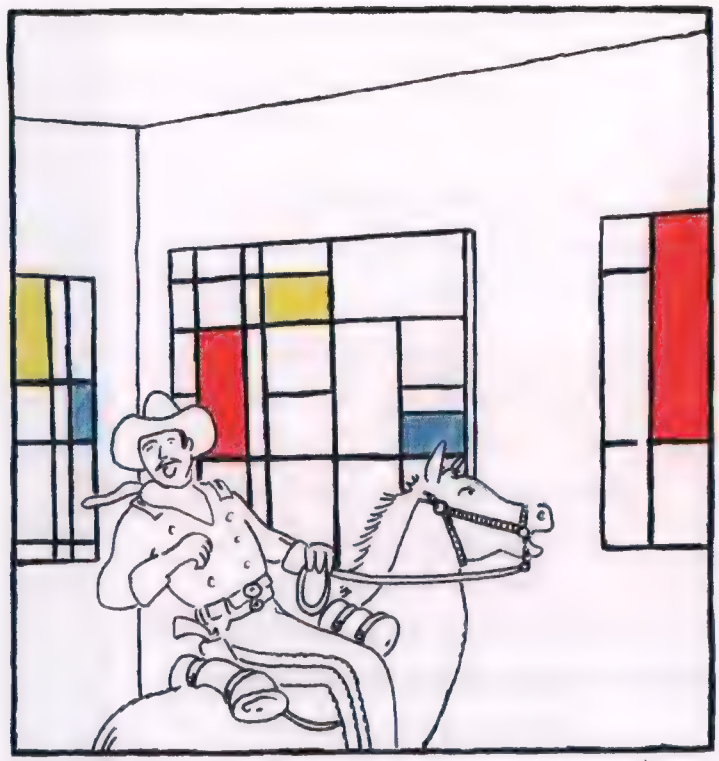

"IT'S A TRAP! TURN BACK! THEY'RE ALL MONDRIANS!"

werken en ontdekte mijn eigen kunstvorm.'

De teksten bij de tekeningen van Glen Baxter dwingen tot vaker lezen. Dat komt voor een deel door de woorden die hij kiest. 'Ik stotterde. Woorden met een P als Popeye of Penny kon ik niet uitspreken. Je zoekt dan naar omwegen. Net als een Engelse schrijver Jonathan Millier die de M niet kon uitspreken. In de bus vroeg hij geen ticket naar Marble Arch maar zei: *'Bring me to the arch which is marble'*.'

De tekeningen en tegeltjes op deze beide pagina's komen uit *Colonel Baxter's Dutch Safari.*

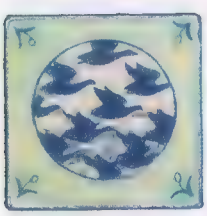

Goede tekst, verkeerde plek

Baxter houdt ervan zijn lezers in verwarring te brengen door de combinatie van tekening en tekst. 'Op de tekeningen gebeurt niets wat niet kan in de realiteit en ook de teksten zijn niet onlogisch. Maar het gaat erom dat de tekening en tekst niet logisch combineren.' Het effect dat hij zoekt, wil hij wel toelichten. 'Toen ik een jaar of negen was stuurde mijn moeder me naar de winkel, voor een *'collarstud'*. Dat is een knoopje waarmee mijn vader zijn losse boord aan zijn overhemd vastmaakte. Onderweg repeteerde ik de bestelling voortdurend. In de winkel zei ik in perfect Engels: 'goedemorgen, ik wil graag een boordknoopje'. De winkelier keek me aan of ik gestoord was, en zei: 'een boordknoopje? probeer het hiernaast eens'. Ik was de meubelzaak binnengelopen. Ik dacht dat ik op de goede plek was en de juiste woorden zei, maar er klopte niets van.'

Dat is wat Baxter betreft de kern van het surrealisme èn van zijn werk. 'Je ziet een tekening, leest een tekst die er onder staat en krijgt het gevoel dat er iets niet klopt. Van dat soort deconstructies, processen om iets proberen te begrijpen, heb ik altijd gehouden.'

Baxter maakt zijn tekeningen op een formaat tussen A4 en A3. En altijd op papier, met potlood, daarna inkt of kleur. 'Op beeldschermen ontbreekt dat fantastische gevoel dat je hebt als je met papier werkt.'

Cowboy en Rietveld-stoel

Met zijn tekeningen geeft Baxter wel degelijk commentaar op de samenleving. Hij neemt met zijn archetypen als de cowboy, de padvinder, Baden Powell en de ontdekkingsreiziger het oude Britse imperium en grootmacht Amerika op de hak. Zijn tekeningen zijn moeilijk te dateren en niet onderhevig aan de waan van de dag. 'Het is als met Kafka. Die is altijd actueel.'

In zijn nieuwe geheel aan Nederland gewijde boek *Colonel Baxter's Dutch Safari* staan oude en nieuwe tekeningen. Zo toont *Trouble in the Design Museum* ratten die aan de haal gaan met delen van een rood/blauwe Rietveld-stoel. Het is een eerder gemaakte tekening, maar het zou een commentaar kunnen zijn op de cultuurpolitiek van het demissionaire kabinet Rutte. Maar noem Baxter geen cartoonist. 'Cartoonisten maken karikaturen, spelen te veel op het effect, in mijn ogen zijn het een soort seriemoordenaars. Mijn tekeningen en tekst geven een algemener, minder specifiek commentaar. De kijker moet de humor van mijn tekeningen zelf zoeken. Die straalt er niet vanaf.'

Baxter tekent voor exposities en verschillende opdracht-

THE SITUATION LOOKED SERIOUS. THE RIETVELD GANG WAS BACK IN TOWN.

WORK ON THE RIETVELD BIDET CONTINUED LONG INTO THE NIGHT

gevers. Hij werkte voor *The New Yorker, Variety, Vrij Nederland* en diverse Britse kranten. En altijd in dezelfde stijl. Of zijn publiek Amerikaans, Engels, Japans of Nederlands is, maakt niet uit. 'Ze houden van de Glen Baxter-wereld of niet.' Soms is de liefde maar tijdelijk. Bij de *The New Yorker* kwam hij in de tijd dat Robert Gottlieb daar de scepter zwaaide. Dat was zijn Amerikaanse redacteur bij uitgeverij Knopf. Met het vertrek in 1992 van Gottlieb, een man met felgekleurde beeldjes van Elvis en de Lone Ranger op zijn bureau, verloor Baxter ook een klant. 'Het magazine', zegt Baxter misprijzend, 'ging op zoek naar een trendy publiek en Robert Gottlieb moest verdwijnen.'

De stoel van Rietveld en schilderijen van Piet Mondriaan zijn – net als de tulp – iconen voor Nederland. De Rietveld-stoel vindt hij fantastisch, te meer omdat je er niet comfortabel op kunt zitten. Onderaan de pagina's in *Colonel Baxter's Dutch Safari* staan Delftsblauwe tegeltjes, als een soort vignet met eigentijdse kenmerken voor Nederland, zoals twee kussende boeren.

Wat zijn volgende boek wordt, weet hij nog niet. Wel werkt hij aan een lange animatiefilm. Het script, dat hij maakte met Jean-Luc Fromental (scenarist en vertaler van het werk van onder anderen Robert Crumb en Posy Simmonds) is al af. Een jonge Britse producent probeert financiën bij elkaar te krijgen voor de film die Prima Linéa – bekend van *Fear(s) of the Dark*, de zwart/witte animatiefilm uit 2008 – wil uitbrengen. Baxter wil een lange film; natuurlijk zullen cowboys daarin een rol krijgen.

Lekkere haring

Baxter heeft een zwak voor Nederland. Zijn debuut – *Atlas* – verscheen hier in 1979. De Harmonie was zijn eerste uitgever. Op de schuine zolder schilderde hij jaren geleden een dakraam in Mondriaan-stijl. Zijn liefde voor Mondriaan kwam pas laat. 'Op de Art School in Leeds zag ik zijn werk in boeken. Ik vond het weinig inspirerend. Dat veranderde toen ik de originelen zag in het museum. Daar zag je dat Mondriaan steeds kleine dingetjes veranderde. En dan tot slot in een hoekje die P.M.; geniaal.'

Kees van Kooten en Wim de Bie, die het voorwoord schreef in *Colonel Baxter's Dutch Safari*, kent 'Colonel' Baxter al langer. Ze openden Stripdagen Haarlem toen het tweetal nog op tv was. Bij die gelegenheid waren ze verkleed als dames. De Bie is een verzamelaar van Baxters werk. 'Ik was een keer bij hem thuis en bezocht toen ook zijn Baxter-museum', glundert Baxter. De tekenaar woont in Londen, maar komt graag en regelmatig naar Nederland: om haring te eten, van de graffiti te genieten en omdat dit een land is waar de fietser wèl koning is.

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

WE ADVISED HIM AS TO WHERE HE MIGHT PLACE HIS HERRING

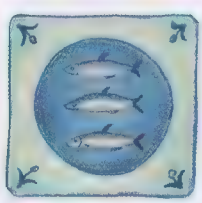

FOTO HANS VISSERS

Strippublicist Joost Pollmann mist het experiment en de reflectie in de Nederlandse stripwereld. Met zijn beschouwend boek *Letterlijk & figuurlijk – Strips kun je beter lezen* probeert hij mensen de kwaliteiten van het medium te laten zien. Pollmann schuwt de discussie niet. Na een ingezonden brief in *De Volkskrant* over de vraag of kwetsende tekeningen niet vaak hun doel voorbij schieten, werd hij doelwit van forse kritiek. Het weerhield hem er niet van om strips en cartoons uit de Arabische wereld als thema voor de komende Stripdagen Haarlem te kiezen. Niet bepaald een modieus onderwerp, maar volgens Pollmann veel interessanter dan menigeen zou denken.

Joost Pollmann pleit voor reflectie

RIK SPANJERS

Joost Pollmann is vooral bekend vanwege zijn werk als striprecensent voor De Volkskrant *en als organisator van Stripdagen Haarlem.*
Hij publiceert ook met regelmaat boeken over de Negende Kunst. In 2011 zag bij uitgeverij De Buitenkant zijn beschouwende bundel Letterlijk & figuurlijk – Strips kun je beter lezen *(ISBN 978-94-90913-13-7) het licht.*
In november vorig jaar kwam Pollmann in het nieuws vanwege een stortvloed aan negatieve reacties op een door hem ingezonden brief in De Volkskrant. *Hierin vroeg hij aan stripmakers en illustrators na te denken over de vraag of kwetsende tekeningen niet vaak hun doel voorbij schieten. De brief werd opgevat als een aanval op de vrijheid van meningsuiting en een oproep tot zelfcensuur. Pollmann werd het doelwit van een mediahetze, geleid door het tv-programma* Pownews.

Hoe kijk je terug op die brief en de reacties die je kreeg? Je was zelfs even *'trending topic'* op Twitter.

Joost Pollmann: De eerste week was vreselijk. Veel reacties waren nogal agressief. Wat me opviel is dat wat mensen opvatten als vrijheid van meningsuiting vaak de vrijheid om ongelimiteerd te mogen beledigen blijkt te zijn. Maar dat zijn verschillende dingen. Ik sta nog steeds achter mijn mening, alhoewel ik met betrekking tot die brief misschien wat naïef en impulsief te werk

ONDER – **Het vooroordeel dat er in Arabische landen geen beeld aanwezig zou zijn, wordt doorbroken door het grote aantal stripboeken dat daar wordt gepubliceerd. Stripdagen Haarlem 2012 staat daarom in het teken van de Arabische strip onder de titel: *Chouf! Qra! (Kijk! Lees!) – Strips & cartoons uit de Arabische landen.***

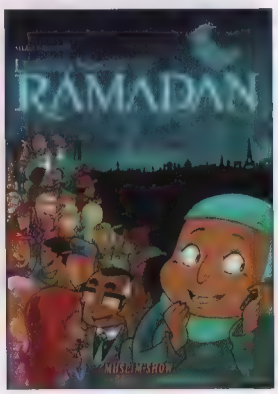

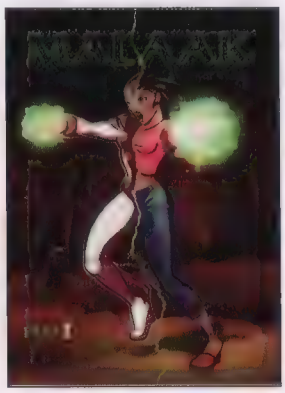

ben gegaan. Recentelijk stuitte ik op het project *Cartooning for Peace* dat in 2006 is opgezet door de Franse tekenaar Plantu. Dit project wordt gesteund door de Verenigde Naties. Plantu heeft verschillende tekenaars uit Europa en Israël samengebracht. Meerdere tekenaars van deze groep zeggen in een filmpje op Youtube over het project eigenlijk hetzelfde als ik in *De Volkskrant*. Ik was blij dat te zien, omdat ik vond nogal alleen in mijn mening te staan na alle reacties op mijn brief.

Had je het gevoel dat mensen de tijd namen om je brief te lezen en over jouw mening door te denken?

Ze gaan er onmiddellijk met je woorden vandoor. Ik zou bij voorbeeld pleiten voor zelfcensuur en de vrijheid van meningsuiting willen aantasten, terwijl het voor mijn gevoel daar helemaal niet over ging. Het was een appèl op het verantwoordelijkheidsgevoel. Provoceren mag altijd, maar je moet je alleen afvragen wat je ermee wilt bereiken en of je dan soms niet je doel voorbij schiet. Dat is alles wat ik wilde zeggen, maar dat is blijkbaar een taboe.

Stripdagen Haarlem

Dit jaar zijn strips en cartoons uit de Arabische landen het thema van Stripdagen Haarlem van begin juni. Vanwaar deze keuze?

Ik ben al geruime tijd met dit thema bezig, nadat ik in Musée du Quai Branley in Parijs deelnam aan een conferentie over de Afrikaanse strip en merkte dat niemand het over de Noord-Afrikaanse landen had, waar toch ook veel gebeurt.

Vorig jaar kreeg ik van Forum. Instituut voor Multiculturele Vraagstukken de opdracht een boek te maken over de rol van striptekenaars en cartoonisten in de Arabische Lente. Ik heb al een groot aantal werken en striptekenaars uit die regio ontdekt. Ook ben ik voor Forum een week naar Beiroet geweest om daar onder-

LINKSBOVEN – *Jamâl 'Abd al-Nâsir*, een biografische strip uit 1973 over de Egyptische staatsman Nasser van tekenaar Muhammad Nu'man al-Dhâkirî en scenarist J.M. Ruffieux.
BOVEN – Ook over de Iraakse dictator Saddam Hoessein verscheen een strip. *Al-Ayyâm al-Tawîla* ('Het lange wachten') verscheen in 1981 en is van tekenaar Adîb Makkî, die het verhaal losjes baseerde op het gelijknamige boek van schrijver 'Abd al-Amîr Mu'alla.

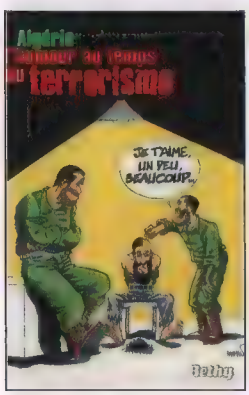

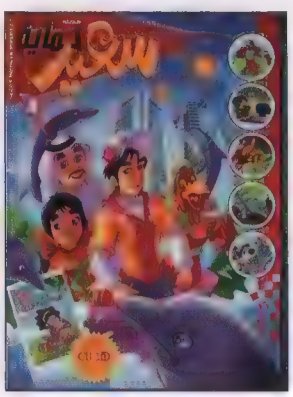

zoek te doen en tekenaars te ontmoeten. Het is interessant dat de vooroordelen die we vaak over die regio hebben, worden tegengesproken door wat ik tot nu toe heb ontdekt. Bij voorbeeld dat er geen beeldcultuur zou zijn omdat beeld verboden wordt door het geloof. En dat vrouwen er per definitie een ondergeschikte rol hebben. Dat is in Libanon zeker niet het geval; er lopen misschien wel meer vrouwelijke stripmakers rond dan bij ons.
De Wereldomroep gaat een serie interviews doen met striptekenaars uit de regio die problemen hebben met de machthebbers. Ze hebben al een interview gedaan met Ali Farzat. Hij is aangevallen door de Syrische veiligheidsdiensten; ze hebben zijn vingers gebroken. In Marokko heeft Khalid Gueddar drie jaar in de gevangenis gezeten vanwege het beledigen van het koningshuis en in Egypte is de eerste grafische roman uit de Arabische wereld, *Metro*, na publicatie onmiddellijk uit de winkels gehaald. Tekenaar Magdy El Shafee moest voor de rechter verschijnen. Dit zijn allemaal interessante mensen die de vrijheid om te tekenen proberen te vinden.

Twee jaar geleden was Oost-Europa het thema tijdens Stripdagen Haarlem. Het viel toen op dat er amper aandacht werd besteed aan populaire strips uit die regio. Volgens sommigen een gemiste kans, omdat je via een tentoonstelling van het werk van bekende Oost-Europeaanse striptekenaars als Grzegorz Rosinski of Iouri Jigounov de kans had om een breder publiek te trekken. Hoe ga je eigenlijk te werk om een evenwicht te houden tussen de experimentele en populaire strip?
We proberen altijd een balans te vinden tussen populair en onbekend. Een expositie over Rosinski had inderdaad in 2010 gekund, maar hij is wel èrg bekend terwijl mijn doel ook is het onbekende te laten zien. Deze discussie hou je altijd. Een bijkomend, praktisch probleem is dat het aantal locaties in Haarlem beperkter is geworden. Voorheen werkten het *Frans Hals Museum* en *Teylers Museum* actief mee met grote striptentoonstellingen. In deze eeuw hebben die musea nieuwe directies gekregen en zijn we die podia nagenoeg kwijtgeraakt. Dit betekent dat je soms moeilijke keuzes moet maken. Het Arabische aspect van de komende Stripdagen Haarlem is misschien minder toegankelijk, maar er worden ook 'makkelijker' dingen georganiseerd in samenwerking met Nederlandse tekenaars. En er zijn de gebruikelijke uitgevers-, small press- en stripboekenbeurzen.

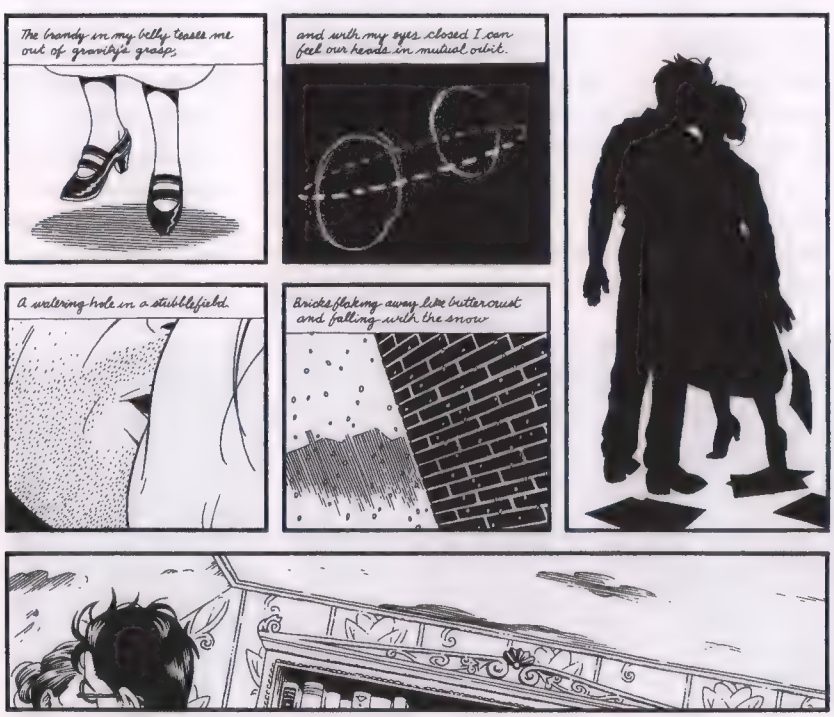
The brandy in my belly teases me out of gravity's grasp;
and with my eyes closed I can feel our hands in mutual orbit.
a watering hole in a stubblefield.
Bricks flaking away like buttercrust and falling with the snow

ONDER – **Jason Lutes' *Berlin* staat bol van verborgen symbolisme. Hetgeen het tot een strip maakt die vraagt om te worden gelezen en herlezen.**

Gebrek aan denkraam

Hoe kijk je tegen de hedendaagse Nederlandse stripwereld aan?
Het gaat redelijk goed. Er verschijnen steeds meer titels, zij het in steeds kleinere oplages. Wel is het betreurenswaardig dat strips en grafische romans nog steeds hun rechtmatige plek in literaire boekhandels niet hebben gevonden. Het algemene publiek ziet nog steeds bij de AKO alleen de laatste *De Blauwbloezen* en *Fokke en Sukke*. Heel veel andere stripboeken krijgen zij niet onder ogen.
Gelukkig is er wel een goede aanwas van nieuwe Nederlandse tekenaars. Tien jaar geleden zag ik het somber in, maar op het moment wordt er op de kunstacademies veel getekend en ook het internet biedt kansen. Ik vind het wel jammer dat Nederlandse strips vaak weinig experimenteel zijn, al brengt een tekenaar als Tim Enthoven daar nu verandering in.
Het is verder afwachten hoe de fondsen en subsidies zich ontwikkelen ten opzichte van de bezuinigingen op kunst en cultuur. Afgelopen jaren is het Fonds voor Beeldende Kunsten, BKVB, erg belangrijk geweest, dankzij de stripintendant die daar ruim twee jaar werkzaam was. Het fonds is echter gefuseerd met de Mondriaan Stichting en het is nog de vraag wat dit gaat betekenen voor de subsidies aan striptekenaars.

Je hebt inmiddels behoorlijk wat ruimte in *De Volkskrant* voor je recensies en beschouwingen over strips weten te veroveren. Het Fonds BKVB heeft veel stripprojecten gesteund. Bovendien duiken strips steeds vaker op in musea. Waarom heeft Nederland jouw boek: *Letterlijk & figuurlijk – Strips kun je beter lezen* nog nodig?
In Nederland wordt niet veel gereflecteerd over het medium. Naast *Schijnhelden en nepschurken* van Rudi Fuchs en Rudolf Geel zijn er niet veel boeken gepubliceerd waarin strips beschouwend en op basis van hun esthetische kwaliteiten worden benaderd. De stripkunst in Nederland is sterk in ontwikkeling door de komst van jonge talenten en door de grafische roman. Dat zijn dingen waarover nagedacht en geschreven moet worden. In Frankrijk is dit heel normaal, maar in Nederland is het jammer genoeg zeldzaam.
De insteek van het boek was om mensen met een algemene belangstelling voor cultuur de kwaliteiten van strips te laten zien. Eerst zou het boek *Een pleidooi voor de strip* gaan heten, maar vanwege het verschijnen van een boek met de titel *Een pleidooi voor de kunst* zou dat verwarrend werken. Nu heb ik een andere titel, die ik overigens beter vind.

De titel is op twee manieren te lezen. Het roept de algemeen geïnteresseerde lezer op om strips te lezen. Ten tweede geeft de titel aan dat strips béter gelezen kunnen worden. Dat wil zeggen: met meer aandacht voor de diverse uitdrukkingsvormen die het medium rijk is. Op pagina 251 schrijf je: 'Laten we met z'n allen op cursus gaan bij [fotograaf] Hans Aarsman van *Ik zie ik zie* om *close-reading* toe te leren passen op schijnbaar terloopse plaatjes, en de inhoud eruit te peuteren als het

vruchtvlees uit een walnoot'. Wat bedoel je hiermee?
Het verschilt van persoon tot persoon, maar als je een strip één keer leest, ga je er te snel doorheen. Wanneer ik strips recenseer moet ik vaak terugbladeren om beter te kijken. Hoe vaker je beelden in strips bestudeert op details en hoe deze bijdragen aan de betekenis van het geheel, hoe meer je gaat inzien dat het jammer is om oppervlakkig te lezen. Arnold Grunberg blijft steeds zeggen dat strips zo lekker snel lezen. Dit klopt niet, omdat als een strip goed is gemaakt, je er veel tijd aan kunt besteden en er steeds nieuwe dingen uit kunt halen.
Ik denk bij voorbeeld aan *Berlin* van Jason Lutes. Ik was over dit werk in eerste instantie niet erg positief in mijn recensie. Een tijd later ben ik het nog een keer gaan lezen en ontdekte ik dat er veel meer in het werk zat dan ik tien jaar daarvoor had gezien.

Grenzen opzoeken

Je haalt in je boek *Letterlijk & figuurlijk – Strips kun je beter lezen* het onderscheid tussen strip en grafische romans aan. Vind je dit onderscheid productief?
Dit blijft een lastig punt. Aan de ene kant is het een kunstmatig onderscheid, omdat in wezen elke grafische roman een beeldverhaal en dus een strip is. Tegelijk geeft de term aan dat een auteur een bepaalde artistieke ambitie heeft. Daarom is het jammer dat sommige uitgevers op slechte boeken toch de term 'graphic novel' zetten. Ook als een strip opnieuw uitgegeven wordt in een iets andere vorm, wordt hij al snel een grafische roman genoemd. De term is kennelijk inmiddels wel ingeburgerd.

Je bespreekt in dit boek verschillende manieren waarop strip weg kan gaan van 'de plaatjesmuur'. Als voorbeeld noem je een werk als *Abstraction* van Shintaro Kago.
Strip komt tegenwoordig ook vaak op een letterlijke manier van de pagina af, zoals de bouwplaten van Chris Ware, webcomics en stripverhalen die museaal worden gepresenteerd. Zijn dit manieren waarop de strip van de pagina komt of zijn dit simpelweg geen strips meer?
Het is altijd risicovol als een kunstvorm zijn eigen grenzen opzoekt. Hoewel dit een noodzakelijk proces is voor de ontwikkeling van een medium, bestaat het gevaar dat deze experimenten zo ver gaan dat het iets totaal anders wordt. Op het moment zit de strip in een soort monumentale fase. Er zijn stripkunstenaars te vinden in musea, gemeentehuizen en zelfs kerken: Peter van Dongen hangt in het Scheepvaartmuseum, Guido van Driel siert de voorgevel van het stadhuis van Dokkum, Sam Peeters is bezig in de Kunsthal, Paul Bodini werkte in de Laurenskerk in Rotterdam. Toch kun je hun monumentale werken strips blijven noemen, omdat ze als beeldverhalen worden gepresenteerd en dus moeten worden *gelezen*. Het feit dat er steeds meer vraag komt uit andere disciplines, duidt erop dat er meer erkenning komt voor het vak van stripmaker. Niet alleen kunnen striptekenaars mooie beelden maken, ze kunnen ook verhalend goed uit de voeten. En dat heeft een heel nieuw soort opdrachtgever opgeleverd!

rik.spanjers@stripschrift.nl

LINKS - ***Zhara's Paradise* was eerst een succesvolle stripblog met een kritisch verhaal over de terreur van het Iraanse regime. Daarna is de strip als boek verschenen.**

ONDER - **In *Abstraction* (2000) probeert mangaka Shintaro Kago de tweedimensionale pagina te doorbreken.**

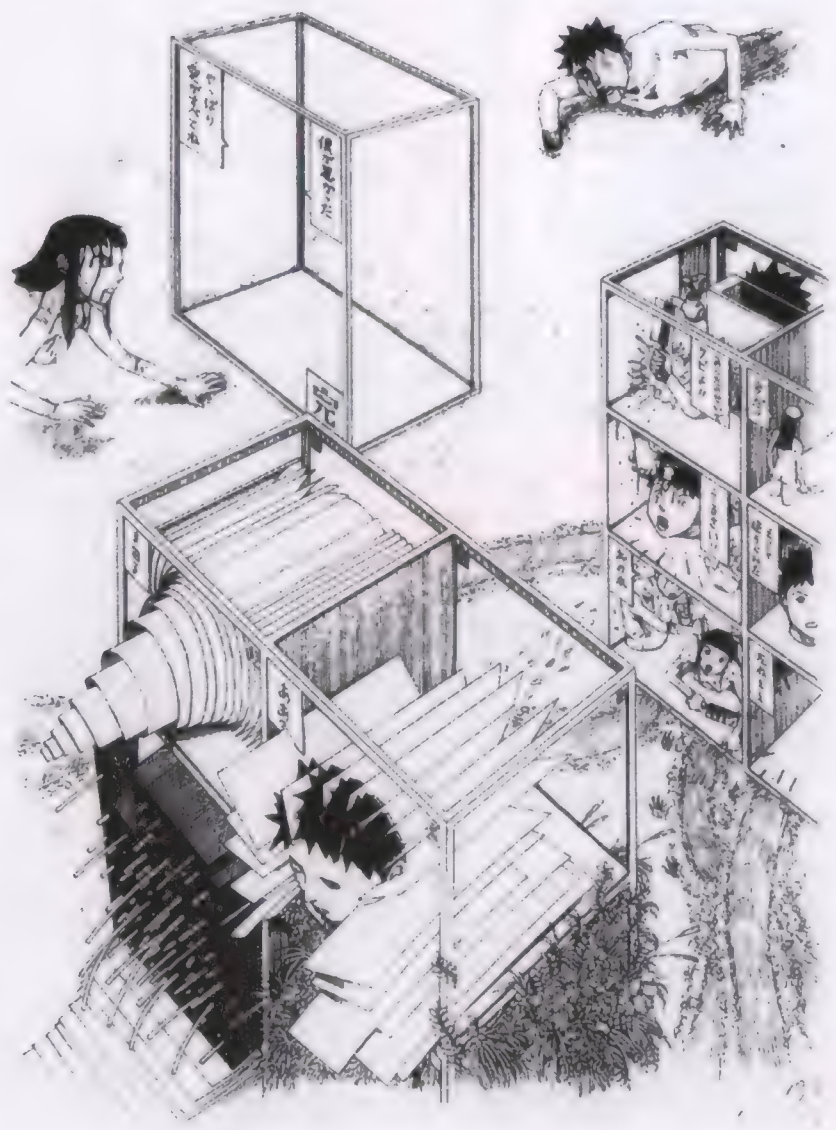

RECHTS - Dit schilderij van Peter van Dongen is in 2011 opgenomen in de collectie van het recent opnieuw geopende Scheepvaartmuseum in Amsterdam. *Africa-Holland Line* (olieverf op doek) vormt het sluitstuk van de tentoonstelling *De schilderijen – Een overzicht van vier eeuwen Nederlandse watertaferelen*. Van Dongen verbeeldt in dit bondige stripachtige verhaal de tocht van Afrikaanse bootvluchtelingen en hun aankomst in een Nederlandse haven. Hij wilde aanvankelijk een episode uit zijn eigen familiegeschiedenis schilderen: de repatriëring van zijn oma en moeder uit Indonesië. Later kwam hij uit bij Afrikaanse bootvluchtelingen, een thema dat nu volop in het nieuws is.

ONDER - Het werk van Guido van Driel kwam letterlijk van de pagina en werd geplaatst op het Stadhuis van Dokkum. Van Driel werd gevraagd door SKOR (Stichting Kunst en Openbare Ruimte) om met zijn werk de identiteit van de streek rondom Dongeradeel te onderzoeken. Hij maakte de stripvertelling *Om mekaar in Dokkum*. Ook werden eind 2004 aan de voorgevel van het nieuwe gemeentehuis tegeltableaus aangebracht. Op elk van deze 26 tableaus heeft Van Driel een aansprekende voorstelling uit het boek, zonder tekst, geschilderd.

FOTO JAN ADRIAANS/JOB JANSSEN

LINKS - In het kader van de vierde editie van *Kunsthal Light* verstripte Sam Peeters in 2012 het verhaal van Kaïn en Abel voor de Kunsthal in Rotterdam.

ONDER - Paul Bodoni's werk siert de Laurenskerk in Rotterdam en maakt duidelijk dat de narratieve kracht van veel stripkunstenaars een grote toegevoegde waarde kan hebben in een museale of monumentale setting. Bodoni werd in 2010 gevraagd om een wand te vullen voor de tentoonstelling *Een monument vol verhalen*.

FOTO JAN SKOR/JOHN STOEL

Superieure manga-trilogie van Osamu Tezuka bijna compleet!

Een superieure manga in graphic novel vorm over het Japan van na de Tweede Wereldoorlog, over machtsmisbruik en politieke moorden en over het beste en het slechtste in de mens. En dat alles overgoten met inktzwarte humor. Van manga-grootmeester Osamu 'Boeddha' Tezuka, de ongekroonde peetvader van de Japanse graphic novel.

'Beste Manga van 2010!'
– *The New York Times*

'Deze verrassende trilogie behoort tot Tezuka's allerbeste werk.'
– *KnackFocus*

UITGEVERIJ L

Ayako 1 – Een meisje om van te houden
gebonden / 208 blz / € 16,95

Ayako 2 – Een familie om van te houden
gebonden / 264 blz / € 16,95

Ayako 3 – Een wereld om van te houden
gebonden / 248 blz / € 16,95
VERSCHIJNT IN JULI

Serge Clerc
Het modernisme van Robbedoes

RIK SANDERS

FOTO DIDIER PASAMONIK WWW.ACTUABD.COM

Serge Clerc behoort tot de groep klare-lijntekenaars die in de jaren 1980 bekendheid verwierven. Naast Clerc waren dat onder anderen de gebroeders Floc'h, Ted Benoit, Yves Chaland, Daniel Torres en Max. Clerc werd in die tijd vooral bekend door zijn 'rock & bd'-aanpak. Zijn strips en illustraties met detective Phil Perfect en alter ego Sam Bronx ademden de new-wavesfeer van die tijd uit. Zo'n tien jaar lang was hij als rock- en poptekenaar verbonden aan muziekbladen als Rock'n Folk, New Musical Express *en* Oor.

In Nederland kennen striefhebbers hem vooral van zijn werk uit het blad Titanic *en het in 1988 verschenen album* Legendes van de rock 'n roll.

Daarna werd het in de stripwereld stil rond Clerc, een stilte die eind vorig jaar werd doorbroken met de publicatie van het luxe-album Spirou vers la modernité *(Dupuis, ISBN 978-2-8001-5284-4, €55).*

RECHTS - **Omslag van *Spirou vers la modernité.***

In *Spirou vers la modernité* koppel je de figuur Robbedoes aan het moderne leven. Dat doe je door in je tekeningen voorbeelden van moderne kunst en design te gebruiken, van onder anderen Calder, Noguchhi, Jean Prouvé, Mies van der Rohe, Giacometti, Man Ray, Miró en Gerrit Rietveld. Hoe is dit project ontstaan?

Serge Clerc: Het is een kunstboek over mijn kijk op *Robbedoes*. Het was niet de bedoeling een stripalbum te maken; het is een bundeling met illustraties. Er staan ook allerlei studies en schetsen in zodat het creatieve proces van het maken van de illustraties goed te volgen is.

In 1999 maakte ik twee tekeningen voor een expositie van stripboekwinkel Super Héros in Parijs. Dat deed ik onder de titel *Spirou et la Turbotraction*. Kort daarna vroeg een Engelse verzamelaar mij om een moderne interpretatie van *Robbedoes*. Ik kreeg de smaak te pakken en ben daarna meer illustraties gaan maken waarbij ik Robbedoes en Kwabbernoot in een modern decor opvoerde. Tekeningen vol moderne architectuur en design waarvan André Franquin droomde, maar niet kon maken. Ik heb op een gegeven moment aan Dupuis gevraagd of er van de tekeningen een album gemaakt kon worden. Er bestond toen geen belangstelling.

Een tijd daarna vroeg Galerie Champaka in Brussel of zij in 2011 een expositie met die Robbedoes-tekeningen

Na jaren in de luwte van de stripwereld te hebben gewerkt, laat klare-lijnstilist Serge Clerc (1957) weer van zich horen. De uitvinder van de rock-strip in de jaren 1980 is terug met het luxe-album *Spirou vers la modernité*. Het is een kruisbestuiving tussen de *Robbedoes* van Franquin en Jijé, moderne kunst en de strakke vormgeving van de Expo '58, de wereldtentoonstelling in Brussel. Naar aanleiding van deze fraaie hommage wil Clerc dolgraag nog een *Robbedoes & Kwabbernoot*-strip maken in zijn kenmerkende atoomstijl. Het wachten is op een scenario van Jean-Luc Fromental.

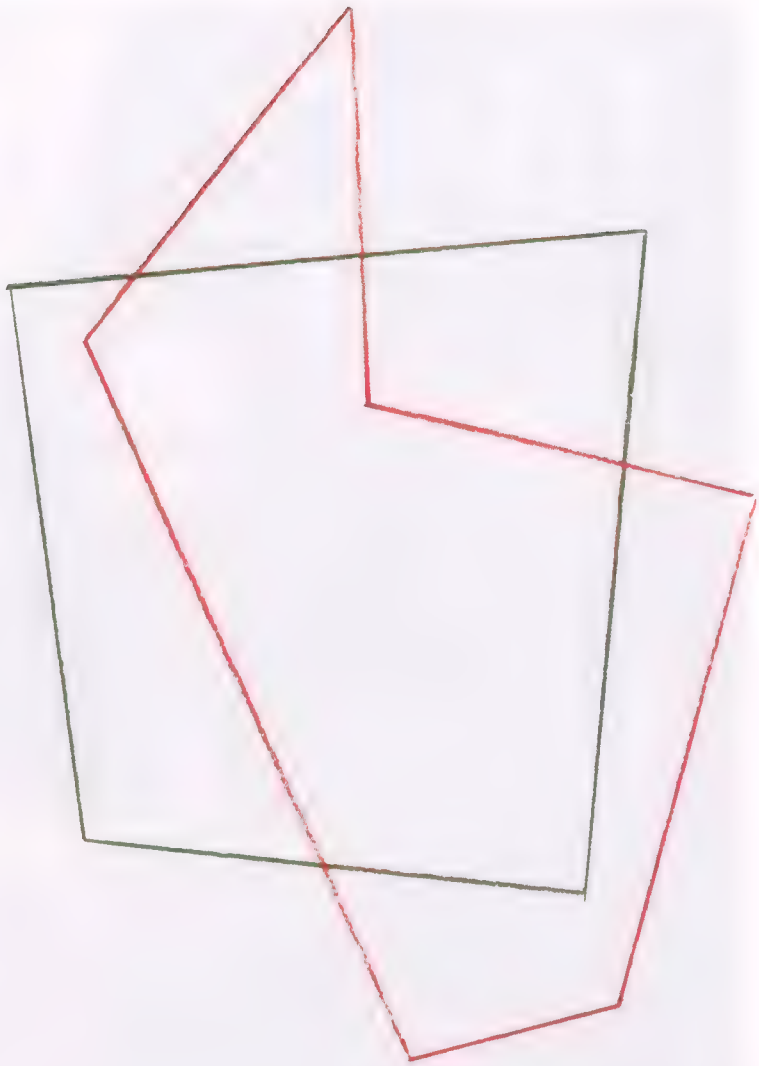

mocht organiseren. De galerie wilde ook een catalogus uitbrengen. Dupuis kreeg daar lucht van en stelde voor om er toch een mooi kunstboek van te maken. Een nieuwe directie, een nieuwe wind. Ik moest toen nog wel extra tekeningen aanleveren om tot het gewenste aantal van veertig te komen.

Ben je er tevreden over?

Het is een prachtig boek geworden, gedrukt bij Proost in Antwerpen op fraai papier met mooie kleuren. Om het publicatieproces te versnellen heb ik voor het eerst met een computer gewerkt. Dat had ik tot een klein jaar geleden nog nooit gedaan. Ik had wel last van computerangst, maar met hulp van vrienden ben ik er vanaf. Ik ben blij dat ik er nu mee overweg kan. Ik gebruik Photoshop op een pc. Vooral de inkleuring is handig. Je kunt sommige kleuren niet direct op papier zetten, maar op een computer wel. Al vind ik een originele zwart/wit-tekening toch nog steeds stukken mooier dan zo'n digitale kleurenillustratie.

Hoe ben je eigenlijk ooit de stripwereld in gerold?

Als vijfjarige jongen droomde ik er al van om striptekenaar te worden. Dat is gelukt. Ik ben er trots op, dat ik die droom heb weten te waar te maken. Dat ik op 17-jarige leeftijd op de bonnefooi van een dorpje op het platteland naar Parijs ben gegaan om daar emplooi te vinden als tekenaar. Ik legde contact met Jean-Pierre Dionnet van het door mij bewonderde *Métal Hurlant* en zo is mijn loopbaan begonnen.

In Parijs ontmoette ik tal van andere tekenaars, waaronder Yves Chaland, met wie ik goed bevriend raakte. Joost

BOVEN - **De moderne vorm is het uitgangspunt van Serge Clerc bij *Spirou vers la modernité*.**

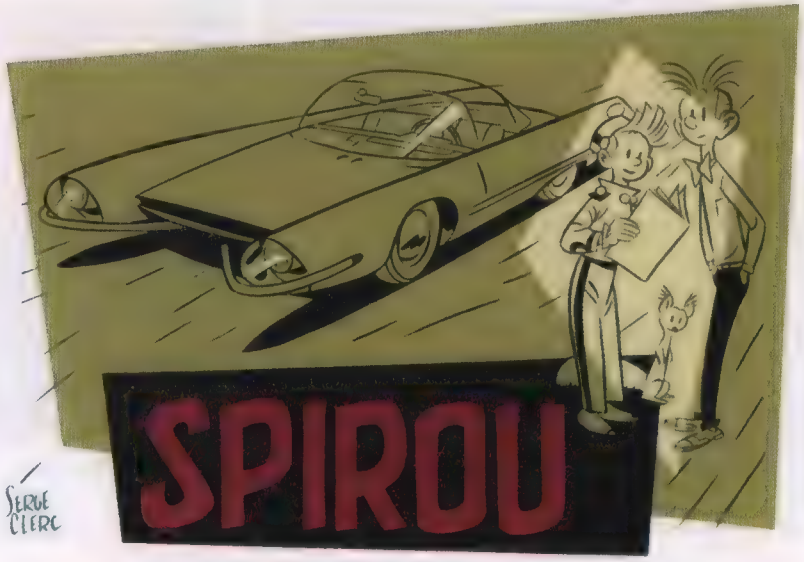

LINKS - ***Spirou et la Turbotraction* voor stripboekwinkel Super Héros in Parijs.**

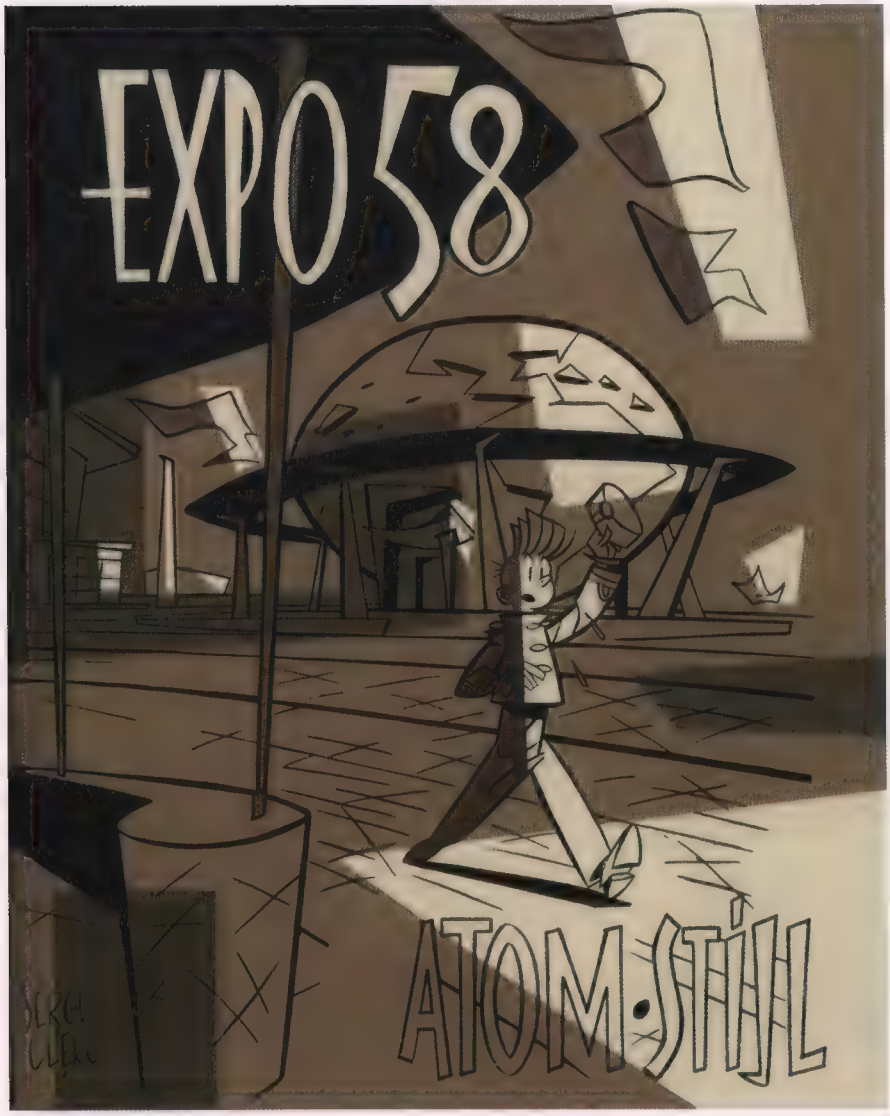

Swarte en Ever Meulen waren onze grote voorbeelden; het blad *Tante Leny presenteert* kenden wij ook. Zij waren net wat eerder bezig met de klare lijn, of eigenlijk met het herontdekken van de oude tijd rond Hergé en het geven van een moderne draai er aan. Ever Meulen gebruikte daarvoor het credo: *'Il faut user du passé pour démarrer dans le futur'*.

Want jullie waren niet alleen geïnteresseerd in het werk van Hergé?

Nee, dat klopt. Yves en ik ontdekten ook de Dupuis-school van Marcinelle met Jijé, Franquin en Morris als boegbeelden. Chaland maakte bij voorbeeld voor een omslag van een bundel *Robbedoes*-tijdschriften een tekening die was gebaseerd op Franquins *De gorilla heeft het gedaan*, een avontuur van Robbedoes en Kwabbernoot uit 1959. Dat inspireerde mij ook om het werk van oude meesters te hertekenen, mèt de toevoeging van eigen elementen. Zo ging Picasso eigenlijk ook te werk. Ik was ook dol op Amerikaanse klassieke strips, bij voorbeeld die van Will Eisner. Dat zie je ook terug in mijn muziektekeningen.

Je staat bekend als de poptekenaar onder de stripmakers. Maak je nog tekeningen over popmuziek?

Nee, die bron is helemaal drooggevallen. Die poptijdschriften bestaan niet meer of werken met foto's of illustratoren in een andere stijl. Ook een blad als *Métal Hurlant*, waarin ik veel publiceerde, is er niet meer. Het waren interessante tijden, eind jaren 1970

BOVEN - **De wereldtentoonstelling in 1958 in Clercs atoomstijl.**

RECHTS - **De beeldhouwer Alexander Calder is ook een inspiratiebron voor Clerc.**

ERNAAST - **Bij *Spirou vers la modernité* is deze serigrafie, *Spirou et l'ombre*, een aantrekkelijke bijlage.**

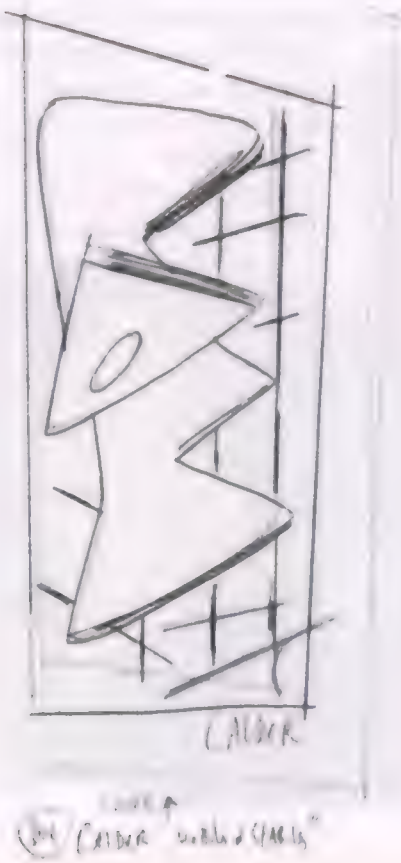

LINKS - Schetsen gebaseerd op werk van de schilders Maurice Utrillo, Joan Miró, Pablo Picasso en Franz Marc.

ONDER - Serge Clerc heeft zich ook laten inspireren door het Huis Sonneveld in Rotterdam, in 1932-1933 gebouwd door architect Leendert van der Vlugt.

en de jaren 1980. Er ontstond een andere manier van denken in de stripwereld: meer op volwassenen gericht en een grotere bereidheid tot samenwerken onder uitgevers en auteurs.

Een mooie ontwikkeling vind ik tegenwoordig die rond de grafische roman. Daarbij krijg je als auteur echt de ruimte om je verhaal te vertellen. In mijn tijd hadden we slechts de beschikking over zo'n 40 tot 60 pagina's. Dat is eigenlijk te kort om een goed verhaal neer te zetten. Daar praatte ik vaak met Yves Chaland over. We vroegen ook wel eens aan onze uitgevers om meer pagina's. Dat lukte meestal niet.

Het zijn vandaag de dag interessante tijden. Alleen verschijnen er veel te veel strips. In Frankrijk gaat het al om zeker zo'n 3000 boeken per jaar. Ik zie door de bomen het bos niet meer.

Je hebt al lange tijd geen strips meer gemaakt. Heb je nog wel plannen voor iets nieuws?

Jazeker, ik denk er hard over na. Ik wil sowieso mijn oude strips laten heruitgeven. Dat wil Dupuis waarschijnlijk doen. Ik ben ook bezig met een nieuwe verhaal over een nietsnut met wat absurde humor in de lijn van mijn oude personages Phil Perfect en Sam Bronx. De werktitel is *Big Nothing*. Een uitgever is er nog niet, dus ik kan er nog geen volledige dagtaak aan wijden. Ik moet mijn geld verdienen met illustratieopdrachten. Dat is het lastige vandaag de dag: er verschijnen zoveel strips dat het moeilijk is om er tussen te komen. Daarnaast heeft Dupuis mij een paar jaar geleden benaderd voor een 'one shot' in de reeks *Een verhaal van Robbedoes en Kwabbernoot door...* Dat zou ik doen samen met scenarist Jean-Luc Fromental die ik nog ken uit mijn *Métal Hurlant*-tijd. Maar die blijkt het voorlopig te druk te hebben. Hij moet eerst scenario's voor andere tekenaars afmaken voordat hij mij kan voorzien van een verhaal.

rik.sanders@stripschrift.nl

Hergé Extra large

ERIK VAN DER HOEVEN

Begin april verscheen de Nederlandse vertaling van het verstripte leven van *Kuifje*-schepper Hergé. De presentatie van de nieuwe en herziene versie van *De avonturen van Hergé* (uitgeverij Blloan) was in Brussel. Scenarist Jean-Luc Fromental en tekenaar Stanislas Barthélémy kwamen over uit Parijs, ook voor de opening van een tijdelijke expositie over het leven van Hergé in Moof, Museum of Original Figurines.

We nemen de roltrap en belanden in de donkere kelder, of zo u wilt schatkamer van het Moof. Scenarist Fromental is een reus met een grote bos grijs haar en woeste wenkbrauwen. Stanislas heeft een meer dan stevige handdruk, een meer dan gemiddeld postuur en een kale kop. De auteurs hebben een druk programma. De Belgische cultuurzender Cobra houdt interviews, een fotograaf neemt de heren mee naar buiten en curator Geert de Weyer, die de tijdelijke expositie samenstelde, voert ze langs zijn tentoonstelling. Tussen de bedrijven door vertellen Fromental, in vlot Engels, en Stanislas, in zorgvuldig geformuleerde zinnen in zijn eigen taal, over hun project De avonturen van Hergé.

De editie die in Nederlandse vertaling verschijnt is namelijk al de derde versie. Eerst was er in 1999 een uitgave van het verstripte leven van Hergé in zwart/wit. Volgens Stanislas was dat de mooiste. Al snel volgde datzelfde jaar een editie volledig in kleur. En nu is er dan versie drie, in Frankrijk gemaakt ter gelegenheid van het in roulatie komen van de Spielberg-film over Kuifje.

RECHTS - **Omslag van de nieuwe herziene uitgave van *De avonturen van Hergé*.**

De avonturen van Hergé

Bocquet & Fromental & Stanislas

Blloan 2012
ISBN 978-90-6334-961-5
Prijs €16,95
72 pagina's
Kleur (hk)

Hoe kwam u op het idee om het leven van Hergé te verstrippen?

Jean-Luc Fromental: Een kleine uitgever vroeg aan strippublicist José-Louis Bocquet en mij om samen iets voor hem te maken. Dat mondde uit in een *biopic* van Hergé. Biopics waren er nog weinig. Spiegelmans *Maus* maakte veel indruk. Stanislas kwam als tekenaar pas later in beeld. Charles Berberian en Philippe Dupuy hadden toegezegd, maar haakten af. Berberian omdat zijn regisserende broer aan een *Kuifje*-film werkte, *Kuifje en de Zonnetempel*, een blockbuster in Frankrijk. Achteraf kwam het goed uit dat Berberian en Dupuy afzegden. Want Stanislas is niet alleen een fantastisch tekenaar maar net als Hergé tekent hij in de klare lijn. Hij tekent in een soort pré-Hergéaanse stijl. Net als Hergé is Stanislas vooral beïnvloed door de Fransman Alain Saint-Ogan van de klassieker *Zig et Puce*.

Hoe maakte u een selectie voor uw biografie?

F Het is geen biografie. We kozen voor een impressionistisch portret. Met aandacht voor beslissende

FOTO OBALLON MEDIA

momenten in zowel het artistieke leven als het privéleven van Hergé. Over Hergé gaan veel verhalen. Geld voor eigen onderzoek hadden we niet, dus lazen we alles wat er al was geschreven.

We voelden ook weinig voor ruzie met de erven bij Stichting Moulinsart. Helaas moesten we daarom mooie verhalen laten liggen. Zoals het gerucht dat Hergé en Germaine een adoptiekind veertien dagen op proef hadden en het toen weer terugbrachten. Ook de vele verhalen over relaties met vrouwen negeerden we.

Uiteindelijk kozen we voor feiten die door minimaal twee onafhankelijke bronnen worden ondersteund. Vooral aan de boeken van Paul Vandromme, Huib van Opstal, Pierre Sterckx en Pierre Assouline hebben we veel gehad, net als aan *Hergé – Zoon van Kuifje* van Benoît Peeters voor onze nieuwste albumversie.

Stanislas Barthélémy: De stichting waakt streng over het beeld van Hergé. Ik respecteer dat en snap dat ze niet graag zien dat tekeningen van hem voor van alles worden gebruikt. Ik teken Kuifje nooit na, maar gebruik wel elementen uit *Kuifje* in mijn eigen tekeningen.

F Dit boek is geaccepteerd, niet geautoriseerd door Moulinsart. Op het festival in Angoulême zei Hergé's weduwe Fanny dat ze het boek 'charmant' vond. Het boek is opgezet zoals een album van Hergé. Bocquet en ik maakten een geschetst scenario. Stanislas wilde graag meewerken maar weigerde de schetsen te bekijken. Hij wilde zèlf tekenen. Daarom hebben we onze schetsen omgezet in teksten.

Stanislas verstopt in de verschillende episoden uit het leven van Hergé veel verwijzingen naar de *Kuifje*-albums. Hij maakt ook grapjes, zoals een Campbell-soepblik met krab op de redactie op de Louizalaan. En in het nieuwe hoofdstuk *1953*, het vliegtuig de Hélimob in

BOVEN - Stanislas Barthélémy en Jean-Luc Fromental.

IK HEB ER EEN GELEZEN! ERG LEUK, HOOR!
IK ZOU 'T NIET WETEN? AL DIE KLEINE TEKENINGEN. DAT IS TOCH IETS VOOR ANALFABETEN!
CRAB SOUP
WHY STAN DARLING MASTERPIECE! HAVE ALL OF NEW FOR YOUR WORK!

LINKS - In het hoofdstuk 1966 over de opkomst van Asterix verwerkt Stanislas in de achtergrond een naar Andy Warhol verwijzend Campbell-soepblik en een schilderij van Roy Liechtenstein. Beide schilders werden door Hergé bewonderd.

JIJ HEBT NOOIT EEN GREINTJE RESPECT GEHAD VOOR M'N WERK, M'N "KLEINE KUIFJES".
MAAR JIJ OOK NIET!
MISLUKTE KUNSTSCHILDER, GEMANKEERDE ARTIEST. IK SNAP DAT EDGAR MET JE GEBROKEN HEEFT!
EDGAR WILDE Z'N NAAM OP DE ALBUMS.
KUIFJE IS HERGÉ.
IK MEEN ME TE HERINNEREN DAT DE GROTE HERGÉ NOG GEEN DRIE BOEKEN BEZAT TOEN IK HEM ONTMOETTE.
EEN GOEDE AVOND, MENEERTJE!
BAM!
SCHADELIJK...

RECHTS - **Het nieuwe hoofdstuk 1953 gaat over de breuk met Van Melkebeke. In het laatste plaatje verwerkte Stanislas zijn Hélimob.**

rood/wit van Stanislas zelf, op de markt waar Hergé de schilderijen van Van Melkebeke verkoopt.

S Het boek komt in verschillende landen uit. Ook in India. Daar eiste de uitgever wel dat een tekening werd aangepast. Op een plaatje staat een schilderij met een afbeelding van een vriendin van Van Melkebeke; ze is te zien met de benen wijd. Dat kon dus niet. Ik maakte voor de Indiase uitgave een tekening waarop de vrouw een waaier kreeg en waar tekstballonnetjes de naakte feiten bedekken.

F Net als Hergé passen we onze uitgaven aan als de tijd of de omstandigheden dat vragen.

Wat vinden jullie van de expositie in Moof over het leven van Hergé?

F Ik ben onder de indruk van de expositie. Het ziet er prachtig uit. De teksten zijn informatief. Geert de Weyer belde me kortgeleden op over de plannen hiervoor. Ik vroeg of hij dacht de expo nog voor de zomer te openen. Hij zei: 'over veertien dagen'. Ik stond versteld. Zelf werk ik al heel lang aan een expositie in Parijs over het leven en werk van Robert Crumb. De Weyer heeft een prestatie van formaat geleverd.

S Het is een prachtige expositie. Alleen jammer dat er vooral dure, exclusieve stukken te zien zijn. Hergé maakte veel kunst voor de massa. Spulletjes voor op school, en mooie dingen voor een gewoon publiek. Kunst voor de massa is niet van mindere kwaliteit. Vergeet niet dat er vroeger ook kunst voor het volk werd gemaakt. Denk aan de religieuze kunst, de grote kathedralen.

Was Hergé nu een groot kunstenaar of maakte hij vooral handig gebruik van het werk van anderen?

S Hergé verdient een plek in een gewoon museum van populaire kunst. Soms gebeurt dat ook, bij voorbeeld in het Centre Pompidou in Parijs. Daar was begin 2007 een tentoonstelling om de 100e geboortedag van Hergé te vieren.

F Zoals iedere kunstenaar ontleende hij inspiratie aan zijn omgeving. Zijn broertje Paul stond model voor Kuifje. Zijn vader en diens broer voor Jansen en Janssen. Hergé keek goed naar andere kunstenaars, tekenaars zoals Bob de Moor, Jacques van Melkebeke – overigens veel fouter in de oorlog dan Hergé – en andere tijdgenoten. In die zin leek hij op Pablo Picasso. Ook

RECHTS - **In het hoofdstuk 1941 staat een plaatje met een schilderij waarvoor de vrouw van Jacques van Melkebeke poseerde. Op verzoek van de Indiase uitgever tekende Stanislas een voor de Indiase markt meer acceptabele versie.**

die kopieerde van alles maar gaf er dan een eigen draai aan.

S Het is een kunst om je goed te laten assisteren. Daar was Hergé goed in. Maar dat anderen hem hielpen, wilde hij liever stil houden. De breuk met Jacobs ontstond omdat diens naam niet op de albums mocht. In het werk van Hergé zie je een ontwikkeling van de figuren. Hij hield de touwtjes strak in handen. Van *Kuifje in de Sovjet-Unie* tot *Kuifje en de Alfakunst*. De uitgever van *Kuifje* pakt op dat gebied de zaak slecht aan. Er is plek op de markt voor serieuze, mooi vormgegeven uitgaven. Er zijn wel facsimiles geweest. Maar uitgaven met extra toegevoegde documentatie ontbreken.

LE SIFFLET
Noël du petit enfant Jésus
GEORGES? NOG NIET NAAR BED?
DAT VENTJE BEVALT ME! OOK DIE HOND IS SYMPATHIEK, MAAR IK HAD EEN GROTERE IN GEDACHTE...
DE FOXTERRIËR? MAAR DA'S DE HOND VAN HET JAAR, EERWAARDE!
ALS GERMAINE HET ZEGT... JE HEBT M'N IMPRIMATUR, BESTE GEORGES!

In *De avonturen van Hergé* is veel aandacht voor de donkere kant van zijn karakter. Benoît Peeters schrijft dat Hergé overwoog naar Argentinië te emigreren. Dat vertellen jullie echter niet. Dat lijkt me toch een vrij ingrijpend plan?

F Was dat niet iets wat speelde vlak na de Tweede Wereldoorlog? Het voegt denk ik niet zoveel toe. Eigenlijk is Hergé me meegevallen. Toen we aan het project begonnen had ik een veel negatiever beeld. Ik zie hem als iemand die zich aan zijn omgeving heeft ontworsteld. Mensen als Abbé Wallez probeerden hem voor hun ultrareactionaire katholieke karretje te spannen. Ze wilden van hem een uithangbord en pleitbezorger van hun opvattingen maken. In de loop der tijd pakte Hergé meer zelf het initiatief. Hij voegde eigen elementen toe zoals de spirituele blik. Dat maakt hem sympathiek. In de oorlog was hij een passieve collaborateur.

S Hergé heeft passief gecollaboreerd. Dat is algemeen bekend. Hij tekende in kranten die in handen waren van de bezetter: *Le Soir* en *Het Laatste Nieuws*. Nazi's maar ook communisten hebben verschrikkelijke dingen gedaan. Hergé was een meeloper, maar dat waren veel mensen in die tijd.

F Hergé was geen fascist maar tekende voor een krant die collaboreerde. Er bestonden plannen, vooral in kringen van communisten om af te rekenen met Hergé. Omdat verzetsman Raymond Leblanc ingreep kreeg Hergé de burgerschapspapieren die hem toestonden weer te publiceren. Het was een zakelijke overeenkomst van twee mannen met elk een eigen belang. Hergé kon de papieren krijgen als hij het weekblad *Kuifje* voor Leblanc ging maken.

Maar Hergé was geen aardige man. Hij dankte mensen zonder problemen af. Dat ze zoals Van Melkebeke jaren tot tevredenheid voor hem gewerkt hadden, telde niet.

Nieuw in de laatste versie is de episode over het verfilmen van *Kuifje*. Daarvan was al in de jaren 1980 sprake. Hergé was onder de indruk van de *Indiana Jones*-films van Steven Spielberg. Het project ging uiteindelijk niet door omdat Hergé de voorwaarde stelde dat Spielberg zou regisseren. En die garantie wilde de Amerikaan niet geven. Bijna twintig jaar later kwam de film er toch.

Fromental noch Stanislas zijn enthousiast over de film. Vooral actie, weinig plot, luidt hun kritiek.

erik.van.der.hoeven@stripschrift.nl

EN WAAROM GEEN TEKENFILM?
JE WEET WAT HIJ DAAR- OVER ZEI: "KUIFJE IS GEEN ALICE IN WONDERLAND".
DING DONG! WIL DE PASSAGIER VAN DE VLUCHT VAN 22.00 UUR ZICH NAAR GATE 76 BEGEVEN.

BOVEN - Het nieuwe hoofdstuk 1928 behandelt hoe Kuifjes sidekick Bobbie in beeld kwam.

ONDER - Het hoofdstuk 1983 is met twee pagina's uitgebreid en behandelt het moeizame contact van Hergé met Spielberg over de realisatie van een *Kuifje*-tekenfilm.

FOTO ©BALLON MEDIA

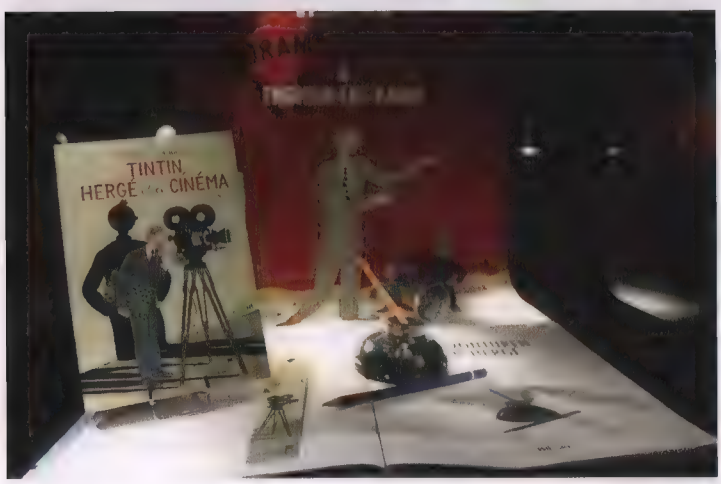

FOTO ©BALLON MEDIA

FOTO ©BALLON MEDIA

Moof: origineel in miniatuur en levensgroot

Het logo van het Museum of Original Figurines is een Smurf met een tekstballonnetje waarin grote ogen te zien zijn. Het museum wil de Negende Kunst in het zonnetje zetten, en het striplezen stimuleren. In het museum, op een menhirworp afstand van het Centraal Station in Brussel, dat eind september de deuren opende, zijn veel originelen te zien die in animatiefilms werden gebruikt. Moof toont figuurtjes en figuren uit stripverhalen, verzamelobjecten en originele affiches en tekeningen.

Het museum, geleid door De Morgen*-journalist en stripkenner Geert de Weyer, richt zich tot fanatieke verzamelaars, doorgewinterde stripliefhebbers en mensen die wel eens een strip inkijken. Natuurlijk is ook Kuifje ruim vertegenwoordigd met momenteel een expositie met beelden die gebruikt werden in de Spielberg-film over de razende reporter.*

Onlangs verwierf Moof de collectie van de Stichting Raymond Leblanc, de man die Kuifje redde door zijn schepper te behoeden voor een publicatieverbod. In Moof is ook plaats voor buitenlanders, zoals Asterix. Bezoekers kunnen vanuit de stoelen van de Belvision-tekenfilmstudio's, waarin de grote tekenaars ooit zaten, kijken naar animatiefilms. In de goed geoutilleerde museumshop zijn naast bijzondere uitgaven en edities van albums in verschillende talen natuurlijk ook de in massaproductie gemaakte figuurtjes te vinden.

Openingstijden: dagelijks van 10-17 uur

Hergé-expositie tot en met 20 oktober: http://moof.d2d.be

FOTO ©BALLON MEDIA

2STRIP

Strips met humor!

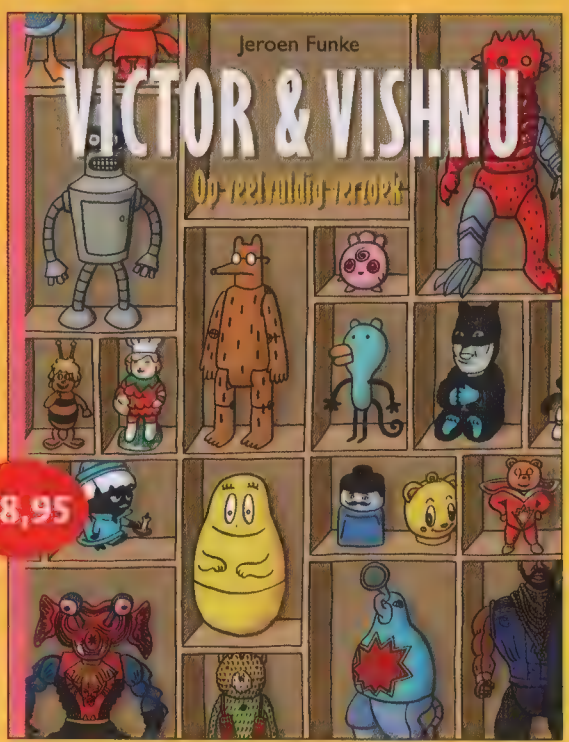

Die mag je niet missen!

Zoals sommige briljanten bij de juwelier omgeruild kunnen worden tegen een exemplaar van groter formaat, zo zit er ook groei in de ontwikkeling van sommige stripmakers. Zij ontstijgen het small-presscircuit en zullen zich wellicht binnen overzienbare tijd voegen bij hun professionele collegae. *Stripschrift* brengt deze groeibriljanten van de stripwereld in kaart.

Aimée de Jongh

PETER MOERENHOUT

De forensen en pendelaars onder ons kunnen sinds begin dit jaar dagelijks genieten van de dagstrip *Snippers* in de gratis krant *Metro*. De maakster daarvan, Aimée de Jongh (1988), heeft ook heel wat in haar mars.

Naar eigen zeggen had de jonge Aimée een onweerstaanbare drang om alles wat ze zag op papier vast te leggen. In haar jeugd werd ze vooral beïnvloed door Belgische strips en manga. In haar vroegste werk sijpelt vooral de invloed van dat laatste genre zwaar door. Zelfs tot in de titel van haar debuutalbum: *Aimée TV 1: Uw dagelijkse manga moment* (Bee Dee 2006).

In die bundeling vierplaatjesgags presenteert De Jongh zichzelf als televisiepresentatrice en weet ze op die wijze feit met fictie te vermengen. Ze gebruikt deze semi-autobiografische vertelvorm ook om de lezer wat mee te

Weet je wat ik vervelend vind? Knuffelen met vrouwen.
Heee!
Heee!
Ik bedoel... je zit wel tegen de buste van je medeknuffelaar aan te wrijven...
Dat is toch best wel INTIEM!?
Gelukkig heb ik een goede tactiek ontwikkeld.
Eh... Aimée?
HMMM.... Lekker warm...
Okee, genoeg getreuzeld. Aan het werk!
HMMM... Lekker warm...
BZZZZ

RECHTS - ***Snippers*, dagelijks in de krant Metro.**

geven over de Japanse strips waar ze zelf zo van houdt.
Tot op de dag van vandaag maakt manga deel uit van het leven van De Jongh. Zo is ze bij voorbeeld één van de tekenaars in het collectief Mangafique!, dat zich bezighoudt met groepsexpo's, gezamenlijke signeersessies en het in de schijnwerpers zetten van manga. De Jongh geeft ook nog steeds workshops en lezingen rond dit thema.
In 2007 kiest De Jongh voor een opleiding Animatie op de Willem de Kooning Academie. Niet gewoon strip, dat heeft ze immers al grotendeels onder de knie. Het laatste deel van de animatieopleiding vervolmaakt De Jongh in 2010 aan het KASK in Gent.
Gedurende deze jaren slijpt De Jongh haar tekenstijl bij en laat ze stilletjesaan de manga-invloeden varen. De kenner ontdekt nog steeds de verwijzingen in haar grafiek maar De Jongh heeft intussen een onmiskenbaar eigen stijl ontwikkeld en die mag er wezen: helder, expressief en voorzien van een duidelijke beeldtaal en vertelstijl.

Animatie en zo

De interesse van De Jongh gaat tijdens haar opleiding vooral uit naar getekende animatiefilms, geen 3D. Dat gegeven mondt uit in haar afstudeerproject, een korte animatiefilm met de naam *One Past Two*. De film wordt al snel genomineerd voor enkele prijzen: Drempelprijs 2011 (tweede plaats) en in drie categorieën op het Nederlands Filmfestival: The Online Filmfestival competition, The Focus: Animation 3 Competition en The Focus: Nieuwe Lichting (students) Competition.
Intussen staat er een nieuwe korte animatiefilm in de steigers: *Aurora*. Deze film, geschreven door Jantiene de Kroon, handelt over oude Nederlandse volksverhalen, zoals de Witte Wieven, en zal deze zomer te zien zijn als voorfilm in alle Pathé-bioscopen.
In de jaren die De Jongh doorbrengt op de Willem de Kooning Academie verschijnt geen werk van haar bij uitgeverijen maar publiceert ze wel een hele trits stripboeken in eigen beheer. Geen enkele van deze uitgaven is minder dan interessant. Het lijkt zelfs of De Jongh voor elke nieuwe tekenstijl of richting die haar interesseert een nieuwe strip gemaakt heeft als experiment. Als lezer zie je haar als het ware groeien en alleen daarom al zijn deze uitgaven de moeite van het aanschaffen waard. Een greep uit het aanbod: *2017*, *Mijn eerste keer*, *Liefs uit Riga* en *Oh My God!*
De Jongh werkte reeds voor een hele resem kranten en tijdschriften en heeft ook al de nodige exposities op haar naam staan. De bovenmatig geïnteresseerden kunnen alles terugvinden op de site van De Jongh. De lijst is lang, maar ik geef hier even de belangrijkste mee: *HP/De Tijd*, *Eisner*, *Myx*, *Het Parool*, *Zone 5300*... Niet mis mee, zou ik zo zeggen.
Voor iemand die slechts drieëntwintig lentes telt heeft De Jongh al een uitgebreid palmares. Er valt heel wat te ontdekken voor de gemiddelde stripofiel. Wat echter nog beter nieuws is, is dat De Jongh intussen ook op plannen broedt voor haar eerste echte grafische roman. Die is voor 2012, of misschien 2013.

peter.moerenhout@stripschrift.nl

Meer info
www.iamshotaro.com en **www.mangafique.nl**

BOVEN - Affiche voor *Aurora*, de tweede animatiefilm van Aimée de Jongh.

...En zo teken je dus een stripfiguur.
Bedankt voor de workshop, Aimée. Nu is het tijd voor Lolly's!
JEEEEEEEEj!
... Voor de kinderen.
Oh.

RECHTS - *Snippers*, dagelijks in de krant Metro.

Zelf problemen maken

Geenen
Harmonie 2012
ISBN 978-90-76168-25-8
Prijs €19,90
112 pagina's
Kleur (sk)

EEN SPIEGEL VOORHOUDEN

Vanaf begin 2001 wordt in met name het dagblad *Trouw* en het weekblad *Vrij Nederland* in een getekend dagboek op zowel hilarische als vileine wijze verslag gedaan van de stand van het land en de strijd om het naakte bestaan van alleman. **Pieter Geenen**, de auteur/tekenaar, heeft in zijn creatie van de grauwe middelmatige beleidsmedewerker Anton Dingeman het archetype neergezet binnen de maakbare maatschappij.

Gasten

Van Driel
Oog & Blik/Bezige Bij 2012
ISBN 978-90-5492-316-9
Prijs €19,90
144 pagina's
Kleur (sk)

Louterende stadstrip in fraaie striproman

Guido van Driel is één van de weinige stripauteurs in Nederland die *echte* grafische romans maakt. Zowel in de grafische uitwerking als in onderwerpskeuze kiest hij nooit voor het geijkte, zonder de leesbaarheid uit het oog te verliezen. Met *Gasten* voegt hij weer een pareltje toe aan zijn gestaag groeiende stapel stripromans.
Zijn vorige strip, *De ondergang van Amsterdam*, dateert alweer van 2007. Maar Van Driel is de afgelopen jaren ook druk geweest met illustratieopdrachten en als regisseur van films en documentaires. Hij is al een tijd bezig met de verfilming van zijn strip *Om mekaar in Dokkum* uit 2004. Die moet dit jaar verschijnen onder de titel *Wederopstanding van een klootzak*.
Zijn nieuwe strip *Gasten* speelt zich opnieuw af in Amsterdam, zoals ook *De ondergang van Amsterdam*

In eerdere bundels over deze pennenlikker brengt hij met *tongue in cheek* de machteloosheid van de overheid in beeld. Blijkbaar wordt Geenen nog steeds geïnspireerd door de in het raderwerk van de ambtenarij vastgelopen Dingeman, want in deze verse bundeling van grappen maakt hij veelvuldig gebruik van de verbazing van de ambtenaar over hypes en de menselijke maat binnen de waan van de dag.

Geenen werkt in een nonchalant karikaturale tekenstijl, verwant aan het expressionisme. Vol ironie stelt hij vooral de vluchtige maatschappelijke kwesties aan de kaak. In zijn uitvergrote observaties legt hij de stroperigheid en de machteloosheid van de overheid vast. De "Mensch" anticipeert zich een slag in de rondte om toch vooral niets van de moderne stromingen te missen. Dat Pieter Geenen de mensheid een spiegel voorhoudt moge duidelijk zijn.

Het is goed toeven in dit heerlijke boek, waar een selectie is opgenomen van de strips die in bovengenoemde bladen zijn gepubliceerd, aangevuld met een aantal bijdragen uit andere publicaties. RB

(2007) en *De fijnproever* (2000). Ook speelt er weer een voetbalwedstrijd een rol op de achtergrond, net als in *Toen we van de Duitsers verloren* (2002) met de WK-finale in 1974.

In *Gasten* komen Syd en Roger, twee Britse voetbalsupporters, 's ochtends vroeg in Amsterdam aan op een dag dat er een interland Nederland-Engeland in de Arena plaatsvindt. Ze gaan niet meteen het stadscentrum in, maar stappen op een pont naar Amsterdam-Noord. Syd wil, als mini-bedevaart, naar de plek aan de oevers waar zijn tweelingbroer Larry een tijdje terug is verdronken. Vervolgens maken Syd en Roger, onder invloed van drank en paddo's, een louterende 'road trip' door Amsterdam. Ze laten zich leiden door de foto's van locaties die Larry tijdens zijn Amsterdams bezoek met zijn mobiele telefoon had gemaakt. Van Driel introduceert na een pagina of vijftig het personage Wilson, een zwarte Amsterdamse verkeersregelaar, zwaar gefrustreerd omdat zijn vriendin hem heeft verlaten. Uiteindelijk kruisen de wegen van Syd en Roger die van de lopende tijdbom Wilson en eindigt de strip in een dramatische climax. Van Driel gebruikt dit soort toevallige ontmoetingen vaker in zijn strips, zoals in *Om mekaar in Dokkum* waar het verhaal draait om zo'n ontmoeting tussen een crimineel en een asielzoeker.

Gasten is vormgegeven volgens een strakke, dia-achtige opbouw met drie platen per pagina, afgewisseld met een sporadische grote tekening. Van Driel hanteert een schilderachtige tekenstijl met een opvallend donkere inkleuring, waarin soms, al naar gelang de setting, plaats is voor meer felle kleuren. Het geeft de strip ook een beklemmende sfeer, alsof het noodlot niet ver af is. Dat wordt verstrekt door de lichtkarikaturale stijl waarin de personages zijn weergegeven, vaak met verwrongen en opgewonden gezichten die doen denken aan de koppen van schilders als Francis Bacon en James Ensor.

Van Driel kreeg voor het maken van de strip financiële ondersteuning van het Fonds voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Bouwkunst. RS

ADVERTENTIE

AKIM
Stripspeciaalzaak

Geen winkel in de buurt,
door ons worden de strips verstuurd

Bestel snel op Akim.nl

* Nieuwe strips
* Antiquarisch
* Tweedehands
* Manga's
* Comics
* Curiosa
* Originelen

Let op !!!
Open huis : Zondag 8 Juli 2012

AKIM.nl
Stripwinkel Akim Ulgersmaweg 14 9731 BS Groningen

ADVERTENTIE

STRIPS & VEEL MEER!
STRIPS & veel meer!
Scheffersplein 1 Dordrecht
078 6142012 • stripwinkel-sjors.nl
STRIPWINKEL SJORS
313
STRIPCURIOSA
driedertien
STRIPCURIOSA
Voorstraat 313 Dordrecht • 078 6489500

Asgard 1: IJzerpoot

Meyer & Dorison
Dargaud 2012
ISBN 978-90-8558-245-8
Prijs € 6,95
56 pagina's
Kleur (sk)

Geslaagde mix van Thorgal en Moby Dick

Iedereen die het omslag en het binnenwerk van dit album ziet, legt direct de associatie met *Thorgal*, de klassieke Vikingen-strip van Rosinski en Jean van Hamme. In zekere zin klopt dat ook wel, omdat *Asgard* een uitgewerkte versie betreft van een afgekeurde spin-off van *Thorgal*. Het voorstel van **Ralph Meyer** *(Hard tegen Hard, Ian)* en **Xavier Dorison** *(W.E.S.T., De wachters)* over een zogeheten skraëling haalde het niet. Een skraëling is een persoon die er anders uitzag, vaak mismaakt bij de geboorte, dan de doorsnee Viking en werd gezien als een straf van de (Noorse) goden; een verstoten bestaan lag in het verschiet. Meyer en Dorison, die eerder met elkaar samenwerkten voor de spin-off *XIII Mystery* (het album *De Mangoest)*, bleven niet bij de pakken neerzitten en werkten hun idee van een Vikingstrip uit tot een spannend tweeluik. Hun skraëling Asgard, geboren met één onderbeen en voet, ontpopt zich in dit eerste deel tot monsterjager en gaat in de Noordland-streek de strijd aan met een Loch Ness-achtige zeedraak. Asgard, bijgenaamd IJzerpoot, krijgt daarbij hulp van een eigengereide slavin, een gezant van koning Jarl, een priester-dichter en een vrouwelijke vismeester. *Moby Dick*, maar dan in de Vikingen-tijd. RS

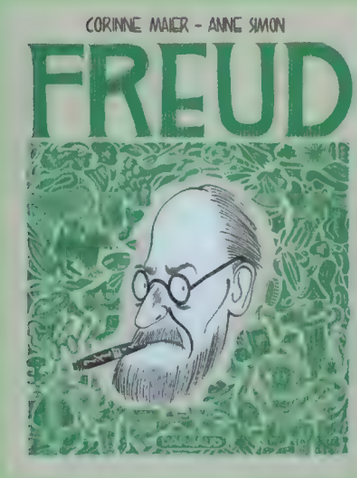

Wat is het lot van de vader?

Freud van **Corinne Maier** en **Anne Simon** is een opvallende verschijning tussen de publicaties van Dargaud. De gehele stijl van het boek oogt fris en vernieuwend en het is al helemaal geen avonturenstrip. Een strip over de grondlegger van de psycho-analyse klinkt als zware kost. Maar de makers van deze stripbiografie van Sigmund Freud (1856-1939) zijn erin geslaagd zijn leven op een ontwapenende maar geen moment bagatelliserende manier in beeld te brengen.

Wat het meest opvalt aan dit werk zijn de kleuren en de tekenstijl. De vrolijke kleuren zou je niet verwachten bij een biografie over Freud. Verrassend is dat in deze stijl een degelijke uiteenzetting van Freuds leven, theorieën en bekendste analyses wordt gepresenteerd.

De strip is een aanrader voor iedereen die meer wil weten over Freuds leven en werk. Tegelijkertijd kun je je afvragen of er nog wel zo veel mensen zijn die hierin interesse hebben. Psychoanalyse wordt nog maar zelden in GGZ-behandelingen gebruikt en Freuds invloed lijkt tanende.

Daarentegen zijn stripbiografieën een populair genre aan het worden. Na *Freud* ga je je toch afvragen waarom er zo'n hang is naar nieuwe verbeeldingen van de levens van de vaders van onze hedendaagse cultuur. RSp

Freud

Maier & Simon
Dargaud
ISBN 978-90-8558-246-5
Prijs € 13,95
56 pagina's
Kleur (hk)

Dromen & muizenissen

Dillies
Btloan 2011
ISBN 978-90-6
334-875-5
Prijs €16,95
80 pagina's
Kleur (hk)

Minimalistische en sobere stripkunst

Charlie de muis, een gemankeerd schrijver, worstelt met het wit van zijn schrijfpapier. Het papier blijft maagdelijk ondanks de drukte in zijn hoofd. De innerlijke monologen willen zich maar niet transformeren tot een vreugdevolle roman, die de literaire doorbraak zou betekenen voor de muis.

Om net te doen alsof zijn teruggetrokken leventje een vrije keuze is, zoekt hij afleiding in zijn gitaar, waarop hij de zigeunerjazz van Django Reinhardt vertolkt. Tijdens de gevechten om inspiratie krijgt de muis bezoek van een klein blauw vogeltje, genaamd eenzaamheid. Charlie wil zijn diepste gedachten delen met de vogel, maar als een dialoog dreigt, verdwijnt het beestje. Er zit niets anders op dan schoorvoetend stappen te zetten in de wereld waar de waan van het Carnaval heerst. Getooid met een wit masker duikt Charlie anoniem in het feestgedruis met zijn hoofd vol muizenissen.

Renaud Dillies is in zijn minimalistische tekenstijl en sobere verstilde verteltrant op zijn best. Hij lijkt vooral geïnspireerd door het werk van de tekenaar Fred *(Philémon)*. Het expressionisme van James Ensor, de Vlaamse schilder, klinkt door in het Carnaval. Naar vorm en inhoud is dit stripalbum een perfecte uiting van stripkunst. RB

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

De best gesorteerde stripwinkel in de Zaanstreek!

Stripboekhandel
De 9e kunst

Voor nieuwe en bijzondere albums

Altijd leuke aanbiedingen!

Veeringstraat 54
1502 NM Zaandam
tel. 06-28919687

Zie de website voor de huidige acties!

www.stripboekhandelde9ekunst.nl

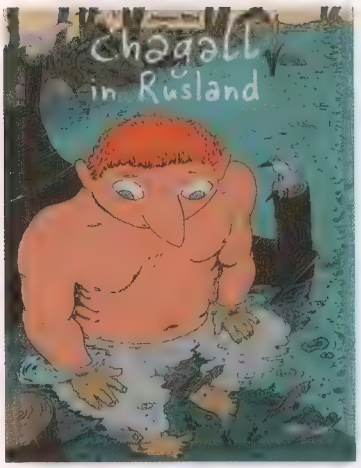

Een dromer in Rusland

Marc mag best met de dochter van Tevié de Jiddische melkboer trouwen. Maar niet zolang hij schilder is. Marc moet een beroep kiezen dat kippensoep op het bord van zijn kinderen brengt, is Teviés boodschap. Marc Chagall is een jongen met joodse ouders die eind 19e eeuw wordt geboren in Tsaristisch Rusland in Vitebsk. Maar *Chagall in Rusland* is geen verhaal dat gebaseerd is op het leven van de Russisch-Franse schilder met dezelfde naam. Of misschien een beetje. **Joann Sfar** gebruikt veel elementen uit het leven van die beroemde schilder. Marc trekt de wereld in. Hij komt de slager Tam tegen. Die doodt diervriendelijk. Hij zegent het beest, dankt God, drukt het dier tegen zich aan om het warm te houden en geeft het een groot retourtje langs de keel. Beeldend vertellen kan Joann Sfar als geen ander.

Marc ontmoet meer markante figuren: een violist op zoek naar een Klezmerorkest en ene Jezus, een jood die zegt de zoon van God te zijn. De vechtpartijen doen niet onder voor die in de *Donjon*-reeks van dezelfde auteur en tekenaar. Veel tekeningen spatten van de pagina's en zijn net zo kleurrijk als de schilderijen van de echte Chagall, waarnaar ze vaak ook verwijzen.

In het tweede verhaal van *Chagall in Rusland* blijken dromen geen bedrog. Marc droomde in deel 1 dat zijn grote liefde met een ander zou trouwen en zag beelden van de schilderijen die hij nog zou maken. Ondertussen woedt de Russische revolutie. Soldaten plunderen en verkrachten. Daar zijn ze goed in en het is leuker dan naar huis gaan. De 'echte' Marc Chagall werd commissaris voor de kunsten in Lenins post-tsaristische Rusland. Ook de stripboek-Marc begint een theater in Vitebsk. Hij huurt soldaten als acteurs en hoeren als engelen, want nette meisjes willen het toneel niet op. De dochter van de melkboer kiest voor de diervriendelijke slager. Marc is ontgoocheld. Hij redt de joodse bewoners van het dorp door ze te tekenen en verlaat Rusland. En natuurlijk gaat hij naar Parijs.

EvdH

Denk je aan de schilder?
Nee, nee
Je liegt!
Nee, nee.
Ik dacht aan Tam de slager... Werkelijk!
Maar dat durf ik mezelf al niet hardop te bekennen... laat staan jou, zusje.
En in de echtste werkelijkheid denk ik aan Marc én Tam
En ook aan andere mannen.

Chagall in Rusland

Sfar
Bilcan 2011
ISBN 978-90-6334-855-7
Prijs €24,95
128 pagina's
Kleur (hk)

Goed en kwaad op een bedje van K3

Het is het dilemma van elke klassieker-bewerker, of het nu om een nieuw boek, een tekenfilm, strip, hoorspel of game gaat: de naamsbekendheid van het origineel gaat veel kopers opleveren, maar wat doe je met de meerwaarde van het oorspronkelijke verhaal, dat immers mede daardoor tot klassieker uitgroeide? *De Kleine Prins* (1943) van **Antoine de Saint-Exupéry** is Frankrijks meest vertaalde titel en daar gekozen tot vierde invloedrijke roman aller tijden. Joan Sfarr maakte nog niet zo lang geleden een getrouwe versie.

En nu zijn er dan de eerste twee delen van een reeks van 24 (laat dat maar over aan uitgeverij Standaard!), *De planeet van de wind* en *De planeet van de vuurvogel*. Dit als onderdeel van een groot *De Kleine Prins*-offensief, want we hebben hier feitelijk een spin-off van een spin-off: In 2014 komt er een grote animatiefilm, en daaraan voorafgaand een 52-delige tv-animatieserie (hier te zien op Ketnet), waar dit weer de gelijknamige albums van zijn. En dan verschijnen er ook nog eenvoudige leesboekjes voor de startende lezertjes, met dezelfde titels en illustraties, bij Van Holkema & Warendorf!

Over het bovengenoemde dilemma maken de rits bewerkers zich niet zo druk, zij gebruiken vooral het personage 'kleine prins', en laten hem op diverse planeten onheil bezweren. In het oorspronkelijke verhaal bezocht de prins, een sprookjesachtige figuur, er ook een paar, waar steeds een volwassene last had van een algemeen menselijk tekort, om op aarde te eindigen, waar hij een ontmoeting had met de in de woestijn gecrashte verteller (de schrijver was zelf piloot, en enige tijd gestationeerd in Zuid-Marokko). De nieuwe bewerkingen laten zich als een vervolg hierop lezen, de prins gaat niet terug naar zijn planetoïde B-612 (die inmiddels echt bestaat), maar trekt verder de ruimte in, als redder.

Het lijkt een overzichtelijk reeks te worden: per album een planeet, waar de slang ('tsss') voor vooral familievetes zorgt, respec-

Tussendoortje met korte verhalen

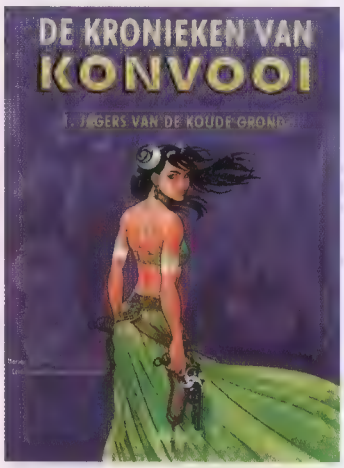

Nävis is het hoofdpersonage van de reeks *Konvooi* en de spin-off *Konvooi – De jeugdjaren van Nävis*. Deze sciencefictionreeksen spelen zich af in een bizarre wereld vol met vreemde wezens.

In *De kronieken van Konvooi* grijpen scenaristen **Jean David Morvan** en **Philippe Buchet** met steeds een kort verhaal terug op eerdere delen uit deze reeksen.

Aan alle vijf de verhalen gaat een introductie vooraf waarin wordt verwezen naar de betreffende aflevering(en). Ieder verhaal wordt door een andere tekenaar getekend: **José Luis Munuera**, **Benoît Springer**, **Steven Lejeune**, **Bruno Bessadi** en **Ignacio Noé**. De meeste verhalen zijn onschuldig en grappig zijn. Het slotverhaal, *Voor altijd in het oog*, is serieuzer van toon en gaat over de verwoestende werking van een vijandelijke machine.

Voor lezers die de andere twee reeksen niet kennen is *Kronieken van Konvooi* een aardige kennismaking; voor anderen een niemendalletje voor tussendoor. TdK

Kronieken van Konvooi 1: Jagers van de koude grond

Munuera & Springer & Lejeune & Bessadi & Noé & Buchet & Morvan
Arboris 2012
ISBN 978-90-343-0423-0
Prijs €7,95
48 pagina's
Kleur (sk)

tievelijk tussen vader en zoon Eolus en Zephyr (lichtjes gelieerd aan de Griekse mythe) en broer en zus Huang en Feng (een oosterse variant van het Russische sprookje over de vuurvogel). Halverwege worden de prins en diens side-kick, de lekker sarcastische vos, voor verrader uitgemaakt, maar het komt goed (te fantastisch om uit te leggen hoe).

Voor de afwikkeling van de verhalen zijn nogal wat kunstgrepen nodig: praten met bloemen, met een zwaard getekende wensen worden vervuld, tekenblaadjes kunnen toveren, en als de prins plotsklaps zijn uniform aanheeft, zijn de boeven nog niet jarig! Fantasie lijkt makkelijk, maar consequente fantasie, daar moet je je hersens bijhouden, zou je de bewerkers willen toeroepen.

Het is niet alles kommer en kwel. Dat het kwaad in de mens zelf zit, is een sympathieke boodschap, zij het wel erg cultureel correct. De getekende werelden zijn een mix van *Star Wars*, *Star Trek*, *Piet Piraat* en Disney, dus geknipt voor de jonge lezer. Scenarist van *De Kleine Prins* is Guillaume Dorison; het tekenwerk is van Didier Poli, Diane Fayolle en Jerome Benoit. De tekeningen missen finesse, diepte en decor, een euvel dat veel albums naar tv-series hebben, maar zijn herkenbaar voor de kijkers, die daarna een album cadeau kregen. En de strips zijn sympathiek geprijsd. WM

De Kleine Prins 1: De planeet van de wind
De Kleine Prins 2: De planeet van de vuurvogel

Dorison & Poli & Fayolle & Benoit
Standaard 2012
ISBN 978-90-02-24914-3 (deel 1)
ISBN 978-90-02-24915-0 (deel 2)
Prijs €5,95
48/52 pagina's
Kleur (sk)

ADVERTENTIE

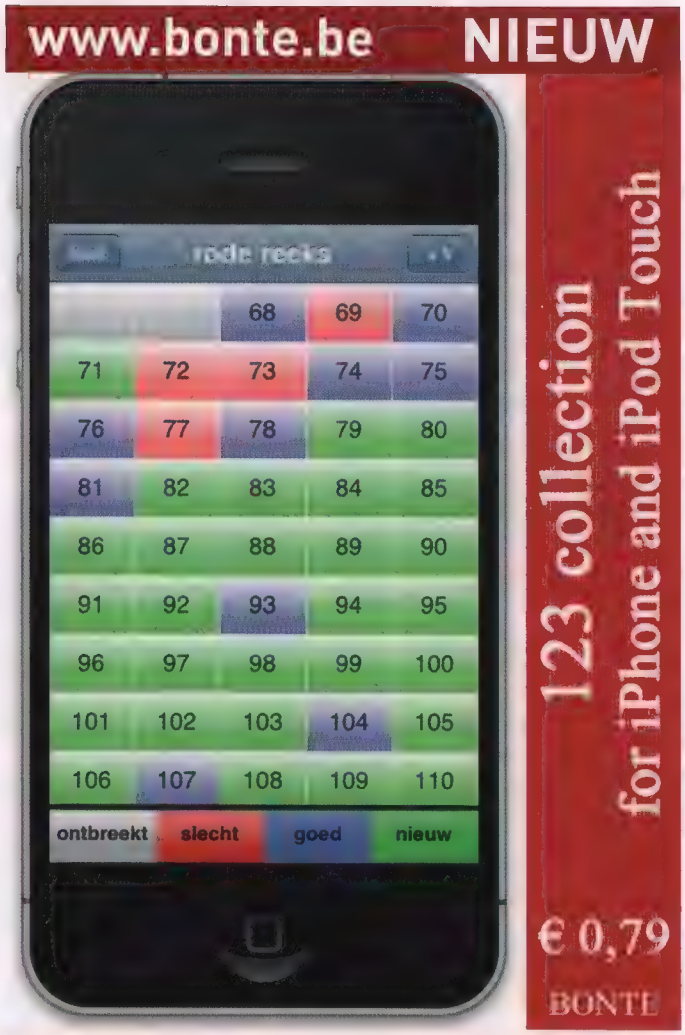

ADVERTENTIE

[DE BOVENTOON]

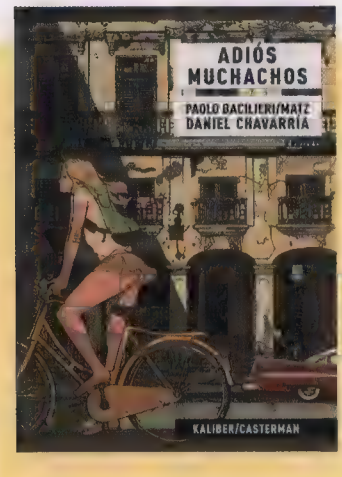

Adiós muchachos

Matz & Bacilieri & Chavarra
Casterman 2011
ISBN 978-90-303-6567-9
Prijs €18
128 pagina's
Kleur (sk)

Duister complot van moord en chantage

In de collectie *Kaliber* van Casterman, bewerkingen van succesvolle literaire thrillers, is weer een mooi deel verschenen. *Adiós muchachos* is de bewerking van de gelijknamige succesvolle thriller van **Daniel Chavarra**, een Uruguyaan die al decennia op Cuba woont.

Centraal staat Alicia, een blonde schoonheid, die als *jinetera* optreedt, een Cubaanse die welgestelde buitenlanders op slinkse wijze hun geld aftroggelt. Ze gebruikt hiervoor haar sexy lichaam en de kookkunsten van haar moeder die in het complot zit want overleven is een kunst op Cuba. Alicia's ongecompliceerde leventje krijgt een onverwachte wending als ze op een dag Juanito in haar netten weet te strikken. Eerst is het nog dolce vita met deze jonge uitvoering van Alain Delon maar Alicia wordt langzaam maar zeker in een duister complot van moord en chantage gezogen. Niets is meer wat het lijkt en veel gebeurtenissen volgen elkaar op.

Matz, ondermeer bekend van *De killer*, levert een bekwaam scenario af dat goed gedoseerd wordt gebracht met af toe een dosis venijnige humor. **Paolo Bacilieri**, in ons land nauwelijks bekend, heeft een geheel eigen en frisse stijl die de stemming van het verhaal perfect aanvoelt. Aardig is ook de stevige inbreng van een aantal Nederlandse personages en een mooie prent van de regenachtige Amsterdamse grachten, in groot contrast met het azuurblauw van de Caraïben.

JdL

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
... door 't putje

[EN VERDER]

Ars Magna 1: Raadsels (Alcante/Jovanovic, Glénat). Een zoektocht naar *Ars Magna*, hèt algebraboek uit 1545. Oorlogsverhaal in Brussel overgiet Hitler, kruisvaarders en vrijmetselarij met een *Da Vinci code*-sausje. Tekenwerk soms groots, maar personages blijven nog flets. Tweede deel afwachten. AvO

Betty & Dodge 6: Verraad in de Pyreneeën (Van Rijckeghem/Van Beers/Du Caju, Standaard). In dit doortimmerde verhaal is Betty chauffeur in een konvooi vrachtwagens dat, tijdens de Spaanse Burgeroorlog, kunstschatten naar Frankrijk moet brengen. Hierbij wordt ze krachtig tegengewerkt door Spanjaarden, Russen en Duitsers. BP

Black Crow 3: De boom met de Hollanders (Delitte, Glénat). Op deze titel behoeven we als Nederlanders niet trots te zijn. Het gaat om een boom waaraan de resten (veelal schedels) van oude Hollanders opgehangen zijn door Afrikaanse inboorlingen. In het verhaal zet de mysterieuze Black Crow de achtervolging in op een gezelschap dat aan een schattenjacht doet. TdK

The Books of Hope 3: The Third Book of Hope (Musturi, Bries). Na vijf jaar eindelijk een vervolg op de eerste twee delen die destijds bijna geruisloos verschenen. En zo onterecht. De Fin Tommi Musturi bekijkt in dit deel het heldendom uit de klassieke western op verrassende wijze. AvO

Cédric 26: Ster in spe (Laudec/Cauvin, Dupuis). De kleine Cédric is een bijtertje. Hij geeft zijn pogingen om vriendinnetje Chen te verleiden niet op. Een onschuldige, soms zelfs poëtische kinderstrip. TdK

China 2: De tijd van de partij (Kunwu/Ôtié, Oog & Blik/Bezige Bij). In dit tweede deel van de trilogie belandt het verhaal in de periode na de Culturele Revolutie. De jong volwassen Xiao Li ontwikkelt zich als een begaafd cartoonist maar zoekt zijn heil in andere betrekkingen. TdK

Dance Academy 6 (Crip/Béka, Ballon Media). Alweer zesde deel van humorstrip over een dansschool. Bewonderenswaardig hoeveel grappen daarover gemaakt kunnen worden. Béka blijkt te bestaan uit het schrijvende paar Caroline Roque en Bertrand Escaich. De strip verschijnt in Frankrijk bij uitgeverij Bamboo onder de naam *Studio Dance* en is in

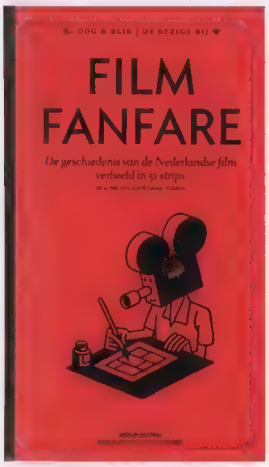

Fanfare van de Nederlandse stripwereld

Tijdens de recente Kunststripbeurs in de Janskerk in Utrecht werd *Filmfanfare – De geschiedenis van de Nederlandse film verbeeld in eenenvijftig strips* gepresenteerd. Het is een project, geïnitieerd door stripintendant **Gert Jan Pos** en financieel mede mogelijk gemaakt door het Fonds BKVB en het Nederlands Filmfonds. Eigenlijk is *Filmfanfare* niets meer of minder dan het eerdere *Mooi is dat!*, maar dan over film in plaats van literatuur. Zoals de titel al duidelijk maakt is deze uitgave de uitkomst van het werk van eenenvijftig Nederlandse striptekenaars; om deze reden alleen lijkt dit werk een *must have* voor de stripliefhebber.

Filmfanfare

Pos & Thijssen & Linssen
Oog & Blik 2012
ISBN 978-90-5492-348-0
Prijs €29,90
128 pagina's
Kleur (hk)

Filmfanfare valt allereerst op door het smalle, lange formaat. Het is een prachtig vormgegeven boek, gedrukt op een manier waar kosten noch moeite voor zijn gespaard. Het doel van het boek is al even groots als haar vormgeving: een geschiedenis van de Nederlandse film in stripvorm. *Filmfanfare* genoot een korte periode gratis publiciteit vanwege een kleine rel rondom wat regisseurs die de ongevraagde hommage aan hun werk zonder een duidelijk verzoek om toestemming niet konden waarderen.

De opzet van *Filmfanfare* is haar kracht en zwakte. Aantrekkelijk voor de verkoop is dat er in het boek nieuw werk van de meeste grote Nederlandse striptekenaars is opgenomen. Wat tegenvalt is dat het verbeelden van een volledige film op één pagina soms te veel gevraagd is van zelfs de grootste stripkunstenaars. Waar sommige tekenaars zoals **Robert van Raffe**, **Paul Bodoni** en **Jasper Rietman** erin slagen een amusante of visueel aangrijpende pagina te presenteren lijken veel bijdragen te lijden onder de restrictie van één pagina. *Filmfanfare* is een koffietafelboek geworden waar de Nederlandse stripliefhebber goed- of kwaadschiks niet omheen kan. Maar de lezer blijft wel achter met het gevoel dat er meer uit de filmverstrippingen gehaald had kunnen worden. RSp

het meidenblad *Tina* als *Dansstudio Pirouette* bekend. RS

Eerlijke lui 2 (Durieux/Gibrat, Dupuis). Dit met veel warmte bezorgde album geeft een fraaie inkijk in de Franse samenleving. Nadat hij kennis heeft gemaakt met boek- en wijnliefhebber Robert begint de werkeloze, gescheiden Philippe een nieuw bestaan als kapper in de TGV. Hij ontmoet hier louter aardige mensen. *Eerlijke lui* is doorspekt met literaire citaten en doordrenkt van betere wijn. BP

De expeditie 1: De leeuw van Nubië (Marazano/Frusin, Dargaud). Een spannende *remake* van de ontdekkingsreizen naar de bron van de Nijl tijdens de hoogtijdagen van het Romeinse Rijk. Jammer genoeg laten de tekeningen en de inkleuring nog te wensen over. RSp

Game Over 6: Sounds of Silence (Adam/Midam/Patelin, Ballon Media). IJzersterke strip waarbij het de makers steeds weer lukt om met een geniale ingeving de prins en prinses in het computerspel het onderspit te laten delven tegen de Blorks. Net een slag leuker dan *Kid Paddle*, waar *Game Over* een afsplitsing van is. RS

ADVERTENTIE

ADVERTENTIE

[DE BOVENTOON]

Beelden vragen soms wat toe aan muziek

Het eerste album van **Spinvis** (Erik de Jong) uit 2002 is memorabel. De info die daarna zijn uitgebracht leken te vaak op de eerste en meestal was Spinvis' Eppaanhanger en *Nerfje in Nevenmelk* heeft Spinvis nooit weten te overtreffen. Ook met zijn nieuwste cd, *Tot ziens.* Justine Keller, laat de rust. Hiermee is een naar mijn mening [illegible] op staan met fantastische en [illegible] ze het zich weer veel van bewerken. Al blijft de vergelijking eerlijk gezien [illegible]

Naar [illegible] en nee met het bijbehorende stripboek van **Hanna Kalk** in *Tot ziens, Justine Keller* is het eigenlijk wel [illegible] geworden. Is een cd maken? Wat vaak zo goed is aan muziek is dat je met de [illegible] die je hoort een [illegible] wereld in je gedachten kunt [illegible]. De interpretatie van een [illegible] kan dit beeld [illegible] Kalk gebeurt dat. Hij staat de plaats een paar keer mis, zoals bij de [illegible] *Nieuwste en Allerjoeg Nieuws*. Hier zijn de beelden slechts een illustratie van de muziek en [illegible] de kwaliteit al

Zijn basis is de [illegible] best wanneer het [illegible] van de [illegible] wordt [illegible] [illegible] wordt verteld naast de [illegible] [illegible] de liedjes van Spinvis. Dit gebeurt bij voorbeeld op de eerste pagina's van *De grote zon*. Waar het samengaan van twee mensen, dat slechts licht wordt gemarkeerd door de muziek en de tekst, in stripvorm gestalte aanneemt. Ook in het geval van *Nieuwe kruipt zijn haar*. We komen het lyrisch en [illegible] verhaal van Kalk [illegible] van toevoeging aan de muziek. Deze mensen zijn gelukkig in de meerderheid, waardoor het de moeite waard is om *Tot ziens, Justine Keller* te [illegible] en te lezen. RSp

Tot ziens, Justine Keller

Spinvis & Kalk
Harmonie 2011
ISBN 978-90-6169-910-1
Prijs €24.90
128 pagina's
Kleur (hk)

Succesvolle spin-off viert jubileum

Voor een spin-off van de reeks *Robbedoes en Kwabbernoot*, waarin de *Marsupilami* in 1952 voor het eerst opdook toen de heren striphelden het dier vonden in het Zuid-Amerikaanse Palombië en het meebrachten naar Europa, doet het merkwaardige diertje het buitengewoon goed. Meerdere malen mocht het vriendelijke doch soms wat opvliegerige beestje optreden in de *Robbedoes*-albums en soms had het zelfs een hoofdrol. Te denken valt aan *Het nest van de Marsupilami's* (1960) en *Tembo Taboe* (1974). Inmiddels heeft het geel-zwart gevlekte jungledier al 25 albums op eigen naam staan.

Zijn persoonlijke solodebuut maakte hij in 1987, toen nog aan de hand van bedenker André Franquin. En er is meer: in de jaren 1990 verscheen een animatiefilm geproduceerd door Walt Disney-studio's en enkele jaren daarna was het uitgever Marsu Productions die de *Marsupilami* tot een geanimeerde televisieserie maakte. Inmiddels heeft hij zijn eigen spin-off: *Marsu kids*. Kakelvers is, voor in ieder geval de Franse filmzalen, de speelfilm over de *Marsupilami*. De regisseur ervan is tevens scenarist van het jubileumalbum nummer 25: **Alain Chabat**.

In dit album draait het allang niet meer om de avonturen van de *Marsupilami* zelf. In dit extra dikke lustrumdeel is hij slechts de aanleiding voor een uitgerangeerde journalist en een onbegrepen vader om naar hem op zoek te gaan. Er ontspint zich een ingewikkeld, soms wat vergezocht spel met een kwaadaardige generaal en een botanicus op zoek naar de bron van de jeugd. Al met al is *Op het spoor van de Marsupilami* een vermakelijk verhaal dat Chabat en **Jeremy Doner** de lezers voorschotelen. Het tekenduo **Luc Collin** en **Stéphane Colman** volgt de stijl van Franquin gelukkig nauwgezet. TdK

Marsupilami 25: Op het spoor van de Marsupilami

Batem & Colman & Chabat & Doner
Marsu 2012
ISBN 978-2-35426-082-8
Prijs €6.50
64 pagina's
Kleur (sk)

[EN VERDER]

Jan, Jans en de kinderen 49 (Studio Jan Kruis, Sanoma). Een hele rits tekenaars en grappenbedenkers werkt tegenwoordig mee aan *Jan, Jans en de kinderen*. Het komt de scherpte niet altijd ten goede. Soms wel erg braaf. RS

Marq denkt 3 (Van Broekhoven, Strip2000). Oude herinneringen: van grappig tot hilarisch, met een nodige dosis zelfkritiek. Lees zijn verslag van een stripdag vol met 'fans' en je zult jezelf terugvinden. TdK

Missi Dominici 3: Jelami (Gloris/Dellac, Glénat). Degelijke middeleeuwse actie- en fantasystrip. Het overdreven gebruik van magische krachten doet het geheel alleen aan zeggingskracht inboeten. RSp

De werelden van Thorgal: Kriss van Valnor 2: De straf van de Walküren (De Vita/Sente, Lombard). Voor minder bekende tekenaars als Giulio de Vita vormt dit soort spin-offs van populaire reeksen een dankbare manier om zichzelf in de schijnwerpers te zetten. De Italiaan, die eerder *James Healer* tekende, heeft zich de stijl van Rosinski goed eigen gemaakt, in een pakkend verhaal van scenarist Yves Sente. RS

Tom Carbon 6: Lunatoys (Cromheecke/Letzer/Fritzgerald, Strip2000). Hilarische heruitgave van deze humorstrip, waarin Tom Carbon verzeild raakt in een intergalactisch avontuur. Met professor Finkelstein als *'mad scientist'*. Deel 7 *Tannenbaum* is de afronding van dit tweeluik. RS

Vasco 23: Het vervloekte dorp (Toublanc/Chaillet, Lombard). Het scenario van dit verhaal is het laatste van de in 2011 overleden Gilles Chaillet, al staat het nergens in het album vermeld. De jonge bankier Vasco moet geleend geld terughalen bij een kasteelheer van een dorp waar een vloek op lijkt te rusten. Frédéric Toublanc is inmiddels al drie delen de tekenaar van de reeks. De vraag is of de serie, die in Frankrijk nog extra delen kent, met een andere scenarist wordt vervolgd. RS

Walibi 1: De ontdekking van Shimeria (Wuye/L'Hermenier/Morvan, Dupuis). Ondanks de betrokkenheid van schrijver Jean-David Morvan *(Troll, Nomad, Konvooi)* is juist het scenario van dit opmerkelijke klein-formaatboekje onder de maat. Tekenaar Changjie Wuye kan er met zijn mangaverwante stijl weinig meer aan opknappen. TdK

De Harmonie in de
Philharmonie in Haarlem

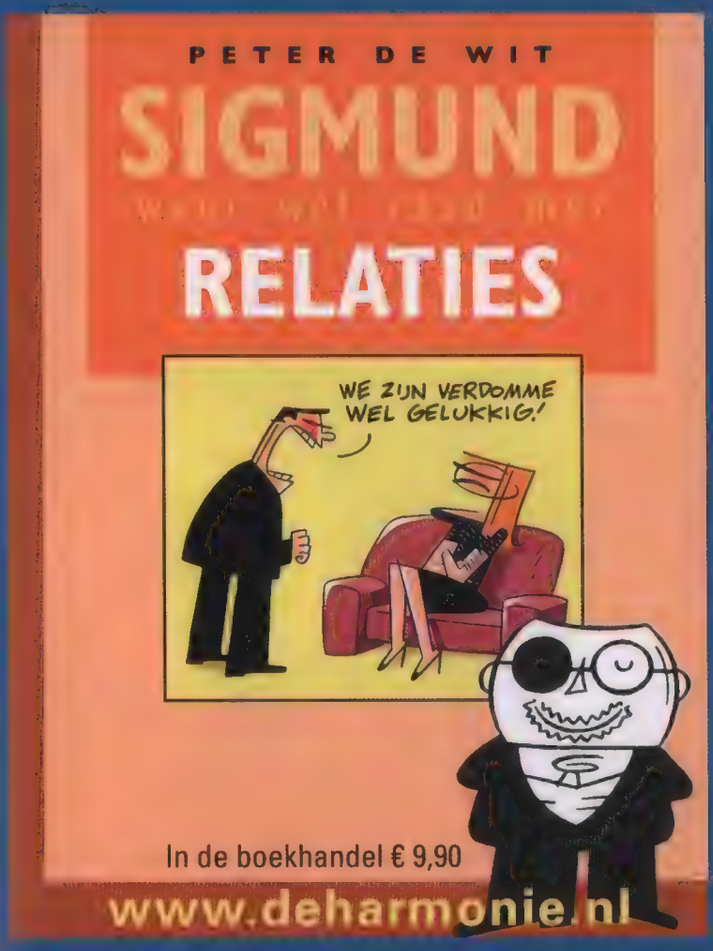

PIETER GEENEN
ZELF PROBLEMEN MAKEN
Ik heb niets te klagen. Wat nu?!
Gelukkigheid, steeds meer mensen kampen er mee!
De wetenschap heeft geen antwoord.
Dokter, ik ben gezond! Goed
U moet er mee leren
De beste strips uit Trouw en VN
In de boekhandel € 19,90
Zinnen!
Een rimpel! Ik zie een rimpel!
De economie groeit minder!
Is er niet teveel seks op tv?
oosterse wijsheid.
U bent niet gelukkig, u denkt dat u gelukkig bent. Een illusie.
Ooh, ik voel me meteen een stuk slechter. Bedankt, swami.
www.deharmonie.nl

De Toonder Animatiefilms

HARDCOVER | LUXE PAPIER | LEESLINT | FORMAAT 23 x 23 CM | 336 PAGINA'S
MEER DAN 500 PRODUCTIEFOTO'S, SCHETSEN EN STORYBOARDS

ISBN 978 90 5885 750 7

DOWNLOAD DE **LAYAR APP** VOOR JE SMARTPHONE
EN SCAN DEZE COVER VOOR EXCLUSIEF BEELDMATERIAAL!

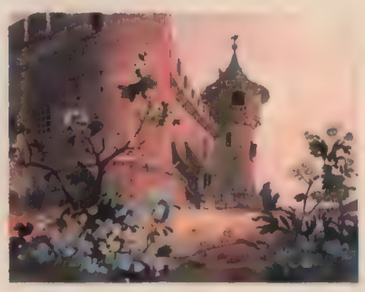

Bijna iedereen kent Marten Toonder als schrijver en striptekenaar. Zijn rol als filmmaker is tot op heden nauwelijks belicht. En dat is opmerkelijk want Toonder had jarenlang de ambitie om animatiefilms te maken. Het geld dat hij verdiende met de stripverhalen werd jarenlang door hem geïnvesteerd in tekenfilmprojecten. Zo kwamen zijn meest bekende producties *De Gouden Vis* (1952) en *Moonglow* (1954) tot stand. Maar deze twee titels zijn slechts het topje van de ijsberg. De Toonder Studio's behoorden jarenlang tot Nederlands grootste filmproductiebedrijven. En naast dergelijke vrije films werden ook nog eens honderden reclamefilmpjes gemaakt.

Een hoogtepunt hierin is de Bommel-film *Als je begrijpt wat ik bedoel* uit 1983, Nederlands eerste avondvullende tekenfilm. Maar ook de filmproductie tijdens de oorlogsjaren wordt uitgebreid belicht. Hoe zat het nu precies met die eerste Tom Poes-film? Werd die niet gemaakt voor een Duitse opdrachtgever? En waren de studio's werkelijk een onderkomen voor kunstenaars, die anders naar Duitse werkkampen werden gezonden?

NU VERKRIJGBAAR!

WWW.SILVESTERSTRIPS.NL

100 JAAR TOONDER 2012 · TOONDER COMPAGNIE BV · eye film institute nederland · SILVESTER

[SERVICE SPREAD]

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN **AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR **POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.**

- ***t/m 3 juni 2012*** *Expo '15 reiskoffers van Gr'nn', Openbare Bibliotheek, Gasthuisstraat 32, Haarlem*
- ***t/m 5 juni 2012*** *Expo 'Striptekenaars' met werk van onder anderen Gerben Valkema, IJsbrand Oost en Jorg de Vos, Galerie-Potterie 't Tiende Kind, Langevliet 17, Julianadorp, info: www.tiendekind.nl*
- ***t/m 17 juni 2012*** *Expo 'De Bamburgers – Rust in vrede', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 19 augustus 2012*** *Expo 'Cyril Pedrosa – Portugal', Galerie Silvester, Kleine Houtstraat 11a, Haarlem, info: www.silvesterstrips.nl*
- ***t/m 19 augustus 2012*** *Expo 'Heer Bommel en de brandweer', Brandweermuseum Wassenaar, kelder raadhuis De Paauw, Raadhuislaan 22, Wassenaar, info: www.brandweermuseumwassenaar.nl*
- ***t/m 31 augustus 2012*** *Expo 'Thé Tjong-Khing – Van strip tot sprookje', Kinderboekenmuseum, Prins Willem-Alexanderhof 5, 's-Gravenhage, info: www.kinderboekenmuseum.nl*
- ***t/m 16 september 2012*** *Expo 'Phiny Dick', Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, 's-Gravenhage, info: www.meermanno.nl*
- ***t/m 23 september 2012*** *Expo 'Marten Toonder', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***t/m 23 september 2012*** *Expo 'Waarom is Bommel een beer?', Nederlands Stripmuseum, Westerhaven 71, Groningen, info: www.stripmuseum.nl*
- ***t/m 20 oktober 2012*** *Expo 'De avonturen van Hergé', Moof, Grasmarkt 116, Brussel, België, info: http://moof.d2d.be*
- ***t/m 24 februari 2013*** *Expo 'CarTOENs – Vijftig momenten uit de geschiedenis van Bergen op Zoom', Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: www.markiezenhof.nl*
- ***2 t/m 3 juni 2012*** *Stripdagen Haarlem 2012, Haarlem, info: www.stripdagenhaarlem.nl*
- ***12 juni t/m 25 november 2012*** *Expo 'Posy Simmonds', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*
- ***18 augustus 2012*** *14e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/ Van Heutszplein, Kampen, info: www,kanper-stripspektakel.nl*
- ***8 t/m 9 september 2012*** *Stripfestival Breda, Chassé Theater, Claudius Prinsenlaan 8, Breda, info: www.stripfestivalbreda.nl*
- ***9 oktober 2012 t/m 26 februari 2013*** *Expo 'François Walthéry – 50 jaar stripverhalen', Belgisch Stripcentrum, Zandstraat 20, Brussel, België, info: www.stripmuseum.be*

Expo Obedience

Benjamin Demeyere (Moeskroen, België, 1969) schildert, tekent en acteert (op YouTube). Zijn schilder- en tekenwerk wordt van 30 juni tot en met 2 september in Galerie De Zwarte Panter in Antwerpen geëxposeerd. Demeyere is daar geen nieuwkomer; hij exposeert er sinds 1996 tweejaarlijks.

Bij deze expositie die de naam *L'obéissance* (Gehoorzaamheid) heeft meegekregen – Demeyere is oorspronkelijk Franstalig – hoort een catalogus met dezelfde naam maar dan in het Engels. In dit boekwerkje (*Obedience*, Bries, ISBN 978-94-6174-002-1, 48 pagina's, zwart/wit met twee steunkleuren, sk, €13) toont de auteur zijn absurde stijl. De tekeningen zijn soms op zichzelf staand en vormen soms een sequentie.

Zijn inspiratie haalt Demeyere uit sprookjes, verhalen en liedjes van onder meer Adamo. De meeste strips zijn tekstloos, een enkele keer aangevuld met Engelse woorden. Een verhaal heeft hij in een 24-hour comicopzet gemaakt. Ofwel: in een tijdspanne van 24 uur de strip bedenken en tekenen. Dit verhaal *Red Writing Cap* is een bewerking van het sprookje van Roodkapje waarin Roodkapje wèl gehoorzaam is en niet met de wolf praat.

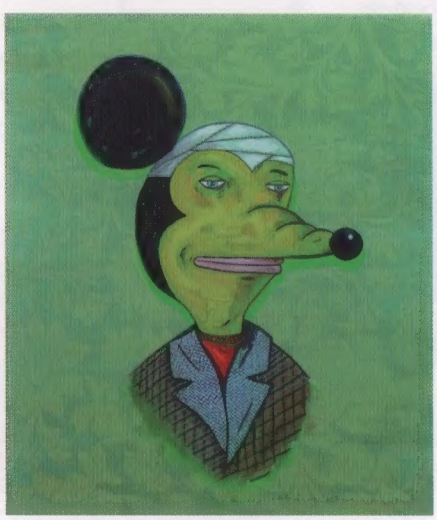

Het omslag van het boek is in het groot te zien op de expositie. Het vraagt wel even tijd en diverse keren herlezen om de diepere achtergrond en gedachten achter Demeyere's tekeningen en strips te begrijpen. En alles helemaal 'snappen' is veel gevraagd.

Dat zijn boek door Bries wordt uitgegeven is niet toevallig. Demeyere heeft samen met Ria Schulpen (de vrouw achter de uitgeverij) in 2011 The Bries Space opgericht, een creatieve huiskamer voor beeldende kunstenaars. TdK

[SERVICE SPREAD]

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

> WAARHEEN?

Striptekenaar en illustrator **Tim Enthoven** heeft met zijn debuut *Binnenskamers* een van de prijzen voor het best vormgegeven boek gewonnen. De prijzen zijn een initiatief van de Vlaamse Uitgevers Vereniging en heetten tot 2010 Plantin-Moretusprijs. De categorie waarin *Binnenskamers* won was 'strips en graphic novels'; die bestaat pas twee jaar maar kende vorig jaar geen winnaar. Het boek werd eerder bekroond met de René Smeetsprijs als beste afstudeerwerk van het jaar aan de Design Academy Eindhoven.

KINKY & COSY VAN NIX

De strip *Kinky &Cosy* van de Belgische tekenaar **Nix** (pseudoniem van Marnix Verduyn) staat twee keer vermeld op de nominatielijst van de Eisner Awards. Nix is in de race voor een award in de categorieën Best Humor Publication en Best Publication Design. Deze waardering dankt Nix bovenal aan een Engelstalige uitgave die vorig jaar verscheen. Tijdens de Comic-Con International Convention in San Diego van 12 tot 15 juli worden de winnaars bekend gemaakt.

Jaron Beekes was de enige die met een strip op de longlist van de Socrates Wisselbeker terecht kwam. Zijn grafische roman *De lens van Spinoza* werd genomineerd. De prijs voor het meest urgente, oorspronkelijke en prikkelende Nederlandstalige filosofieboek belandde uiteindelijk bij Coen Simon met zijn boek *En toen wisten we alles*. En zo is het maar net...

Het Vlaamse **Boek.be** en het Nederlandse **Centraal Boekhuis** hebben een overeenkomst ondertekend met de intentie een gezamenlijke digitale titelcatalogus te maken met hierin niet alleen de gegevens van leesboeken maar ook van strips. Naast de klassieke bibliografische en logistieke gegevens zal er ook ruimte komen voor leesfragmenten en inhoudsopgaven. Het ISB-nummer zal de basis vormen van de combi-catalogus.

In navolging van de Amerikaanse *Free Comic Book Day* werd dat in Nederland en Vlaanderen op de eerste zaterdag van mei nagebootst. Iedereen die die dag (en soms ook op zondag) een stripboek kocht, kon een gratis strip meekrijgen. Die strips waren in een aantal gevallen goedkopere softcoverversies van bestaande albums, maar soms was alleen een deel van het oorspronkelijke boek als lekkermakertje verkrijgbaar.
Wat de meerwaarde is boven de al langer bestaande Stripboekgeschenkdagen is niet geheel duidelijk.

HET VERHAAL VAN TUAN MCCIRILL VAN ALAIN DESCHAMPS EN CLAUDE AUCLAIR

De Italiaan **Lorenzo Mattotti** heeft de Duitse Max und Moritz-Preis gewonnen. Deze oeuvreprijs wordt al meer dan dertig jaar uitgereikt. Dit keer vindt de uitreiking van de Duitse stripprijzen plaats tijdens de Internationaler Comic-Salon in Erlangen van 7 t/m 10 juni.

In het Belgische Louvain-La-Neuve – waar ook het Hergé-museum is gevestigd – is de Grand Prix Diagonale uitgereikt **Maryse en Jean-François Charles**. Dit echtpaar schrijft en/of tekent onder meer *De pioniers van de nieuwe wereld*, *India Dreams* en *War and Dreams*.

In Spanje is **Erik de Graaf** met zijn album *Jeux de mémoires* genomineerd voor de stripprijs BD-2012. Deze prijs is een initiatief van het Institut Français dat in Valencia is gevestigd.

Tijdens het 28th Imagine Film Festival in Amsterdam, afgelopen april, is de Career Achievement Award aan **Stan Lee** toebedeeld. De bedenker van ondermeer *Spider-Man*, *The Fantastic Four*, *The Hulk*, *X-Men*, *Thor* en *Iron Man* is inmiddels 89 jaar en was niet in staat om zijn prijs zelf in ontvangst te nemen. Wel werd een exclusief interview met dankwoord van Lee vertoond tijdens het festival.

De **Stripgrafiekprijs** is een initiatief van Griffioen Grafiek en meesterdrukker Bernard Ruijgrok. De prijs is in 2010 in het leven geroepen om verhalende kunstenaars die nieuwe 'stripgrafiek' in piëzografie uitvoeren te belonen. De prijs bestaat uit een oorkonde en drie printbudgetten. De winnaars van 2012 werden tijdens de Kunststripbeurs in Utrecht bekendgemaakt. De eerste prijs was voor Dace Sietina. Tweede en derde werden Rick Berkelmans en Doeke van Nuil.

Op 2 mei, de honderdste geboortedag van Marten Toonder, is **Theo Olof** verkozen tot Heer van Stand. Deze verkiezing is één van de vele activiteiten in het Toonderjaar 2012. De organisatie was in handen van *NRC Handelsblad*, uitgeverij De Bezige Bij en Het Letterkundig Museum. Via een website kon Nederland namen aandragen waarna uit en shortlist een keuze door de jury werd gemaakt. Op die lijst van zes namen stonden ook Job Cohen, Adriaan van Dis, Pim Oosterheert, Ernst Daniël Smid en Hans Wiegel. Dat werd bekend gemaakt in het Amsterdamse DeLaMar Theater waar ook de Bommelmusical *De nieuwe ijstijd* werd gespeeld. Theo Olof, in Duitsland geboren, was violist en concertmeester van het Residentie Orkest en het Concertgebouw-orkest. Ook gaf hij les aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en stond hij aan de wieg van Hilversum 4 (nu Radio 4).

> WAARVOOR?

Pas kort geleden werd bekend dat auteur **Alain Deschamps** begin maart overleed. In de Nederlandstalige stripcontreien is hij bekend van drie stripalbums. Samen met Jean Markale schreef hij *Bran Ruz* voor Claude Auclair. Voor dezelfde tekenaar, maar dan samen met schrijver Jacques Acar, maakte hij *Tuan McCairill*. Tot slot schreef hij voor Thierry Clavaud het verhaal *Kanata*. Ook schreef hij later nog een kort verhaal voor Léo. Alain Deschamps werd 72 jaar.

→ WINNEN

Tekenaar Wasco houdt van pinguïns. Hij tekende een hele reeks producten met zo'n aandoenlijke rechtoplopende watervogel in de hoofdrol. Philip heet deze pinquïn en hij doet denken aan het animatiefiguurtje *Pingu*. De normaalste uitgaven zijn drie stripboekjes onder de noemer *De buitengewone avonturen van Philip de Pinguin: Philip aan zee, Philip krijgt een ei* en *Philip & George*. Maar er zijn meer items, die (ook) verkrijgbaar zijn via Griffioen Grafiek. In samenwerking met deze uitgeverij geeft *Stripschrift* een aantal van deze bijzondere uitgaven als prijs weg.
We hebben vijf prijzen: Een set van veertig luciferdoosjes met twee gesigneerde prenten, veertig lucifermerken met pinguïnontwerp en drie keer een pinguïnluciferboekje met ansichtkaarten.

Om te winnen moet je nog wel even het juiste antwoord op de volgende vraag geven:

Hoe heten de twee meest gebruikte personages in de strips van Wasco?

Stuur het antwoord vóór 1 juli 2012 naar

Wasco-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan vijf goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Green Manor-prijsvraag *Stripschrift 421:*
We vroegen binnen welke reeks de eerste twee delen van Green Manor *oorspronkelijk verschenen bij uitgeverij Dupuis.*
Dit was de Collectie Vrolijke Vlucht. *Dit antwoord werd ons vele malen opgestuurd zodat loting bepaalde dat de volgende inzenders een exemplaar van de vernieuwde uitgave ontvingen:*
***Michael van den Berg** (Utrecht)*
***Mila Bresser** (Krimpen aan den IJssel)*
***Frank Brokers** (Vianen)*

Uitslag Swarte-prijsvraag *Stripschrift 422:*
We vroegen welke strip van Joost Swarte werd geplaatst in de bladen Okki *en* Jippo.
Het goede antwoord is Katoen en Pinbal. *Uit vele goede antwoorden trokken we de volgende winnaars:*
***Martin van Meenen** (Rijen)*
***Jan de Meyer** (Zottegem, België)*
***Nico Vogelaar** (Monster)*
Zij ontvingen inmiddels de bundeling Joost Swarte bijna compleet.

Alle winnaars gefeliciteerd!

STRIPSCHRIFT COLOFON

JAARGANG 45 • NUMMER 3 (424) • JUNI 2012

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkers
Jan Adriaans, Olav Beemer, Ruud Booms, Benjamin Chelly, Cor Gout, Erik van der Hoeven, Jan Janssen, Just de Leeuwe, Willard Mans, Michel van Merriënboer, Peter Moerenhout, Didier Pasamonik, Bert Post, J.J. Procureur, Rik Spanjers, John Stoel, Erwin Suvaal, Hans Vissers, Rudy Vrooman

Aan Stripschrift is in 2011 de P. Hans Frankfurther-prijs voor bijzondere verdiensten toegekend.

Omslag
Philippe Berthet

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
e redactie@stripschrift.nl
@Stripschrift
Stripschrift

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €49,00
België €52,00
Other countries €66,00
IBAN NL07 INGB 0009 3475 90
SWIFT/BIC INGBNL2A
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

catawiki

catawiki.nl
catawiki.be

Nu 2 avonden
Wekelijkse stripveiling!

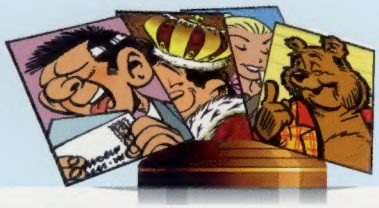

- Bieden vanaf **vrijdag**.
- Kavels lopen op twee avonden af: **maandag en woensdag** vanaf 20:00 uur.
- Aanbod van **professionele en particuliere** aanbieders.

Opbrengst **€ 1.950**

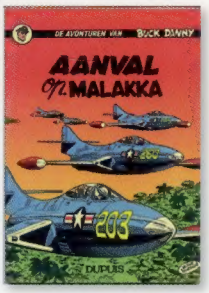

Opbrengst **€ 500**

Opbrengst **€ 750**

Opbrengst **€ 220**

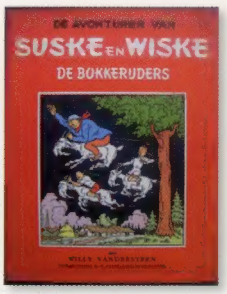

Opbrengst **€ 420**

catawiki.nl/stripveiling

Zelf verkopen op de veiling?
Kijk voor uitleg op catawiki.nl/stripveiling/verkopen

Bekijk ook onze
Stripdagaanbieding

- Strips, zeefdrukken, beelden, etc.
- Kortingen van 50% of meer.
- Elke dag een unieke aanbieding!

catawiki.nl/dagaanbieding

's Werelds grootste catalogus & marktplaats voor verzamelaars